

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΗΦΑΙΣΤΟΣ

"THE FEDERATORS OF EUROPE"

CHARLES DE GAULLE
ET LES FEDERATEURS DE L'EUROPE

ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΝΤΕ ΓΚΩΛ
ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΙΗΣΗ
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ
ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2013

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο *Charles de Gaulle* ήταν ηγέτης της Γαλλίας τη χρονική περίοδο 1959-69, οπότε πραγματοποιούνταν οι διεργασίες για τη διαμόρφωση της πολιτικής φυσιογνωμίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ευρώπης. Οι εξουσίες που του παρέιχε το Σύνταγμα της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας ήταν μεγάλες και έτσι οι θέσεις του και η στάση του αποτελούσαν την πολιτική έκφραση της Γαλλίας στον ευρωπαϊκό και στο διεθνή χώρο.

Ο Πρόεδρος *De Gaulle*, εξ αρχής και έως το τέλος, ήταν υποστηρικτής της διαμόρφωσης μιας *Ευρώπης Κρατών Εθνών* [*Europe des États Nations*] και κατηγορηματικά αντίθετος στη συγκρότηση μιας *υπερεθνικής Ευρώπης* [*Europe supranationale*] που με επιμονή προωθούσαν ο *Jean Monnet*, ο *Robert Schuman*, και οι άλλοι *Πατέρες* της σημερινής Ευρώπης.

Δεν πρόκειται απλά και μόνο για διαφορετικές ιδεολογικές τάσεις ή διαφορετικές αντιλήψεις, αλλά για βαθύτατα διαφορετικές πολιτικές επιλογές με αντίστοιχες επιπτώσεις στο απώτερο μέλλον των λαών της Ευρώπης.

Οι *Monnet*, *Schuman*, *Adenauer*, *Gasper*, *Spaak*, από την πρώτη στιγμή της σύλληψης της ευρωπαϊκής τους ιδέας, εμφορούνταν από μια υπερεθνική ιδεολογία η οποία, όπως πίστευαν, θα οδηγούσε στη σφυρηλάτηση μιας *ευρωπαϊκής ταυτότητας*, με επακόλουθο την πλήρη ευρωπαϊκή συμφιλίωση και αμέριστη συνεργασία των λαών της Ευρώπης. Ο απώτερος σκοπός τους ήταν η δημιουργία μιας ομόσπονδης ευρωπαϊκής ένωσης και η θέσπιση των *Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης* [*États Unis d'Europe*]. Προς αυτή την κατεύθυνση άλλωστε προωθούσε τις ευρωπαϊκές χώρες και ο *Winston Churchill*, δηλώνοντας όμως εξ αρχής τη μη ένταξη της Μ. Βρετανίας, αλλά και οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.

Ο *De Gaulle* ήταν κατηγορηματικός στο ότι τα έθνη που συγκρότησαν τα υπάρχοντα Κράτη της Ευρώπης, με τις μακράιωνες ιστορικές και πολιτι-

σμικές ρίζες τους, με τα εθνικά τους χαρακτηριστικά και τις ιδιομορφίες τους, είναι αδιανόητο να συγχωνευθούν σε ένα υπερεθνικό ομοσπονδιακό μόρφωμα, εκχωρώντας σε αυτό τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματά τους. Η θέση και πρότασή του συνίστανται στη συγκρότηση μιας συνομοσπονδίας των ευρωπαϊκών κρατών που θα άφηνε άθικτες τις εθνικές ταυτότητες.

Για να καταστήσει σαφή αυτή τη διαφορά και να κάνει αντιληπτό τον πολιτικό λόγο της εναντίωσής του στη συγκρότηση *Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας* [*“Europe Fédérale”*], δηλώνει επανειλημμένως στις συνεντεύξεις του και στους διαλόγους του με τα πολυπληθέστατα ακροατήρια δημοσιογράφων:

*“Pour construire un système fédéral, il faut un fédérateur. Dans cette Europe, il y aurait peut-être un fédérateur, mais il ne serait pas Européen.”.*⁶

Αυτή ακριβώς η φράση ορίζει το κεντρικό αντικείμενο της μελέτης μας: η εμβάθυνση στο πολιτικό νόημα του όρου *“fédérateur”*, και η ανάδειξη της επίπτωσής του στην πολιτική, αμυντική, οικονομική, κοινωνική πραγματικότητα της σημερινής Ευρώπης. Δεν είναι εύκολο αυτό το εγχείρημα, αλλά θα τολμήσουμε να επιδιώξουμε μια διείσδυση στον προβληματισμό του.

Η δομή της μελέτης θέτει σε παραλληλία αφενός την αντίληψη και πολιτική στάση και πρακτική του *De Gaulle* ως προς το ζήτημα της Ευρώπης και αφετέρου τα πραγματικά περιστατικά που διαδραματίστηκαν μετά την αποχώρησή του από την πολιτική ζωή και τη ζωή. Έτσι, στην κατάληξη της εργασίας θα μας δοθεί η δυνατότητα εξαγωγής συγκριτικών συμπερασμάτων ως προς εκείνο που οραματιζόταν και αυτό που ισχύει σήμερα.

Αυτό που επιδιώκουμε σε αυτή την εργασία δεν είναι να περιγράψουμε το *πώς* έγιναν τα γεγονότα, αλλά *γιατί* έγιναν, με ποιον επιδιωκόμενο σκοπό και ποια επίπτωση είχαν στην εξέλιξη της Ευρώπης. Επίσης, θέλουμε να αναδειχθούν οι επιπτώσεις του πλέγματος των διεθνών σχέσεων και επιδιώξεων στην εξέλιξη της Ευρώπης.

Οι βιβλιογραφικές πηγές στο συγκεκριμένο ζήτημα που αποτελεί επίκεντρο της προσπάθειάς μας, δηλαδή των “*Federators of Europe*”, με το βαθύτερο και εξελισσόμενο πολιτικό του νόημα, ίσως δεν είναι άμεσα ευδιάκριτες, αλλά υπάρχουν και δίνονται επακριβώς στη βιβλιογραφία μας.

Πριν αρχίσω αυτή τη μελέτη, η επίσκεψή μου στην “*Fondation Charles de Gaulle*” στο Παρίσι, ήταν καθοριστική, αφού άλλωστε αυτή προσέφερε το κίνητρο για να τολμήσω μια διείσδυση σε αυτό το ζήτημα. Επίσης, αναζητήσα τη γνήσια πηγή αυθεντικών κειμένων των πολιτικών ηγετών που επηρέασαν ή καθόρισαν την πορεία της Ευρώπης, αποσπάσματα των οποίων παρατίθενται στην εργασία. Εντούτοις, νοιώθω την ανάγκη να πω ότι αυτό δεν θα συνέβαινε αν δεν μου είχαν δοθεί οι γνώσεις, που διαμόρφωσαν το γνωστικό μου υπόβαθρο, από τα μαθήματα που διδάχτηκα στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών του Πανεπιστημίου μου: *Κοινές Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκή και Διεθνής Ασφάλεια, Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Πολιτική Οικονομία Διεθνών Σχέσεων*, κ.α.

Ευχαριστώ τον καθηγητή μου, κ. Παναγιώτη Ήφαιστο, που με εμπιστεύτηκε και δέχτηκε να επιβλέψει την εργασία μου. Άλλωστε, πρωταρχική πηγή της μάθησής μου υπήρξαν τα πανεπιστημιακά συγγράμματά του:

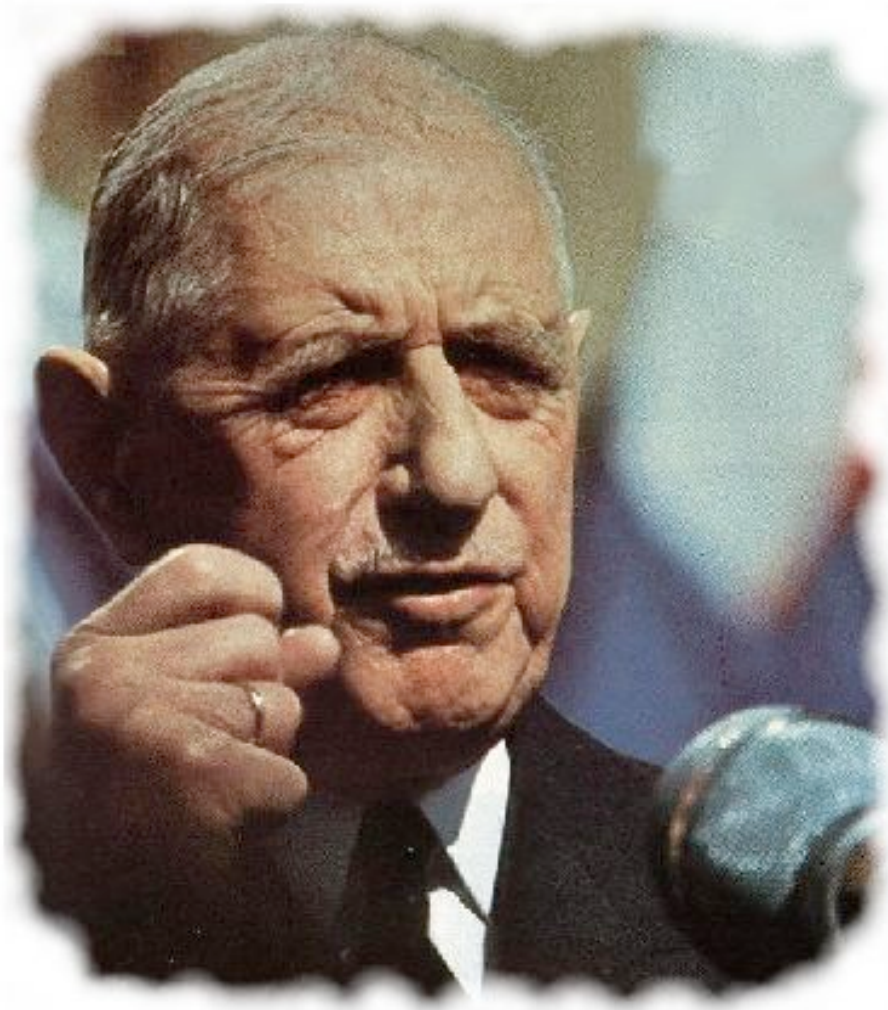
- *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*,⁴¹
- *Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*,⁴⁰

αλλά και τα συγγράμματα που μου υπέδειξε να μελετήσω:

- Kenneth N. Waltz, *Man, the State and War: A Theoretical Analysis*,⁴³
- John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*.⁴²

Ευχαριστώ και όλους τους καθηγητές μου για όσα μου δίδαξαν κατά τη διετή διάρκεια των Μεταπτυχιακών Σπουδών μου στο Πρόγραμμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Πειραιά.

Στέφανος Πνευματικός
Ιούνιος 2013

Charles De Gaulle

(1890-1970)

"THE FEDERATORS OF EUROPE"

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α: Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ *Charles de Gaulle*:

1. Η αντίληψη του *Charles de Gaulle* για την Ευρώπη. σ. 11
2. Η πολιτική πρακτική του *Charles de Gaulle*
για την Ευρωπαϊκή προοπτική. σ. 16
3. Η στάση της Γαλλίας ως προς την εισδοχή
της Μ. Βρετανίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. σ. 26
4. Η στάση της Μ. Βρετανίας ως προς την εισδοχή της
στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. σ. 32
5. Η αντίληψη του *Charles de Gaulle* για τους
"fédérateurs" της Ευρώπης. σ. 38

ΜΕΡΟΣ Β: Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΤΟΥ *Charles de Gaulle*:

6. Η εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης
μετά τον *Charles de Gaulle*. σ. 48
7. Η απόρριψη του Ευρωπαϊκού Συντάγματος
για την επικύρωση της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης. σ. 86
8. Η ανθεκτικότητα των ευρωπαϊκών δομών
στην αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. σ. 96

ΜΕΡΟΣ Γ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

9. Από την ευρωπαϊκή προοπτική του *Charles de Gaulle*
στους πρωταγωνιστές της ευρωπαϊκής πραγματικότητας. σ. 116
 10. Οι χαμένες προσδοκίες των λαών της Ευρώπης. σ. 134
- Βιβλιογραφία. σ. 156

1. Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΝΤΕ ΓΚΩΛ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

*"Du moment que je suis français je suis européen,
étant donné que nous sommes en Europe,
et je dirais même que la France a toujours été
une partie essentielle si non capitale de l'Europe ;
par conséquent bien sûr je suis européen."*

*Charles De Gaulle, 14.12.1965.*¹¹

- *Είστε Ευρωπαίος;* ρώτησε ο δημοσιογράφος τον Ντε Γκωλ.

- *Εφόσον είμαι Γάλλος, είμαι Ευρωπαίος,* απάντησε εκείνος.

Ο διάλογος αυτός έγινε κατά τη διάρκεια μιας περίφημης συνέντευξης τύπου στο Παρίσι [14.12.'65]. Παραθέτουμε δυο αποσπάσματα διαδοχικών δηλώσεων του Ντε Γκωλ από τα οποία αναδεικνύεται η αντίληψή του για τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά των λαών που συγκροτούν την Ευρώπη:

*"Σκοπός είναι η Ευρώπη, μητέρα του σύγχρονου πολιτισμού,
να εδραιωθεί από τον Ατλαντικό έως τα Ουράλια,
μέσα στην ομόνοια και μέσα στη συνεργασία,
με ζητούμενο την ανάπτυξη των τεράστιων αποθεμάτων της,
έτσι ώστε να διαδραματίσει, μαζί με την Αμερική, την κόρη της,
το ρόλο που της αναλογεί ως προς την πρόοδο
των δυο δισεκατομμυρίων ανθρώπων
που το έχουν φοβερά ανάγκη."* [4.2.'65].⁹

*"Πρέπει να πάρουμε τα πράγματα όπως είναι. Πώς είναι;
Έχετε μια χώρα, τη Γαλλία, δεν τίθεται σε συζήτηση, υπάρχει.
Έχετε μια χώρα, τη Γερμανία, δεν τίθεται σε συζήτηση, υπάρχει."*

*Έχετε μια χώρα την Ιταλία, έχετε μια χώρα το Βέλγιο,
έχετε μια χώρα την Ολλανδία,
έχετε μια χώρα το Λουξεμβούργο.
Και λίγο πιο μακριά, μια χώρα την Αγγλία,
και έχετε μια χώρα την Ισπανία, κλπ.
Είναι χώρες, έχουν την ιστορία τους, έχουν τη γλώσσα τους,
έχουν το δικό τους τρόπο ζωής. Και είναι Γάλλοι, Γερμανοί,
Ιταλοί, Αγγλοι, Ολλανδοί, Βέλγοι, Ισπανοί, Λουξεμβούργοι.
Και είναι αυτές οι χώρες που πρέπει σταδιακά να συνηθίσουν
να ζουν μαζί και να δρουν μαζί." [14.12.'65].¹¹*

Πριν περάσουμε στην ανάλυση των πολιτικών θέσεων του Ντε Γκωλ για την Ευρώπη, κρίνουμε σκόπιμο να δώσουμε κάποια χαρακτηριστικά στοιχεία των κοινωνικών και εθνικών δομών των λαών της. Τα δεδομένα αυτά θα μας βοηθήσουν να αντιληφθούμε τη διαφορά της πολιτικής πρότασης για την Ευρώπη των Κρατών-Εθνών που υποστήριζε ο Ντε Γκωλ και της υπερεθνικής Ευρώπης στην οποία ήταν αντίθετος. Πάντως και οι δυο αυτές θέσεις είχαν ως ζητούμενο την ισχυροποίηση της ενότητας των συστατικών δυνάμεων της Ευρώπης, προσβλέποντας στην εσωτερική συσπείρωσή της και στο ρόλο της μέσα στον παγκόσμιο χώρο.

Η μνήμη των λαών και το ευρωπαϊκό συλλογικό υποσυνείδητο.

Πιστεύουμε ότι το να λες ότι είσαι Ευρωπαίος είναι κατά βάθος κάτι σαν αυτό που ο Henri Bergson ονόμαζε: «*άμεσο συνειδησιακό δεδομένο*».²⁴

Ο Sigmund Freud έλεγε ότι η συμπεριφορά κάθε ανθρώπου στην ώριμη ηλικία καθορίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τα γεγονότα που βίωσε στα νεανικά του χρόνια, ακόμη και από τότε που δεν είχε φτάσει στο κατώφλι της συνειδητής του μνήμης. Αυτό ισχύει σε ατομικό επίπεδο, αλλά διευρύ-

νεται σε συλλογικό επίπεδο και εκεί, η εγγραφή στο συλλογικό υποσυνείδητο, έχει ένα όνομα: *Ιστορία*.

Κάθε χώρα της Ευρώπης έχει την ιστορία της. Για παράδειγμα: Πώς θα αντιληφθούμε την Ισπανία χωρίς να αναλογιστούμε την επίδραση που δέχτηκε από την ισλαμική κυριαρχία κατά το Μεσαίωνα; Πώς θα αντιληφθούμε την Ελλάδα χωρίς να σκεφτούμε τους τέσσερις αιώνες υποταγής της στην οθωμανική αυτοκρατορία; Πώς θα κατανοήσουμε την Ιρλανδία χωρίς να θυμηθούμε τον *Cromwell*; Πώς θα κατανοήσουμε τη Ρωσία αν ξεχάσουμε το ότι για πολλούς αιώνες την είχαν κατακτήσει οι Μογγόλοι; Όλα αυτά τα στοιχεία του παρελθόντος είναι καταγεγραμμένα σε ένα συλλογικό υποσυνείδητο: στη *μνήμη των λαών*.²⁴

Ποια όμως είναι η *κοινή συλλογική μνήμη* των λαών της Ευρώπης; Ποια είναι η *Ιστορία* της; Όταν αναφερόμαστε στην Ευρώπη, υποσυνείδητα επικαλούμαστε το παρελθόν της, το οποίο αποκτά ισχυρό αντίκρισμα όταν βρισκόμαστε εκτός του γεωγραφικού της χώρου. Μήπως όμως δεν είναι απλά ο γεωγραφικός χώρος που οδηγεί σε αυτό το φαινόμενο, αλλά πρόκειται για μια *ευρωπαϊκή πολιτισμική συνοχή*;

Όταν μιλάμε για Πολιτισμό έρχονται στη σκέψη μας τα Γράμματα, οι Επιστήμες, οι Τέχνες. Όμως το βαθύτερο νόημά του βρίσκεται στις *κοινωνικές και πολιτικές δομές*, τις ιδέες που ζωογονούν τη *συλλογική μας ύπαρξη*, το σύνολο των στοιχείων που χαρακτηρίζουν τη συλλογική μας παρουσία και την πορεία μας στο χρόνο.

Συνεπώς, για να ερμηνεύσουμε την *ευρωπαϊκή πολιτισμική συνοχή* δεν αρκεί η απλή παράθεση ιστορικών γεγονότων που διαδραματίστηκαν στον ευρωπαϊκό γεωγραφικό χώρο κατά τη διάρκεια των αιώνων, αλλά το τι έχει καταγραφεί στο συλλογικό υποσυνείδητο των Ευρωπαίων, το τι έχει χαραχθεί στη *συλλογική ευρωπαϊκή μνήμη*.

Πρόκειται για μια πραγματικότητα ψυχολογική, ανθρώπινη και αναμφισβήτητη υπαρκτή. Γιατί αν ο ευρωπαϊκός πολιτισμός δεν ήταν υπαρκτός, ανάμεσα σε όλους τους άλλους, αυτό θα σήμαινε ανυπαρξία της Ευρώπης.

Όταν στρέψουμε το βλέμμα μας στο εσωτερικό της Ευρώπης διαπιστώνουμε τεράστιες διαφορές από χώρα σε χώρα αλλά και από περιοχή σε περιοχή. Παραδόξως, αυτό ακριβώς το στοιχείο που διαφοροποιεί τους λαούς, ο Πολιτισμός, είναι δυνατόν να αναδειχθεί ως στέρεη δίοδος επικοινωνίας τους. Μέσα στη ρευστότητα των κοινωνικών, των πολιτικών και οικονομικών δομών που προκαλούν τις αντιθέσεις και τις συγκρούσεις, η συνιστώσα του πολιτισμού μπορεί να αναδειχθεί ως θεμελιακό μέσο ουσιαστικής επαφής.

Η *ευρωπαϊκή πολιτισμική συνοχή* καθορίζει τη στάση και συμπεριφορά των Ευρωπαίων στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Επιπλέον, βρίσκει την έκφρασή της και στην πολιτική στάση τους στο πέρασμα των χρόνων. Για παράδειγμα, στην ευρωπαϊκή ιστορία είναι καταγεγραμμένο, με διάφορες εκφάνσεις, το φαινόμενο ενός εργατικού σοσιαλισμού με ιδεολογική πηγή την πάλη των τάξεων. Πράγματι, κάποια στιγμή της ευρωπαϊκής ιστορίας, το προλεταριάτο ξεσηκώθηκε στον ευρωπαϊκό χώρο υψώνοντας το κόκκινο λάβαρο μιας κάποιας μαρξιστικής ιδεολογικής ύφανσης. Αλλά, στην Αμερική δεν συνέβη κάτι τέτοιο. Οι μεταλλωρύχοι του *Ντιτρόιτ* είχαν ίδιες συνθήκες ζωής και παρόμοια συμφέροντα με εκείνα των *συντρόφων* τους στη *Boulogne-Billancourt* ή στο *Έσσεν*, όμως δεν διανοήθηκαν να δημιουργήσουν σοσιαλιστικό κόμμα. Έφτιαξαν συνδικάτα, οργάνωσαν μεγάλες και σκληρές απεργίες, αλλά δεν ήθελαν να ακούσουν για “σοσιαλισμό”.²⁴

Άραγε γιατί; Πολλές ερμηνείες μπορούν να δοθούν, όμως ας αρκεστούμε να σημειώσουμε ότι δεν πρόκειται για φαινόμενο οικονομικό ή τεχνικό αλλά για γεγονός *πολιτισμικό*.

Το να ανήκεις λοιπόν στην Ευρώπη σημαίνει ότι ανήκεις σε ένα συγκεκριμένο τρόπο αντίληψης, πολιτισμού και ζωής. Και ο Πολιτισμός δεν ζει και δεν εξελίσσεται στο κενό αλλά αναπτύσσεται μέσα στις *συλλογικές δομές* με τις οποίες αλληλεπιδρά. Αυτό είναι το θεμελιακό ενοποιητικό στοιχείο των λαών της Ευρώπης στο οποίο θα μπορούσε να οικοδομηθεί η κοινή ευρωπαϊκή δράση ως προς το ευρωπαϊκό γίνεσθαι στο εσωτερικό της και ως προς τον ρόλο της στον παγκόσμιο χώρο. Χρειάζεται όμως να ληφθούν υπόψη κάποιοι επιπλέον παράγοντες, αυτοί που καθόρισαν την πολιτική στάση του Ντε Γκωλ και τις αντιθέσεις του ως προς την επιχειρούμενη ευρωπαϊκή ενοποίηση.

Ένα μέρος της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης αποδεχόταν τον Ντε Γκωλ ως υπερασπιστή της Ευρώπης, όμως ένα άλλο μέρος είχε αποδεχτεί και του είχε αποδώσει την εικόνα του *αντιευρωπαϊστή* που λειτούργησε ανασταλτικά στην επιχειρούμενη ευρωπαϊκή ενοποίηση. Ποια είναι η αλήθεια;

2. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΝΤΕ ΓΚΩΛ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

*"Il faut prendre les choses comme elles sont,
car on fait pas de politique autrement que sur les réalités.
Bien entendu, on peut sauter sur sa chaise comme un cabri
en disant l'Europe, l'Europe, l'Europe,
mais cela n'aboutit à rien et cela ne signifie rien."*

*Charles De Gaulle, 14.12.1965.*¹¹

1947: Με τη *Συνθήκη της Δουνκέρκης* επιχειρείται, από τη Γαλλία και τη Μεγάλη Βρετανία, ο πρώτος μεταπολεμικός συνασπισμός με επιδίωξη την αποτροπή οποιασδήποτε στρατιωτικής ανασυγκρότησης της Γερμανίας.

1948: Με τη *Συνθήκη των Βρυξελλών* επιχειρείται, από τη Γαλλία, τη Μεγάλη Βρετανία, το Βέλγιο, την Ολλανδία και το Λουξεμβούργο, ο πρώτος ευρύτερος μεταπολεμικός ευρωπαϊκός συνασπισμός, υπερεθνικής δομής, με επιδίωξη την οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική συνεργασία και σύμπραξη στην Άμυνα και Ασφάλεια. Όμως, η ανησυχία Σοβιετικής απειλής στρέφει τις χώρες προς τις ΗΠΑ και οδηγεί στην ίδρυση του NATO το 1949. Το 1954, η *Συνθήκη μετουσιώνεται στην Ένωση Δυτικής Ευρώπης (Western European Union: WEU)* και εντάσσονται η Ιταλία και η Δ. Γερμανία.

1950: Με το Σχέδιο του Γάλλου Πρωθυπουργού René Pleven επιχειρείται η ίδρυση της *Κοινότητας Ευρωπαϊκής Άμυνας (EDC: European Defence Community:)*, με σκοπό τη συγκρότηση ευρωπαϊκού υπερεθνικού στρατού υπό την ηγεσία του NATO κατόπιν απαίτησης των ΗΠΑ. Το 1954, η Δ. Γερμανία, το Βέλγιο, η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο επικυρώνουν τη συμφωνία, η οποία όμως απορρίπτεται από τη Γαλλική Εθνοσυνέλευση παρά την επίμονη προσπάθεια του *Jean Monnet*.

1951: Με τη *Συνθήκη των Παρισίων* ιδρύεται, από τη Γαλλία, την Ιταλία, το Βέλγιο, την Ολλανδία, το Λουξεμβούργο και τη Δ. Γερμανία, η *Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα & Χάλυβα* (CECA). Πρόκειται για το πρώτο βήμα προς την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση υπερεθνικού χαρακτήρα, με εμπνευστές τον Robert Schuman (1886-1963) και τον *Jean Monnet* (1888-1979) που είπε: “Σκοπός δεν είναι να συνασπιστούν κράτη αλλά να συνενωθούν λαοί.”.²²

1957: Με τη Συνθήκη της Ρώμης ακολούθησε το επόμενο βήμα προς την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση υπερεθνικού χαρακτήρα που πραγματοποιήθηκε από τις 6 χώρες με την ίδρυση της *Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας* (CEE) και της *Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας* (CEEA). Σκοπός ήταν η διαμόρφωση και ισχυροποίηση των προϋποθέσεων ανάπτυξης της οικονομικής συνεργασίας αναδεικνύοντας την ύπαρξη κοινών συμφερόντων με ζητούμενο την ευημερία στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Οι εκπρόσωποι των χωρών που υπέγραψαν αυτή τη συνθήκη ήταν:

- Για το Βέλγιο: Paul-Henri Spaak και J. Ch. Snoy, d'Oppuers.
- Για τη Γερμανία: Konrad Adenauer και Walter Hallstein.
- Για τη Γαλλία: Christian Pineau και Maurice Faure.
- Για την Ιταλία: Antonio Segni και Gaetano Martino.
- Για το Λουξεμβούργο: Joseph Bech και Lambert Schaus.
- Για την Ολλανδία: Joseph Luns και J. Linthorst Homan.

Η ημερομηνία της 9.5.1950, οπότε έγινε η διακήρυξη του Schuman για την ίδρυση τη Ευρωπαϊκής Κοινότητας, θεωρείται γενέθλια ημέρα της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης.

Ένα χρόνο αργότερα εισέρχεται στην πολιτική σκηνή ο Ντε Γκωλ και ιδρύει την 5η Γαλλική Δημοκρατία.

Η στάση του Ντε Γκωλ ως προς την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση.

Ο Ντε Γκωλ ήταν προσηλωμένος σε μια συγκεκριμένη ιδέα για την Ευρώπη. Οραματίζεται μια Ευρώπη κυρίαρχων Κρατών απορρίπτοντας την εκχώρηση των εθνικών δικαιωμάτων σε μια υπερεθνική ευρωπαϊκή δομή. Την Ευρώπη την αντιλαμβάνεται ως πολιτικό χώρο αλληλοϋποστήριξης και αλληλεγγύης, όπου καμία χώρα της δεν εκχωρεί την εθνική της ταυτότητα, ούτε τα εθνικά κυριαρχικά της δικαιώματα. Οραματίζεται μια μελλοντική πορεία των ευρωπαϊκών εθνών σε μια ειρηνική και ευημερούσα Ευρώπη, ενωμένη απέναντι στα διεθνή διακυβεύματα του παρόντος και αφήνοντας πίσω τους δραματικούς πολέμους του παρελθόντος. Από πολύ νωρίς είχε δηλώσει ξεκάθαρα την αντίληψή και παρέμεινε αμετακίνητος μέχρι τέλους:

"Για να μπορέσουμε να καταλήξουμε σε ισχύουσες λύσεις πρέπει να λάβουμε υπόψη μας την πραγματικότητα. Η πολιτική είναι η τέχνη της πραγματικότητας. Η πραγματικότητα είναι ότι η σημερινή Ευρώπη συγκροτείται από έθνη και πρέπει να την οργανώσουμε ξεκινώντας από αυτά τα έθνη και αν χρειαστεί να την υπερασπιστούμε." [23.2.'53].²

Επιπλέον, είχε δώσει το στίγμα της θεσμικής δομής της Ευρώπης:

"Πρέπει να οικοδομήσουμε μία Συνομοσπονδία, δηλαδή έναν κοινό οργανισμό των διαφόρων κρατών που, χωρίς να χαθεί το σώμα τους, η ψυχή τους, η μορφή τους, θα εκχωρήσουν ένα μέρος της κυριαρχίας τους ως προς την στρατηγική, την οικονομία, την κουλτούρα. Αλλά σ'αυτή τη Συνομοσπονδία, πρέπει να δώσουμε λαϊκή και δημοκρατική βάση. Στους λαούς εναπόκειται να τη δημιουργήσουν. Ακόμα, πρέπει οι λαοί να ερωτηθούν. Το πρώτο στάδιο πρέπει να είναι ένα ευρύ δημοψήφισμα, οργανωμένο ταυτόχρονα σε όλες τις ενδιαφερόμενες χώρες." [23.2.'53].²

"Η γνώμη μου είναι ότι οι συνομοσπονδιακοί θεσμοί πρέπει να περιέχουν: το Συμβούλιο των Πρωθυπουργών, ένα Κοινοβούλιο που θα συγκροτηθεί

με καθολική ψήφο και ένας θεσμός που θα εκπροσωπεί τις περιφερειακές οικονομικές, πνευματικές, ηθικές πραγματικότητες των συμμετεχόντων χωρών. Τέλος, ένα Δικαστήριο με πάγια μέλη επιλεγμένα μεταξύ δικαστών των συμμετεχόντων χωρών. Έτσι, οι θεσμοί αυτοί θα συμβιώσουν σε ομαλή συνεργασία και θα οργανώσουν τους λαούς της Ευρώπης. Ο χρόνος και τα γεγονότα θα αναλάβουν να κάνουν το υπόλοιπο έργο. Πιστεύω ότι θα το κάνουν γιατί, εκτός καταστροφής, πορευόμενοι προς την ενότητα της Ευρώπης, βαδίζουμε προς το νόημα της Ιστορίας". [23.2.'53].²

Ο Ντε Γκωλ, με την ίδρυση της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας το '58, εκλέγεται με καθολική ψηφοφορία Πρόεδρος και αναλαμβάνει τα καθήκοντά του στις 8.1.'59. Η στάση της Γαλλίας ως προς την προοπτική της Ευρώπης χαρακτηρίζεται πλέον από τις πολιτικές θέσεις και επιλογές του Προέδρου της.

Λίγο μετά την ανάληψη των καθηκόντων του έρχεται σε συνεννόηση με τον Καγκελάριο της Δ. Γερμανίας Konrad Adenauer, με επιδίωξη την πολιτική μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας που είχε ιδρυθεί με τη Συνθήκη της Ρώμης.

Το πολιτικό έναυσμα για την ανάπτυξη μιας τέτοιας πρωτοβουλίας προσφέρθηκε στον Ντε Γκωλ από την παταγώδη αποτυχία της συνάντησης των «4 μεγάλων», τον Μάιο του 1960 στο Παρίσι, για τον αφοπλισμό και το ζήτημα του Βερολίνου, όπου ο Σοβιετικός ηγέτης Nikita Khroutchtchev, κατηγορώντας τον Αμερικανό ηγέτη Dwight Eisenhower για υπόθεση κατασκοπίας, εγκατέλειψε τη σύσκεψη πριν καν αυτή αρχίσει.

Οι ηγέτες των 6 χωρών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, μετά από διαδοχικές συναντήσεις, συγκρότησαν Επιτροπή εκπροσώπων τους, υπό την προεδρία του Γάλλου πρεσβευτή Christian Fouchet, με εντολή τη σύνταξη Σχεδίου διακρατικής σύμπραξης που θα προσέδιδε «*θεσμικό χαρακτήρα στην ένωση των λαών τους*», (Βόννη, 18.7.'61), και, όπως είπε ο

Ντε Γκωλ, θα ήταν «πιο κάτω από μια ομοσπονδία και πιο πάνω από μια συμμαχία.».

Το 1^ο Σχέδιο *Fouchet* παρουσιάστηκε στις 2.11.'61, έχοντας ως βάση την εγκαθίδρυση μιας Ένωσης θεμελιωμένης στο:

«Σεβασμό της προσωπικότητας των λαών και των Κρατών Μελών».

Ο σκοπός αυτού του Σχεδίου ορίστηκε ως εξής:

- Την επίτευξη κοινής εξωτερικής πολιτικής ως προς τα ζητήματα που παρουσιάζουν κοινό ενδιαφέρον για τα Κράτη μέλη.
- Την διασφάλιση, με στενή συνεργασία μεταξύ των Κρατών μελών στον τομέα της επιστήμης και της κουλτούρας, της ανάδειξης της κοινής κληρονομιάς και τη διαφύλαξη των αξιών που αποδίδουν τιμή στον πολιτισμό τους.
- Την συμβολή, κατ'αυτό τον τρόπο μέσα στα Κράτη μέλη, στην υπεράσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, των Θεμελιωδών Ελευθεριών και της Δημοκρατίας.
- Την ισχυροποίηση, σε συνεργασία με τα άλλα ελεύθερα έθνη, της ασφάλειας των Κρατών μελών ενάντια κάθε βιαιότητας χάρη στην υιοθέτηση μιας κοινής αμυντικής πολιτικής.

Το Σχέδιο προέβλεπε το σχηματισμό των εξής θεσμικών οργάνων:

- Συμβούλιο Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων.
- Επιτροπές Υπουργών: Εξωτερικών, Άμυνας, Παιδείας.
- Ευρωπαϊκή Κοινοβουλευτική Συμβουλευτική Συνέλευση.
- Πολιτική Επιτροπή συγκροτημένη από Διπλωμάτες.

Πίσω από τους γενικούς όρους του Σχεδίου διαφαινόταν η γκωλική αντίληψη της «*Ευρώπης των Εθνών*», εγείροντας έτσι ερωτηματικά και ανησυχίες στους υπέρμαχους μιας «Υπερεθνικής Ευρώπης».

Επιπλέον, οι στενοί σύμμαχοι των ΗΠΑ, γνωρίζοντας τις γκωλικές αντιρρήσεις προς την Ατλαντική Συμμαχία, έθεσαν θέμα ως προς την διαφαινόμενη ανεξάρτητη αμυντική πολιτική της Ένωσης σε σχέση με το ΝΑΤΟ. Πρωτεργάτες της αντίθεσης προς το *Σχέδιο Fouchet* ήταν το Βέλγιο και η Ολλανδία.

Το 2^ο Σχέδιο Fouchet παρουσιάζεται στις 18.1.'62 και αυτή τη φορά δεν περιλαμβάνει ζητήματα που θα ήταν ικανά να εγείρουν υποψίες αμφισβήτησης του ΝΑΤΟ. Επιπλέον, παρέχεται οικονομική ισχύς στην Ένωση, που αρχικά ανήκε αποκλειστικά στα Κράτη, και προβλέπεται θεσμοθέτηση Διάρκους Γραμματείας υπερεθνικού χαρακτήρα, ώστε να καμφθούν οι αντιρρήσεις των υποστηρικτών του *σουπρανационаλισμού*. Όμως, δεν εξαλείφονται οι βασικές αρχές που προσδίδουν κυρίαρχο ρόλο στα Κράτη Μέλη.

Το Βέλγιο και η Ολλανδία δεν ικανοποιούνται και επιπρόσθετα θέτουν ζήτημα εισδοχής της Βρετανίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Ένωση. Ο Christian Fouchet αντικαθίσταται στην προεδρία της Επιτροπής από τον Emilio Cattani, Γενικό Γραμματέα Εξωτερικών της Ιταλίας. Η Γαλλία, αντιτιθέμενη στον υπερεθνικό χαρακτήρα της Ένωσης, παραμένει σταθερή στη θέση της ως προς τον κυρίαρχο ρόλο των Κρατών. Ο Ντε Γκωλ διαγράφει τη φράση που δήλωνε ότι η αναδιοργάνωση των θεσμών θα γινόταν «*με σεβασμό στις προβλεπόμενες δομές από τις συνθήκες των Παρισίων και της Ρώμης που ίδρυσαν τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες*» και επιμένει σε απεξαρτοποίηση από τις κατευθυντήριες γραμμές του ΝΑΤΟ. Επιπλέον, δεν αποδέχεται το δίλημμα που έθεσε το Βέλγιο με τον Paul-Henri Spaak:

«Αν δεν θέλετε την Ολοκλήρωση τότε πρέπει να δεχτείτε τη Μεγάλη Βρετανία και αν δεν θέλετε τη Μεγάλη Βρετανία τότε πρέπει να δεχτείτε την Ολοκλήρωση. Πρέπει ή το ένα ή το άλλο. Δεν μπορούμε να βρεθούμε χωρίς Ολοκλήρωση, ούτε χωρίς Μεγάλη Βρετανία.»

Ο Spaak, σε όλη την πολιτική του πορεία υπερασπίστηκε την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και την ανεξάρτητη υπερεθνική λειτουργία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Κατά την εναντίωσή του στο Σχέδιο Fouchet δηλώνει:

«Η αυριανή Ευρώπη πρέπει να είναι μια υπερεθνική Ευρώπη.»

Στις 17.3.1962, οι Υπουργοί Εξωτερικών των 6 χωρών, στη συνάντησή τους στο Λουξεμβούργο, δηλώνουν αδυναμία επίτευξης συμφωνίας ως προς το ρόλο των ευρωπαϊκών θεσμών, ως προς το ζήτημα του ΝΑΤΟ και ως προς την υποψηφιότητα της Μεγάλης Βρετανίας.

Οι ιδεολογικοί αντίπαλοι του Ντε Γκωλ ανέμεναν την πτώση του από την προεδρία της Γαλλικής Δημοκρατίας εξαιτίας του ζητήματος της Αλγερίας. Εκείνος κλείνει αυτό το θέμα με τη Συμφωνία Evian στις 18.3.'62 και αμέσως μετά, στις 15.5.'62, σφραγίζει επίσημα τη λήξη των συνομιλιών για το Σχέδιο Fouchet των χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Σε συνέντευξη τύπου που παραχώρησε την ίδια μέρα στο Παρίσι, κατηγορεί τη Βρετανία και τις ΗΠΑ για το παιχνίδι που επιχείρησαν να στήσουν και καταδικάζει αυτούς που με τις τακτικές τους επεδίωκαν τη συγκρότηση *υπερεθνικής Ευρώπης (Europe supranationale)* στην οποία θα υποτάσσονταν τα Κράτη-Έθνη. Υποστηρίζει κατηγορηματικά την ιδέα της ανεξάρτητης *Ευρωπαϊκής Ευρώπης (Europe Européenne)*.⁶

Ο Ντε Γκωλ ήξερε πλέον ότι η μόνη εφικτή πραγματικότητα στην οποία θα μπορούσε να βασιστεί η ευρωπαϊκή προοπτική του βρισκόταν στο δίπολο Παρισίων και Βόννης. Άλλωστε, πάντα πίστευε ότι η οικοδόμηση μιας ευρωπαϊκής πολιτικής δομής ήταν αλληλένδετη με τη Γερμανία:

" Το μόνο νοητό σχήμα για να μην επανέλθουν τα ευρωπαϊκά κράτη στους δαίμονες του παρελθόντος ήταν να δημιουργηθεί μια πανευρωπαϊκή δομή στην οποία θα είναι πλήρως ενσωματωμένη η Γερμανία."

"Το αν η Ευρώπη θα γίνει ή όχι πραγματικότητα εξαρτάται από τη συμφιλίωση ή όχι της Γαλλίας και της Γερμανίας. Στη βάση αυτή θα οικοδομηθεί η ένωση της Ευρώπης. Είναι η Ευρώπη σας.», είπε απευθυνόμενος στη Γερμανική νεολαία κατά τη μεγαλειώδη υποδοχή που του επιφύλαξαν όταν επισκέφθηκε τη Γερμανία στις 9.9.'62".⁷

Ο Ντε Γκωλ προτείνει στον Αντενάουερ τη σύναψη μιας *Συνθήκης Φιλίας και Συνεργασίας* μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας, η οποία προέβλεπε την ανάπτυξη κοινών δράσεων στους τομείς του εξοπλισμού, του πολιτισμού, των διπλωματικών σχέσεων, της εξωτερικής πολιτικής. Στο περιεχόμενό της αντανάκλασε το πνεύμα του Σχεδίου Fouchet και στη διμερή αυτή σύμπραξη θα μπορούσαν να ενταχθούν και άλλες χώρες της Ευρώπης. Άλλωστε, για τον Ντε Γκωλ η Γερμανία ήταν αδιαχώριστη από την ευρωπαϊκή του θέληση για την οικοδόμηση της Ευρώπης.

Λαμβάνοντας υπόψη τη στενή εξάρτηση της Δ. Γερμανίας από τις ΗΠΑ, ήταν αναμενόμενο ότι η Συνθήκη αυτή δεν θα μπορούσε να επικυρωθεί χωρίς την αμερικανική συγκατάθεση. Έτσι, δεν προκάλεσε έκπληξη το ότι, κατά την επικύρωσή της, η Γερμανική Βουλή ζήτησε κάποιες ριζικές αλλαγές που τελικά κατέληξαν στην ενσωμάτωση ενός προλόγου με τους βασικούς στόχους της εξωτερικής πολιτικής της Δ. Γερμανίας, αναφορικά προς τη συνεργασία Ευρώπης-ΗΠΑ, της κοινής αμυντικής πολιτικής ως προς το ΝΑΤΟ και τη δυνατότητα ένταξης και άλλων χωρών της Ευρώπης, εννοώντας φυσικά και τη Μεγάλη Βρετανία.

Η Γαλλογερμανική Συνθήκη υπεγράφη στο Élysée στις 22.1.1963, αλλά οι ενσωματωμένοι περιοριστικοί όροι την αποδυνάμωσαν και στην πράξη το μόνο τμήμα που αναπτύχθηκε επιτυχώς ήταν αυτό που αφορούσε στη δημιουργία προϋποθέσεων για μια στενή πολιτιστική και εκπαιδευτική συνεργασία μεταξύ των νέων της Γερμανίας και της Γαλλίας.

Η στάση του Ντε Γκωλ ως προς την ανεξαρτησία της Ευρώπης.

Η Ευρώπη, όπως την αντιλαμβάνεται ο Ντε Γκωλ, οφείλει να είναι καταξιωμένη στον παγκόσμιο χώρο, αρνούμενη οποιαδήποτε μορφή εξωτερικής ηγεμονίας. Μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, τα ευρωπαϊκά κράτη εξασφάλιζαν την άμυνά τους όντας ενταγμένα στο *Βορειοατλαντικό Σύμφωνο* ή στο *Σύμφωνο της Βαρσοβίας*. Ο μακροπρόθεσμος στόχος του ήταν η διάλυση των δύο στρατιωτικών συνασπισμών που εξυπηρετούσαν αντίστοιχα τα συμφέροντα ισχύος των δυο υπερδυνάμεων ΗΠΑ και ΕΣΣΔ. Εντούτοις, σε αυτό το διπολικό σύστημα, αναγνώριζε την αναγκαιότητα της Ατλαντικής Συμμαχίας στην οποία ήταν ενταγμένη η Γαλλία και ουδέποτε αμφισβήτησε τις αμοιβαίες υποχρεώσεις που απέρρεαν από το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο. Ήταν όμως πεπεισμένος ότι οι χώρες της Δ. Ευρώπης λανθασμένα είχαν εκχωρήσει την άμυνά τους ολοκληρωτικά στο ΝΑΤΟ, το οποίο λειτουργούσε κάτω από την αμερικανική επικυριαρχία. Μόλις ανέλαβε την Προεδρία της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας δήλωσε:

"Το ουσιώδες για να διαδραματίσει κάποιος διεθνή ρόλο είναι να υπάρχει αφεαυτού, στο δικό του χώρο. Δεν υπάρχει διεθνή πραγματικότητα που να μην είναι πρώτα εθνική πραγματικότητα." [13.12.'59].⁴

Διακηρύσσοντας το δικαίωμα και την υποχρέωση των ευρωπαϊκών χωρών να έχουν τη δική τους εθνική άμυνα, δηλώνει το '61:

*«Είναι απαράδεκτο για μια μεγάλη δύναμη, όπως η Γαλλία, να εκχωρήσει την άμυνά της και τη μοίρα της σε ένα άλλο κράτος.»*⁵

Αρχικά επιδίωξε τη μεταρρύθμιση της Συμμαχίας αναμένοντας την αλλαγή του ευρύτερου συστημικού πλαισίου των σχέσεων Ανατολής και Δύσης. Όταν επεδίωκε τη σύναψη Γαλογερμανικής Συνθήκης φιλίας και συνεργασίας, πρόεδρος των ΗΠΑ ήταν ο John Kennedy, που είχε διαδεχτεί τον D. Eisenhower το 1961. Ο Kennedy, υλοποιώντας τους στρατιωτικούς σχεδι-

ασμούς του προκατόχου του, εγκαθιστά πυρηνικούς πυραύλους Jupiter στην Ιταλία και Τουρκία που είχαν την ικανότητα να χτυπήσουν την ΕΣΣΔ. Λίγο πριν είχε ξεκινήσει η κρίση της Κούβας και η Μόσχα ετοιμαζόταν να εγκαταστήσει τους δικούς της πυρηνικούς πυραύλους στην Κούβα.

Οι ΗΠΑ άρχισαν να προετοιμάζουν το περίφημο "*partnership atlantic*" για δημιουργία πολυμερούς νατοϊκής δύναμης, την οποία έβλεπαν ως όχημα για αύξηση της αμερικανικής επιρροής στην Ευρώπη. Η στρατηγική των ΗΠΑ προωθούσε τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πυλώνα ισχύος, διαμέσου της Μ. Βρετανίας, άρρηκτα συνδεδεμένου μαζί τους και την έθεσε σε εφαρμογή με την υπογραφή της αμερικανοβρετανικής Συμφωνίας Nassau. Η στρατηγική του Ντε Γκωλ προωθούσε τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου ευρωπαϊκού πυλώνα βασισμένου στο δίπολο Γαλλίας-Γερμανίας, όμως το Σχέδιο Fouchet, με το οποίο αποσκοπούσε στην αποδυνάμωση της νατοϊκής επιρροής στην Ευρώπη, δεν γίνεται τελικά δεκτό από τους Ευρωπαϊκούς Εταίρους υπό την άσκηση της αμερικανικής επιρροής.

Ο Ντε Γκωλ εμποδίζει την εισδοχή της Μ. Βρετανίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, διαμέσου της οποίας, όπως το αντιλαμβάνονταν, θα περνούσε η αμερικανική εξάρτηση της Ευρώπης. Λίγο αργότερα, αποσύρει τη Γαλλία από το στρατιωτικό σκέλος του NATO. Άλλωστε, από πολύ νωρίς είχε κατηγορηματικά δηλώσει:

«*Το NATO δεν είναι πλέον συμμαχία, είναι υποδούλωση.*» [1958].

3. Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΙΣΔΟΧΗ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

*"Il est très possible que l'évolution propre de la Grande Bretagne et l'évolution de l'univers portent peu à peu les anglais vers le continent, quelque soit le délais que puisse demander l'aboutissement.
Et pour ma part, c'est ca que je crois volontiers".*

Charles De Gaulle, 14.1.1963⁸

Ο Ντε Γκωλ στη συνάντησή του με τον Winston Churchill στο Marrakech, το 1942, είχε δώσει την προοπτική του για την μεταπολεμική Ευρώπη: Μια ευρωπαϊκή κοινότητα στο πλαίσιο της οποίας θα αναπτυσσόταν η συνεργασία των ευρωπαϊκών κρατών, συμπεριλαμβανομένης της Γερμανίας. Ο Churchill τον διαβεβαίωσε για τη βρετανική συναίνεση σε ένα τέτοιο εγχείρημα, στο οποίο όμως, όπως είπε, η Βρετανία θα παρέμενε αμέτοχη.²³

Πράγματι, η Βρετανία παρέμεινε αμέτοχη στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης έως τα τέλη της δεκαετίας του '50. Η στάση αυτή δεν ήταν παράδοξη, λαμβάνοντας υπόψη την βρετανική ιδιοσυγκρασία και γεωπολιτική δομή και ιστορία της Βρετανίας. Εντούτοις, με την πάροδο του χρόνου οι Βρετανοί έβλεπαν, με μια κάποια επιθυμία συμμετοχής, την ταχεία οικονομική ανάπτυξη των χωρών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, αλλά και, με μια κάποια ανησυχία, την ενδεχόμενη αποστασιοποίηση της χώρας τους από τα οικονομικά και πολιτικά δρώμενα της Ευρώπης. Δεν θα ριψοκινδύνευαν όμως να χάσουν τον ενδιάμεσο συνδετικό ρόλο μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής που ιστορικά τους ισχυροποιούσε μετά την κατάρρευση της Βρετανικής Αυτοκρατορίας.

Στις 31.7.'61, ο Βρετανός πρωθυπουργός Harold Macmillan, έχοντας τη συγκατάθεση του Κοινοβουλίου, ανακοίνωσε επίσημα την βρετανική πρόθεση έναρξης διαπραγματεύσεων για την ένταξη της χώρας του στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Προηγουμένως είχε επισκεφθεί στο Λευκό Οίκο τον J.F. Kennedy, από τον οποίο έλαβε συναίνεση και ενθάρρυνση. Κατόπιν, περιοδεύοντας στις πρωτεύουσες των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας εισέπραξε το ότι ήταν έτοιμες να δεχτούν την ένταξη της χώρας του. Μαζί με τη Μ. Βρετανία καταθέτουν υποψηφιότητα ένταξης η Ιρλανδία, η Δανία και η Νορβηγία. Οι διαπραγματεύσεις ένταξης άρχισαν στις 10.10.'61.

Ο Ντε Γκωλ κατέστησε σαφές στον Βρετανό πρωθυπουργό, σε δυο διαδοχικές συναντήσεις τους, τον Ιούνιο και Δεκέμβριο '62, ότι για να συναινέσει πρέπει να γίνουν δεκτοί κάποιοι όροι που θα διασφάλιζαν την ευρωπαϊκή ανεξαρτησία λήψης αποφάσεων.

Για να γίνει αντιληπτή η στάση του χρειάζεται να θυμηθούμε ότι ακριβώς εκείνη την εποχή είχε απορριφθεί το Σχέδιο Fouchet το οποίο στην ουσία επεδίωκε την αποδυνάμωση της επιρροής του ΝΑΤΟ στην Ευρώπη. Επιπλέον, είχε ξεσπάσει η κρίση της Κούβας και είχε υπογραφεί η Συμφωνία Nassau στις Μπαχάμες μεταξύ Μ. Βρετανίας και ΗΠΑ. Με τη Συμφωνία αυτή οι ΗΠΑ έδωσαν τους πυραύλους Polaris στους Βρετανούς οι οποίοι, σε αντιστάθμισμα, αποποιήθηκαν την αυτόνομη εθνική χρήση πυρηνικού οπλισμού χωρίς την αμερικανική συναίνεση. Ο Ντε Γκωλ είχε αρνηθεί τη σύμπραξη της Γαλλίας στη Συμφωνία Nassau, αφού ήθελε την Ευρώπη, και τη χώρα του, να ασκούν ανεξάρτητη αμυντική πολιτική απέναντι στις υπερδυνάμεις ΗΠΑ και ΕΣΣΔ. Για τον Ντε Γκωλ, η ένταξη της Βρετανίας, ακολουθούμενης από μέλη της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Ανταλλαγών ΕFTA (ΑΕΛΕ) που είχε συγκροτηθεί το 1959 από τη Μ. Βρετανία, την Αυστρία, τη Δανία, τη Νορβηγία, την Πορτογαλία, τη Σουηδία, την Ελβετία,

θα κατέληγε σε μια τεράστια ατλαντική κοινότητα εξαρτημένη και κατευθυνόμενη από τις ΗΠΑ, η οποία τελικά θα απορροφούσε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Επιπρόσθετα, η βρετανική ένταξη πολύ πιθανό θα μετέβαλε τα ισχύοντα δεδομένα ως προς την κοινή αγροτική πολιτική που ευνοούσε τα γαλλικά συμφέροντα και η οποία είχε θεσπιστεί χωρίς να έχει τεθεί ακόμη σε λειτουργία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η αγροτική αυτή πολιτική είχε βαρύνουσα σημασία για τη Γαλλία, σε αντίθεση με τη Βρετανία η οποία βασιζόμενη κυρίως στις εισαγωγές, ήθελε την απελευθέρωση της αγοράς. Τέλος, υπήρχε σοβαρό ενδεχόμενο να επηρεαστούν αρνητικά οι γαλλο-γερμανικές σχέσεις αφού με τη βρετανική εισδοχή θα χανόταν η υφιστάμενη ισορροπία μεταξύ των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ο Ντε Γκωλ, επιλέγει λοιπόν την πολιτική της εμβάθυνσης και επιτάχυνσης του εγχειρήματος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και όχι την διεύρυνσή της με την εισδοχή των υποψήφιων χωρών.

Στις 14.1.'63, ο Ντε Γκωλ ανακοινώνει σε συνέντευξη τύπου στο Παρίσι την απόφασή του για μη αποδοχή της Μ. Βρετανίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, προκαλώντας έκπληξη και ανησυχία στους άλλους Εταίρους και στους υπουργούς της κυβέρνησής του. Πέντε από τους υπουργούς του παραιτούνται γιατί είχαν δηλώσει υποστηρικτές της βρετανικής ένταξης. Αμφισβητεί το ευρωπαϊκό πνεύμα της Βρετανίας, δηλώνοντας ασυμβατότητα των οικονομικών συμφερόντων της με εκείνα της Ευρώπης:

*"Η φύση, η δομή, οι πολιτικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν την Αγγλία διαφέρουν από εκείνες των ηπειρωτικών κρατών."*⁸

Κατακρίνει την εξάρτηση της Μ. Βρετανίας από τις ΗΠΑ, υποδηλώνοντας ότι λειτουργεί ως Δούρειος Ίππος ενάντια στην ανεξαρτησία της Ευρώπης και δηλώνοντας: *«Την Αγγλία τη θέλω γυμνή»*.¹³

Στις 28.1.'63, η Γαλλική Κυβέρνηση ασκεί βέτο στην ένταξη των τριών χωρών στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Έτσι, οι σχέσεις της Γαλλίας με τη Μ. Βρετανία και τα Μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας εισέρχονται σε περίοδο έντονης κρίσης. Ο Ντε Γκωλ κρατά σταθερή τη θέση του κατά μιας *“Europe supranationale”* και υπέρ μιας *“Europe Européenne”*.

Η κρίση κορυφώνεται όταν οι Εταίροι, προκειμένου να απομονώσουν τη Γαλλία, απαιτούν την κατάργηση της αρχής της ομοφωνίας και την αποδοχή της αρχής της πλειοψηφίας. Οι υπέρμαχοι της υπερεθνικής Ευρώπης, μαζί και οι Jean Monnet και Robert Schuman που θεωρούνται *Πατέρες της Ευρώπης*, εναντιώνονται στο Ντε Γκωλ ο οποίος επιλέγει την τακτική της *«chaise vide»* (30.1.'65) που εκφράζεται με την αποχή της Γαλλίας από τα Συμβούλια Υπουργών της Κοινότητας. Καμία από τις επικυρωμένες αποφάσεις δεν μπορεί να τροποποιηθεί, αλλά και καμία απόφαση δεν είναι πλέον εφικτό να ληφθεί από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η αντιμετώπιση αυτής της εμπλοκής που προκάλούσε τη μη λειτουργία των κοινοτικών οργάνων, δεν προβλεπόταν στα θεσμικά κείμενα. Η λύση δόθηκε μετά ένα έτος με τον περίφημο *Συμβιβασμό του Λουξεμβούργου* (29.1.'66): Για τη λήψη απόφασης σε οποιοδήποτε ζήτημα χαρακτηριζόταν ως *ζωτικού συμφέροντος* από κάποιο Κράτος Μέλος θα ήταν απαραίτητη η ομοφωνία και έως την επίτευξη συμβιβασμού θα συνεχίζονταν οι διαπραγματεύσεις. Όμως, οποιοδήποτε ζήτημα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί από κάποιο Κράτος Μέλος ως *ζωτικού ενδιαφέροντος*, με αποτέλεσμα την αποδυνάμωση της *«Europe supranationale»* και την ενδυνάμωση της *«Europe des États»* που επεδίωκε ο Ντε Γκωλ ! ⁶⁷

Η εξέλιξη των γεγονότων στο διεθνές περιβάλλον οδηγούν τον Ντε Γκωλ να αποσύρει τη Γαλλία από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ (7.3.'67), αμφισβητώντας έτσι την ηγετική κυριαρχία της Ατλαντικής Συμμαχίας. Την περίοδο εκείνη πρόεδρος των ΗΠΑ ήταν ο Lyndon Johnson.

Στις 29.9.'67, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προτείνει να αρχίσουν εκ νέου άμεσα οι διαπραγματεύσεις ένταξης του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας, της Δανίας, της Νορβηγίας. Την εποχή εκείνη, η Βρετανία βρισκόταν σε δεινή οικονομική κατάσταση και η βρετανική κυβέρνηση υποχρεώνεται να υποτιμήσει την αγγλική λίρα στις 18.11.'67.

Ο Βρετανός πρωθυπουργός Harold Wilson εντείνει τις προσπάθειές του για την επίτευξη της ένταξης, έχοντας την υποστήριξη των Κρατών Μελών εκτός της Γαλλίας. Όμως, διατηρεί ακέραιες τις βρετανικές κατευθυντήριες γραμμές ως προς την εξωτερική και αμυντική πολιτική της χώρας του σε σχέση με το NATO, απορρίπτοντας κάθε σκέψη για τη δημιουργία ευρωπαϊκής πυρηνικής δύναμης και υποστηρίζοντας ανεπιφύλακτα την ανάγκη εμπλοκής των Ηνωμένων Πολιτειών στην άμυνα της Ευρώπης.

Ο Ντε Γκωλ, έχοντας προωθήσει σημαντικά τον πυρηνικό εξοπλισμό της Γαλλίας, θεωρεί ότι η βρετανική ένταξη θα απέβαινε σε βάρος της χώρας του, όχι μόνο οικονομικά αλλά και στρατιωτικά αφού θα άνοιγε διάπλατα την είσοδο ώστε οι Ηνωμένες Πολιτείες να ασκήσουν την αμυντική πολιτική τους στην Ευρώπη. Στις 27.11.'67, πριν καν ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις, ανακοινώνει σε συνέντευξη τύπου την άρνησή του για την ένταξη της Μ. Βρετανίας, προβάλλοντας ότι η βρετανική οικονομία δεν είναι έτοιμη να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.

Οι Εταίροι της Γαλλίας δεν αποδέχονται αυτή τη μονομερή απόφαση και εκφράζοντας τη δυσαρέσκειά τους αναζητούν διεξόδους για τη διατήρηση της προοπτικής της ένταξης των υποψήφιων χωρών. Όλες οι εναλλακτικές προτάσεις προσκρούουν στην αντίδραση του Ντε Γκωλ, ο οποίος έφτασε σε σημείο απειλής για αποχώρηση της Γαλλίας από την Κοινότητα. Οι επιπτώσεις στις δραστηριότητες της Κοινότητας αρχίζουν να γίνονται εμφανείς και η ανάγκη ανεύρεσης λύσης είναι πλέον επιτακτική.

Στο μεταξύ, ο Ντε Γκωλ είχε να αντιμετωπίσει εξαιρετικά δύσκολα προβλήματα στο εσωτερικό της Γαλλίας με κυριότερο τα γεγονότα του Μαΐου '68.

Η καχυποψία των 5 Εταίρων ως προς τις προθέσεις του Ντε Γκωλ απέναντι στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ενισχύεται από ένα περιστατικό που συνέβη στο Παρίσι στις αρχές του '69, την περίφημη υπόθεση Soames η οποία προκάλεσε μια τεράστια διπλωματική κρίση εις βάρος του Ντε Γκωλ.

Τον Φεβρουάριο του '69, ο νεοαφιχθείς Βρετανός πρεσβευτής, Christopher Soames, ζήτησε ακρόαση από τον Πρόεδρο Ντε Γκωλ, κατά την οποία ανταλλάχθηκαν άτυπες σκέψεις και απόψεις για τη διέξοδο από την κρίση. Η συζήτηση περιστράφηκε γύρω από το ενδεχόμενο συγκρότησης μιας ευρωπαϊκής ζώνης ελεύθερων ανταλλαγών, στην οποία θα μπορούσε να ενταχθεί η Μ. Βρετανία και οι υποψήφιες χώρες. Ο Βρετανός διπλωμάτης διαβίβασε την αναφορά του στην ιεραρχία του και η πρόταση απορρίφθηκε αμέσως από τον Harold Wilson. Εντούτοις, το περιεχόμενό της σκόπιμα διαστρεβλωμένο από το Foreign Office, κατά την γαλλική άποψη, διαβιβάστηκε, πέρα από κάθε διπλωματική δεοντολογία, σε Ουάσινγκτον και Βόννη με επιδίωξη την πολιτική εξουδετέρωση του Ντε Γκωλ, αποδίδοντάς του σκοπιμότητα αποδυνάμωσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.⁷⁰

Τον Απρίλιο του '69, πραγματοποιήθηκε στη Γαλλία εθνικό δημοψήφισμα για την διοικητική της αποκέντρωση. Ο Ντε Γκωλ απέδιδε υψίστη πολιτική σημασία σε αυτή τη μεταρρύθμιση και σε διάγγελμά του προς τον Γαλλικό λαό είχε δηλώσει ότι σε περίπτωση απόρριψης θα εγκατέλειπε την Προεδρία. Η πρότασή του καταψηφίστηκε και το μεσημέρι της 28^{ης} Απριλίου ο Ντε Γκωλ παραιτήθηκε από την Προεδρία της Γαλλικής Δημοκρατίας.

4. Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΙΣΔΟΧΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

*"Η Βρετανία είναι μαζί με τους Ευρωπαίους,
αλλά όχι ένας από αυτούς."*

Winston Churchill, 1946, Ομιλία Ζυρίχης.¹⁴

Η διαχρονική ευρωπαϊκή πολιτική του Ηνωμένου Βασιλείου γίνεται αντιληπτή αν κατανοήσουμε την πολιτική, γεωπολιτική και πολιτισμική διάσταση των θέσεων που παρουσίασε ο Τσώρτσιλ κατά την ομιλία του στο Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης (19.9.'46) μετά το τέλος του παγκοσμίου πολέμου.

Το 1942, ο Τσώρτσιλ είχε διαβεβαιώσει τον Ντε Γκωλ για τη βρετανική συναίνεση ως προς τη μεταπολεμική προοπτική συγκρότησης μιας ευρωπαϊκής κοινότητας στο πλαίσιο της οποίας θα αναπτυσσόταν η συνεργασία των ευρωπαϊκών κρατών, μαζί με τη Γερμανία, στην οποία όμως η Βρετανία θα παρέμενε αμέτοχη. Στην ομιλία του της Ζυρίχης, το 1946, δηλώνει:

"Το πρώτο βήμα προς ένα νέο σχηματισμό της ευρωπαϊκής οικογένειας πρέπει να βασιστεί στη συνεργασία της Γαλλίας με τη Γερμανία. Μόνο έτσι η Γαλλία θα ξαναπάρει την καθοδήγηση της Ευρώπης. Δεν μπορούμε να φανταστούμε μια αναγέννηση της Ευρώπης χωρίς μια πνευματικά μεγάλη Γαλλία και χωρίς μια πνευματικά μεγάλη Γερμανία. Αν θέλουμε ειλικρινά να προχωρήσει προς το καλό το έργο της οικοδόμησης των Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης, η δομή τους πρέπει να είναι τέτοια ώστε να μην έχει καμιά σημασία η υλική ισχύς του κάθε Κράτους. Οι μικρές χώρες θα έχουν ίδια βαρύτητα με τις μεγάλες και θα εξασφαλίζουν το σεβασμό με τη συμβολή τους στο κοινό ιδεώδες. Τα παλαιότερα Κράτη και τα πριγκιπάτα της Γερμανίας, ενωμένα με αμοιβαίες συμφωνίες σε ένα ομοσπονδιακό σύστημα, θα έχουν τη θέση τους μέσα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης."

Πρώτη φορά γινόταν αναφορά σε *Ηνωμένες Πολιτείες Ευρώπης* και επιπλέον δόθηκε το βρετανικό στίγμα ως προς τη σχέση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος με τις *Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής*:

"Με βαθιά ικανοποίηση διάβασα πριν δυο μέρες στον τύπο ότι ο φίλος μου πρόεδρος Τρούμαν εξέφρασε το ενδιαφέρον και την συμπάθειά του γι'αυτό το μεγαλειώδες σχέδιο. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να έρθει η οργάνωση της Ευρώπης σε διένεξη καθ'οποιοδήποτε τρόπο με την παγκόσμια Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών. Αντίθετα, πιστεύω ότι η γενική οργάνωση δεν μπορεί να υπάρξει παρά μόνο αν στηρίζεται σε φυσικά συγχωνευμένες ομαδοποιήσεις. Τέτοιες ομαδοποιήσεις Κρατών υπάρχουν στο δυτικό ημισφαίριο. Εμείς οι Βρετανοί έχουμε την Κοινοπολιτεία. Η οργάνωση του κόσμου δεν θα εξασθενήσει αλλά αντίθετα θα ισχυροποιηθεί [...]. Και γιατί να μην υπάρξει μια ευρωπαϊκή ομαδοποίηση που θα έδινε σε απομακρυσμένους λαούς, οι μεν προς τους δε, το αίσθημα ενός ευρύτερου πατριωτισμού και κατά κάποιο τρόπο μια κοινή εθνικότητα; Και γιατί μια ευρωπαϊκή ομαδοποίηση δεν θα έπρεπε να πάρει τη θέση που της αναλογεί μεταξύ των άλλων μεγάλων ομαδοποιήσεων και να συνεχίσει να διευθύνει την τράπεζα της ανθρωπότητας; [...]. Δεν θέλω να δοκιμάσω να επεξεργαστώ στις λεπτομέρειες ένα πρόγραμμα για εκατοντάδες εκατομμύρια ανθρωπινων όντων που θέλουν να ζουν ευτυχισμένα και ελεύθερα, στο καταφύγιο της ανάγκης και του κινδύνου, που επιθυμούν να απολαύσουν τις τέσσερις ελευθερίες για τις οποίες μιλούσε ο μεγάλος πρόεδρος Ρούσβελτ και που ζητούν να ζήσουν σύμφωνα με τις αρχές του Ατλαντικού Χάρτη. Αν αυτή είναι η επιθυμία τους, δεν έχουν παρά να το πουν και θα βρούμε σίγουρα τον τρόπο να πραγματοποιήσουμε εξολοκλήρου αυτή την επιθυμία. [...]. Η Μεγάλη Βρετανία, η Κοινοπολιτεία των βρετανικών εθνών, η ισχυρή Αμερική, και, ελπίζω η Σοβιετική Ρωσία, αφού όλα θα έχουν επιλυθεί, οφείλουν

*να είναι φίλοι και προστάτες της νέας Ευρώπης και να υπερασπιστούν το δικαίωμά της στη ζωή και στην ευημερία."*¹⁴

Παραθέσαμε αυτά τα αποσπάσματα της ομιλίας του Τσώρτσιλ γιατί είναι αποκαλυπτικά των βρετανικών προθέσεων για τη μελλοντική πορεία της Ευρώπης. Ακριβώς αυτό θα γινόταν αργότερα πηγή αντιπαράθεσης του Ντε Γκωλ με τους υποστηρικτές της υπερεθνικής Ευρώπης.

Με την πάροδο του χρόνου, τη συγκρότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητα και τις εξελίξεις στον παγκόσμιο χώρο διαμορφώθηκαν νέα πολιτικά δεδομένα, οικονομικές ανάγκες και διεθνείς ισορροπίες, που οδήγησαν τη Μ. Βρετανία να ζητήσει την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Το 1961, ο πρωθυπουργός της Βρετανίας Χάρολντ Μακμίλαν ανακοινώνει την πρόθεση έναρξης διαπραγματεύσεων για την ένταξη της χώρας του στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Πληροφορούμαστε από τον Geoffrey Howe το σκεπτικό που οδήγησε σε αυτή την απόφαση.⁴¹

"Αν μείνουμε εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, μου φαίνεται ότι οι πραγματικότητες στο επίπεδο της ισχύος θα υποχρεώσουν τους Αμερικανούς φίλους μας να προσδώσουν μεγαλύτερη βαρύτητα στις απόψεις και τα συμφέροντα της Κοινότητας και λιγότερη προσοχή στα δικά μας. Θα μπορούσαμε να δούμε, ακόμη, τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Κοινότητα να συντονίζονται και να συνεργάζονται σε σημαντικά ζητήματα και θα είχαν πολύ λίγα κίνητρα για τη διασφάλιση των συμφωνιών μας ή έστω απλώς να ζητήσουν τη συμβουλή μας. Εάν χάσουμε ταυτόχρονα την επιρροή μας στην Ευρώπη και στην Ουάσιγκτον, τότε κάτι τέτοιο θα υπονομεύσει και θα φθείρει σοβαρά τη διεθνή μας θέση."

Ο Π. Ήφαιστος, στο βιβλίο του *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κάνει μία διαφωτιστική ερμηνεία και ανάλυση της βρετανικής στάσης την οποία παραθέτουμε αυτούσια: ⁴¹

"Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η γεωπολιτική αντίληψη πολλών Βρετανών, βάσει της οποίας το συμφέρον επιβίωσης της Βρετανίας τίθεται σε κίνδυνο εάν μία ή περισσότερες χώρες κυριαρχήσουν στην ηπειρωτική Ευρώπη, είναι προσδιοριστικός παράγοντας στη χάραξη της βρετανικής εθνικής στρατηγικής. Με ιστορικούς όρους και σύμφωνα με πολλούς Βρετανούς, το βασικό ευρωπαϊκό δίλημμα της Βρετανίας είναι διττού χαρακτήρα: Πρώτον, αν δεν συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, αναπτύσσονται ισχυρές ενοποιητικές τάσεις, οι οποίες είναι δυνατό να αποκτήσουν χαρακτήρα αντιβρετανικής συσπείρωσης. Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, μέχρι και τη δεκαετία του 1960, το Ηνωμένο Βασίλειο είχε τη δυνατότητα να επηρεάσει τις εξελίξεις στην ηπειρωτική Ευρώπη, λόγω της ειδικής προνομιακής σχέσης με τις Η.Π.Α., κάτι που διασφαλιζόταν πρωτίστως με την πρωτοκαθεδρία της Ατλαντικής Συμμαχίας στον ευρωατλαντικό χώρο. Έκτοτε, όμως, η σχέση αυτή υπόκειται αφενός στις συνέπειες των διακυμάνσεων της αμερικανικής πολιτικής και αφετέρου στους περιορισμούς λόγω ενδεχόμενης αυτονόμησης της ενοποιητικής διαδικασίας. Δεύτερον, εάν συμμετέχει με στόχο να ελέγξει τη διαδικασία εκ των έδων, είναι υποχρεωμένη, όπως συμβαίνει τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, να επωμίζεται διαρκώς το πολιτικό κόστος της αντίθεσής της σε περαιτέρω ουσιαστικά ενοποιητικά βήματα. Έτσι, φαίνεται πως η Βρετανία δεν επιθυμούσε να αποτελέσει μέρος αυτής της νέας προσπάθειας, αλλά ήθελε να διατηρήσει ανεξάρτητο ρόλο πάντα σε συνεργασία με τις ΗΠΑ ώστε να προασπίσει τα δικά της συμφέροντα."

Τον Δεκέμβριο του 1962 ο Μακμίλαν υπογράφει τη Συμφωνία Nassau, με την οποία οι ΗΠΑ παραχωρούν πυραύλους Polaris στους Βρετανούς και αυτοί αποποιούνται τη χρήση του πυρηνικού οπλισμού τους χωρίς αμερικανική συγκατάθεση. Ο Ντε Γκωλ αρνήθηκε την αμερικανική πρόταση την οποία εξέλαβε ως πρόταση εθνικής υποταγής στις ΗΠΑ.

Τον Ιανουάριο του 1963 ο Ντε Γκωλ ασκεί βέτο στην ένταξη της Βρετανίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και, αναμφίβολα, η Συμφωνία Nassau έπαιξε μεταξύ άλλων κύριο ρόλο στη λήψη της απόφασής του. Οι βρετανικές αντιδράσεις είναι άμεσες. Ο Μακμίλαν δηλώνει στο Υπουργικό του Συμβούλιο ότι αποκλειστική αιτία της αποτυχίας των διαπραγματεύσεων ένταξης πρέπει να θεωρείται η άρνηση της Γαλλικής Κυβέρνησης. Ο Βρετανός Πρωθυπουργός γράφει στο ημερολόγιό του: *"Η γαλλική κυριαρχία στην Ευρώπη είναι το νέο και ανησυχητικό χαρακτηριστικό."* Και ο Βρετανός πρέσβης στη Γαλλία, Pierce Dixon, διαμαρτύρεται για τις "ψευδείς" κατηγορίες του Προέδρου Ντε Γκωλ εναντίον του Ηνωμένου Βασιλείου, τονίζοντας στην αναφορά του, στις 2.5.'63, προς το Foreign Office: *"Ο βασικός στόχος του Προέδρου είναι η διαπρεπή θέση της Γαλλίας στην ευρωπαϊκή ήπειρο και ένας επιφανής ρόλος της χώρας του που ταυτίζεται με έναν παγκόσμιο επιφανή ρόλο για τον ίδιο προσωπικά."* Ο Βρετανός πρέσβης, σε επιστολή του προς το Foreign Office, το φθινόπωρο του '63, δε δίστασε να χαρακτηρίσει τον Ντε Γκωλ ως *"πολύ επικίνδυνο άνθρωπο"*.

Η εξέλιξη της βρετανικής οικονομίας έφτασε να είναι ούτε στο μισό με εκείνη της Γερμανίας ή της Γαλλίας. Ο νέος πρωθυπουργός Harold Wilson δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσει την κρίση και η αδυναμία εξεύρεσης λύσης οδήγησε σε υποτίμηση της λίρας, το '67.

Οι οικονομικοί αναλυτές αποδίδουν αυτή την πτώση στο συνδυασμό έλλειψης ανταγωνισμού και ανεπαρκούς επαγγελματικής κατάρτισης, δηλώνοντας ότι η αποτυχία της κυβέρνησης οφείλεται στην κακή κατανόηση της οικονομικής θεωρίας. Τα δύο πολιτικά κόμματα καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η Βρετανία προκειμένου να αναζωογονήσει την οικονομία της χρειαζόταν να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα.

Το 1967, ο πρωθυπουργός της Βρετανίας Harold Wilson ανακοινώνει την πρόθεση επανέναρξης διαπραγματεύσεων για την ένταξη της χώρας του στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η Βρετανία ξεκίνησε τις διαδικασίες για την ένταξή της αφού τα κράτη μέλη εξελίσσονταν στον οικονομικό τομέα, την στιγμή που η ίδια δεν μπορούσε να συνεχίσει να τις ανταγωνίζεται.

Πριν καν αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις ο Ντε Γκωλ δηλώνει την άρνησή του με την περίφημη συνέντευξη τύπου στο Παρίσι στις 27.11.'67. Ο Βρετανός Πρωθυπουργός θέλησε να αντικρούσει επισήμως, ένα προς ένα, τα δεκαέξι επιχειρήματα του Ντε Γκωλ, με τα οποία αρνήθηκε για δεύτερη φορά την ένταξη. Αυτή τη φορά, οι Βρετανοί ήταν προετοιμασμένοι για την άρνηση της Γαλλίας και οι βρετανικές αντιδράσεις ήταν πιο σφοδρές εξαιτίας του εκνευρισμού που προκάλεσε η στάση του Γάλλου Προέδρου.

Ο δρόμος της ένταξης της Μ. Βρετανίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα άνοιξε, ένα περίπου χρόνο αργότερα, με την αποχώρηση του Ντε Γκωλ από την Προεδρία της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας.

5. Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΝΤΕ ΓΚΩΛ ΓΙΑ ΤΟΥΣ “FEDERATEURS” ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

*"Pour construire un système fédéral, il faut un fédérateur.
Dans cette Europe, il y aurait peut-être un fédérateur,
mais il ne serait pas Européen."*

Charles De Gaulle, 15.5.1962. ⁶

Ο Ντε Γκωλ, όταν αναφερόταν στην προτεινόμενη *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση*, χρησιμοποιούσε συχνά μια λέξη το πολιτικό νόημα της οποίας πρέπει μάλλον να διαδραμάτιζε υποκείμενο καθοριστικό ρόλο, υπαγορεύοντας τις πολιτικές του επιλογές και τις θέσεις του ως προς το μέλλον της Ευρώπης. Πρόκειται για τη λέξη *fédérateur* :

" Για την οικοδόμηση ενός ομοσπονδιακού συστήματος (système fédéral) απαιτείται ένας fédérateur. Μέσα σε αυτή την Ευρώπη, θα υπάρξει ίσως ένας fédérateur, αλλά δεν θα είναι Ευρωπαίος." [15.5.'62]. ⁶

Πάντως ο Ντε Γκωλ με τον όρο αυτό δεν επικαλείται ένα πρόσωπο ή ένα στοιχείο και αφήνει να αντιληφθούμε ότι ένας *fédérateur*, εξωτερικός ή εσωτερικός, θα μπορούσε να αποκτήσει την ισχύ ώστε να κατευθύνει το μέλλον των ευρωπαϊκών χωρών σύμφωνα με το δικό του συμφέρον και όχι σύμφωνα με το δικό τους συμφέρον.

Μπορεί ο Ντε Γκωλ να μην έδωσε ένα σαφή πολιτικό ορισμό σε αυτό τον όρο, απ'ότι τουλάχιστο γνωρίζω, όμως ήταν πολιτικά σαφής:

"Θα ήθελα να μιλήσω ειδικότερα για την αντίρρηση στην Ολοκλήρωση. Μας αντιτίθενται λέγοντας, ας θεμελιώσουμε, μαζί τα έξι Κράτη, μια υπερεθνική οντότητα. Έτσι, θα είναι πολύ απλό και πολύ πρακτικό. Αυτή την εθνική οντότητα δεν την προτείνουμε γιατί δεν υπάρχει. Δεν υπάρχει ένας fédérateur

σήμερα - στην Ευρώπη - που να έχει επαρκή ισχύ, φερεγγυότητα, αποδοχή. Έτσι, καταλήγοντας σε ένα είδος υβριδίου, θα πει κάποιος: Εντάξει, το λιγότερο, τα έξι Κράτη, ας δεχτούν, ας δεσμευτούν να υποταχθούν σε αυτό που θα αποφασιστεί από μια κάποια πλειοψηφία. Την ίδια στιγμή λέει: Υπάρχουν ήδη έξι ευρωπαϊκά κοινοβούλια - ακριβέστερα έξι εθνικά κοινοβούλια -, ένα ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και επιπλέον το κοινοβούλιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, το οποίο, είναι αλήθεια, προηγείται της αντίληψης των Έξι και το οποίο, απ'ότι λέγεται, πεθαίνει εκεί στην άκρη που έχει αφεθεί. Λοιπόν, παρολαυτά, ας εκλέξουμε επιπλέον ένα κοινοβούλιο, που θα το ονομάσουμε ευρωπαϊκό και το οποίο θα καθορίσει το νόμο στα έξι Κράτη. Είναι ιδέες που θα μπορούσαν ίσως να γοητεύσουν κάποια πνεύματα, αλλά δεν βλέπω καθόλου το πώς θα μπορούσαμε να τις πραγματοποιήσουμε πρακτικά, βάζοντας απλά και μόνο έξι υπογραφές στο κάτω μέρος ενός χαρτιού. Υπάρχει μια Γαλλία, υπάρχει μια Γερμανία, υπάρχει μια Ιταλία, υπάρχει μια Ολλανδία, υπάρχει ένα Βέλγιο, υπάρχει ένα Λουξεμβούργο, που θα ήταν έτοιμοι να αποδεχτούν κάτι το οποίο θα τους φαινόταν άσχημο, σε ένα σημαντικό γ'αυτούς εθνικό ή διεθνές ζήτημα, επειδή θα τους είχε δοθεί η διαταγή από άλλους; Ο γαλλικός λαός, ο γερμανικός λαός, ο ιταλικός, ο ολλανδικός, ο βελγικός, ο λουξεμβούργιος λαός, είναι έτοιμοι να υποταχτούν σε νόμους που θα είχαν ψηφιστεί από ξένους βουλευτές, παρότι αυτοί οι νόμοι θα πήγαιναν ενάντια στη βαθιά τους βούληση; Αλλά, δεν είναι αλήθεια. Δεν υπάρχει τρόπος, στις μέρες μας, να γίνει έτσι ώστε μια πλειοψηφία, μια ξένη πλειοψηφία, να μπορέσει να εξαναγκάσει σθεναρά αντιστεκόμενα έθνη. Είναι αλήθεια ότι μέσα σε αυτή την «Ολοκληρωμένη Ευρώπη», όπως την λένε, ίσως δεν θα υπήρχε καθόλου πολιτική. Θα απλούστευε πολύ τα πράγματα. Και κατόπιν, πράγματι, αφού δεν θα υπήρχε Γαλλία, ούτε Ευρώπη που θα είχε πολιτική, θα μπορούσε να επιβληθεί μια σε καθένα από τα έξι Κράτη και έτσι δεν θα καταλήγαμε στην αποχή μας από την πολιτική. Αλλά τότε,

ίσως, όλος ο κόσμος θα έμπαινε πίσω από κάποιον, που εκείνος θα είχε πολιτική. Θα υπήρχε ίσως ένας *fédérateur*, αλλά δεν θα ήταν Ευρωπαίος. Και δεν θα ήταν η «Ολοκληρωμένη Ευρώπη», θα ήταν κάτι τελείως διαφορετικό, πολύ πιο ευρύ και πολύ πιο εκτεταμένο και, το επαναλαμβάνω, με έναν *fédérateur*.”. [15.5.'62].⁶

Ο Ντε Γκωλ ήταν κατηγορηματικά αντίθετος στην αποδοχή μιας *υπερεθνικής οντότητας* που θα οδηγούσε σε Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία. Δεν ήθελε τις «Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης» για τις οποίες είχε μιλήσει ο Τσώρτσιλ το 1946, και από πολύ νωρίς είχε δηλώσει:

"Πρέπει να οικοδομήσουμε μία Συνομοσπονδία, δηλαδή έναν κοινό οργανισμό των διαφόρων κρατών που, χωρίς να χαθεί το σώμα τους, η ψυχή τους, η μορφή τους, θα εκχωρήσουν ένα μέρος της κυριαρχίας τους ως προς την στρατηγική, την οικονομία, την κουλτούρα. Αλλά σ' αυτή τη Συνομοσπονδία, πρέπει να δώσουμε λαϊκή και δημοκρατική βάση. Στους λαούς εναπόκειται να τη δημιουργήσουν." [23.2.'53].²

Ομοσπονδία (*Fédération*) και Συνομοσπονδία (*Confédération*) είναι όροι που σηματοδοτούν συγκεκριμένες πολιτικές ρυθμίσεις ως προς την σύνδεση ή σύμπραξη Κρατών. Η διαφορά τους διευκρινίζεται ανατρέχοντας στη βιβλιογραφία του Διεθνούς Δικαίου:^{55,56,57}

Συνομοσπονδία Κρατών είναι η βασισμένη σε συνθήκη Διεθνούς Δικαίου σύμπραξη κυρίαρχων κρατών για την επίτευξη ενός ή περισσότερων σκοπών, χωρίς θεσμοθέτηση υπερκείμενης έννομης τάξης. Τα Κράτη που την συγκροτούν συνεργάζονται για την επίτευξη των συμφωνημένων σκοπών οικονομικής, αμυντικής ή άλλης φύσης, διατηρώντας ακέραια την εθνική τους υπόσταση, ταυτότητα και κυριαρχία. Ο συντονισμός των κοινών δραστηριοτήτων είναι έργο οργάνων που συγκροτούνται από εκπροσώπους των Κρατών, με κατά κανόνα αποδεκτό το δικαίωμα της αρνησικυρίας.

Η Συνομοσπονδία διέπεται από οριζόντια λογική ισότιμων ανεξάρτητων κρατών, ενώ η Ομοσπονδία διέπεται από κάθετη λογική όπου τα κράτη εκχωρούν θεμελιώδη κυριαρχικά δικαιώματά τους σε έναν υπερεθνικό υπερκείμενο θεσμό, αποδεχόμενα ένα κοινό Σύνταγμα. Η ασφάλεια των ομόσπονδων χωρών, η άμυνα και το κοινό νόμισμα εκχωρούνται στην αρμοδιότητα του υπερεθνικού θεσμού που μετουσιώνεται θεσμικά σε κεντρική κυρίαρχη κυβέρνηση. Έτσι, τα κράτη προχωρούν σε μια συγχωνευτική μεταλλακτική διαδικασία των εθνικών χαρακτηριστικών τους.

Για τον Ντε Γκωλ ήταν αδιανόητη μια Ομόσπονδη Ευρώπη, αφού γι'αυτόν η εθνική ταυτότητα της Γαλλίας αποτελούσε απαράγραπτη αξία και το ίδιο ζητούσε για όλες τις χώρες της Ευρώπης. Το ότι υπάρχουν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ως ομοσπονδιακή οντότητα δεν σημαίνει ότι οι ευρωπαϊκές χώρες πρέπει να συγκροτηθούν σε ομοσπονδία και να προκύψουν οι Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης. Η Ευρώπη έχει τη δική της Ιστορία η οποία συντίθεται από τις εθνικές ιστορίες των χωρών που την συγκροτούν, με ρίζες που οδηγούν χιλιάδες χρόνια πίσω στο παρελθόν. Αν οι Πολιτείες της Arizona, του Texas, της Louisiana, της Iowa, του Mississippi, κλπ, είχαν χίλια χρόνια ιστορίας, θα μπορούσαν να συγχωνευθούν στο φεντεραλιστικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής;

Οι *Πατέρες της Ευρώπης*, θεμελιωτές της ιδέας της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, είχαν φεντεραλιστική αντίληψη: ο Konrad Adenauer πρώτος Καγκελάριος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, ο Joseph Bech Δικηγόρος και Πολιτικός του Λουξεμβούργου, ο Johan Willem Beyen τραπεζίτης, διπλωμάτης και Πολιτικός της Ολλανδίας, ο Alcide Gasperi πολιτικός της Ιταλίας, ο Paul-Henri Spaak πολιτικός του Βελγίου και οι Γάλλοι Jean Monnet και Robert Schuman. Επιπλέον, ήταν σαφής η πολιτική επιλογή τους για σύμπραξη υπό τη σκέπη της Ατλαντικής Συμμαχίας, όπως άλλωστε το είχε υποδείξει ο Τσώρτσιλ και το επιθυμούσαν οι ΗΠΑ.

Ο Ντε Γκωλ αντιμαχόταν σθεναρά την φεντεραλιστική αντίληψη ως προς το μέλλον της Ευρώπης και επιπλέον ήταν ανυποχώρητος ως προς την ανεξαρτησία της στην αμυντική της πολιτική σε σχέση με το ΝΑΤΟ. Δεν επρόκειτο μόνο για πολιτική ή στρατηγική επιλογή του, αλλά ήταν το βαθύ του πιστεύω ως προς την Ευρώπη και ως προς το μέλλον της χώρας του και κάθε άλλης χώρας μέσα στην Ευρώπη. Κατηγορηματικά είχε δηλώσει: «*Το ΝΑΤΟ δεν είναι πλέον συμμαχία, είναι υποδούλωση.*» [1958].

Ο Ντε Γκωλ, κατά την επίσημη επίσκεψη του νέου Προέδρου των ΗΠΑ J.F. Kennedy στο Παρίσι [1.6.1961] δηλώνει ευθέως:

«*Η ασφάλεια της Ευρώπης πρέπει να διασφαλίζεται από τις ευρωπαϊκές χώρες, όχι χωρίς τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά όχι αποκλειστικά από τις Ηνωμένες Πολιτείες.*». Πρόκειται για δήλωση στρατηγικής άρα πολιτικής ανεξαρτησίας της Ευρώπης που συνοψίζεται ως εξής: "*Σύμμαχοι αλλά όχι υποτελείς*". Και ο Kennedy απαντά: «*Για την Αμερική, η ασφάλεια της Ευρώπης και η ασφάλεια της Αμερικής, είναι το ίδιο.*».²¹

Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι λίγο πριν είχε ξεκινήσει η κρίση της Κούβας [17.4.1961] και οι ΗΠΑ προετοίμαζαν το περίφημο "*partnership atlantic*" το οποίο θα παρουσίαζε ο Αμερικανός Πρόεδρος στη Φιλαδέλφεια [4.7.1962]. Την ίδια εποχή είχε απορριφθεί από τους Ευρωπαίους Εταίρους το Σχέδιο Fouchet με το οποίο ο Ντε Γκωλ επεδίωκε την αποδυνάμωση της επιρροής του ΝΑΤΟ στην Ευρώπη.

Ο Ντε Γκωλ δεν ανταποκρίθηκε λοιπόν στην αμερικανική πρόσκληση για επέκταση της επιρροής του ΝΑΤΟ και, μάλλον από τυπικότητα, είπε ότι δεν αμφισβητεί την ειλικρίνεια των προθέσεων του Αμερικανού Προέδρου, αλλά δεν μπορεί να δεσμεύσει αυτούς που θα τον διαδεχτούν. Εντούτοις, ο Kennedy, σαν να μην ήθελε να αντιληφθεί την κατηγορηματικότητα των εκφρασμένων λόγων και θέσεων, λίγους μήνες αργότερα δήλωσε ότι ο Ντε

Γκωλ, «ως προς την άμυνα της Ευρώπης, ήθελε τον χρόνο για να σκεφτεί και την επιλογή των μέσων.».²¹

Ο Αμερικανός Πρόεδρος, θεωρώντας πλέον ότι η συμπεριφορά της Γαλλίας ήταν «μη φιλική απέναντι στις Ηνωμένες Πολιτείες», αντιπαράθεται σταθερά στην ευρωπαϊκή πολιτική και στρατηγική του Ντε Γκωλ και κάνει επίδειξη ισχύος των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ. Δηλώνει ότι η Ευρώπη οφείλει να ενωθεί κάτω από υπερεθνικό πρίσμα, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και, λίγο αργότερα [4.7.'62], σε ομιλία του στην Φιλαδέλφεια για την ισχυροποίηση της Ατλαντικής Συμμαχίας λέει ότι μια τέτοια Ευρώπη θα ήταν εταίρος με τον οποίο η Αμερική:

*«Σε βάση πλήρους ισότητας, θα έφερνε σε πέρας όλα τα βαριά και μεγάλα καθήκοντα που οδηγούν στην οικοδόμηση και στην άμυνα μιας κοινότητας ελεύθερων εθνών.».*²¹

Ο Ντε Γκωλ, έχοντας ήδη αρνηθεί τη σύμπραξη της Γαλλίας στη Συμφωνία Nassau, υποστηρίζει σθεναρά την ανεξάρτητη ευρωπαϊκή αμυντική στάση απέναντι στις ΗΠΑ και ΕΣΣΔ. Ο J.F. Kennedy και ο H. Macmillan συνυπογράφουν στις Μπαχάμες τη Συμφωνία Nassau [22.12.'62] και η Μ. Βρετανία αποποιείται την αυτόνομη εθνική χρήση πυρηνικού οπλισμού χωρίς αμερικανική συγκατάθεση. Ο Ντε Γκωλ, στην περίφημη συνέντευξη τύπου στο Παρίσι [14.1.'63], ανακοινώνει την άρνησή του για την βρετανική εισδοχή στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Και ο J.F. Kennedy δηλώνει: *«Υποστήριξα ενεργητικά την αποδοχή της Μ. Βρετανίας στην Κοινή Αγορά. Αυτή η αποδοχή θα βοηθούσε στην οικοδόμηση μιας Ευρώπης ενωμένης η οποία, εργαζόμενη σε μια βάση ισότητας με τις Ηνωμένες Πολιτείες, θα διασφάλιζε την δικιά της ασφάλεια και την δικιά μας.»* [25.1.'63].²¹

Η Γαλλική αρνησικυρία ασκείται επίσημα στις 28.1.'63 και στις 25.6.'63, η κατηγορηματική δήλωση του J.F. Kennedy ακούγεται στην περίφημη ομιλία του στην Φρανκφούρτη:¹⁵

«Μόνο μια Ευρώπη στενά συνδεδεμένη μπορεί να μας προφυλάξει από ένα τεμαχισμό της Συμμαχίας. Μόνο μια Ευρώπη έτσι φτιαγμένη θα συγκατατεθεί σε μια πλήρη αμοιβαιότητα των ατλαντικών δραστηριοτήτων από τη μια έως την άλλη όχθη του Ωκεανού. Μόνο με μια Ευρώπη αυτού του τύπου θα επιτύχουμε πλήρεις ανταλλαγές μεταξύ ίσων, ένα ίσο μοίρασμα των ευθυνών και ίσες θυσίες.»

Η Γαλλική αντίθεση στην εισδοχή της Μ. Βρετανίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα συνιστά εξίσου αντίθεση στη Συμφωνία Nassau:

*"Σε τι λοιπόν θα κατέληγε αυτή η ευρωπαϊκή σύμπραξη αν όχι ίσως σε ένα είδος ζώνης ελεύθερων ανταλλαγών, περιμένοντας την ατλαντική ζώνη να εξαλείψει από την ήπειρό μας κάθε πραγματική προσωπικότητα."*¹⁵

Ο Henry Kissinger δίνει την ερμηνεία της αμερικανικής στάσης:

*«Οι αμερικανοί πολιτικοί θεωρούσαν την πολιτική ενιαιοποίηση της Ευρώπης ως προαπαιτούμενη συνθήκη για τον σχηματισμό μιας ατλαντικής κοινότητας» και «μια μόνο λύση υπάρχει για την πραγμάτωση της ευρωπαϊκής ενιαιοποίησης, υπερεθνικοί ομοσπονδιακοί θεσμοί ελεγχόμενοι από ένα ευρωπαϊκό κοινοβούλιο.»*¹⁵

Ο Ντε Γκωλ, στις 7.3.'66, ανακοινώνει με επιστολή στον Lyndon Johnson, [ο οποίος είχε αναλάβει την Προεδρία των ΗΠΑ μετά την δολοφονία του J.F. Kennedy (22.11.'63)], την απόφασή του για έξοδο της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος του NATO, και η οποία συμβαίνει στις 14.3.'67.

Στις 27.11.'67, πριν καν αρχίσουν οι νέες ενταξιακές διαπραγματεύσεις με τη Μ. Βρετανία, ο Ντε Γκωλ ανακοινώνει σε συνέντευξη τύπου την δεύτερη άρνησή του. Οι σχέσεις των δυο χωρών οδηγούνται σε άσχημο σημείο.

- *Κύριε Πρόεδρε, ορισμένοι παρατηρητές σημείωσαν ότι η είσοδος της Μεγάλης Βρετανίας σε μια Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση των επτά δεν θα ήταν ευκατὰ εξαιτίας των ειδικών αγγλοαμερικανικών σχέσεων. Θα μπορούσατε να μας πείτε αυτό που σκέπτεστε;* ρώτησε ο Βρετανός δημοσιογράφος τον Ντε Γκωλ στη συνέντευξη τύπου στις 14.12.1965. Και εκείνος απάντησε:

- *Υπάρχουν ειδικές αγγλοαμερικανικές σχέσεις;*¹¹

Η *Ειδική Σχέση* είναι όρος που χρησιμοποιήθηκε από τον Τσώρτσιλ το '46 και καθιερώθηκε δηλώνοντας τις εξαιρετικά στενές πολιτικές, διπλωματικές, πολιτιστικές, οικονομικές, στρατιωτικές και ιστορικές σχέσεις μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και των Ηνωμένων Πολιτειών. Παρότι, οι δυο αυτές χώρες έχουν στενές σχέσεις με πολλές άλλες χώρες της υφηλίου, η συνεργασία τους ως προς τον στρατιωτικό σχεδιασμό, την εκτέλεση στρατιωτικών επιχειρήσεων, την ανταλλαγή πληροφοριών, την τεχνολογία των πυρηνικών όπλων, τις οικονομικές και εμπορικές δραστηριότητες, είναι τέτοια ώστε η σχέση τους χαρακτηρίζεται ως *απαράμιλλη*.⁵⁰

Αυτή η ειδική σχέση μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Ηνωμένων Πολιτειών και τα πρόσφατα γεγονότα, οδήγησαν τον Ντε Γκωλ στις πολιτικές του επιλογές και στη λήψη των αποφάσεών του ως προς την Μ. Βρετανία, για την οποία είχε πει:

*"Η φύση, η δομή, οι πολιτικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν την Αγγλία διαφέρουν από εκείνες των ηπειρωτικών κρατών."*⁸

Εξάλλου, ο Τσώρτσιλ είχε από πολύ νωρίς δηλώσει απερίφραστα:⁵⁹

"Έχω την εντύπωση πως η Αγγλία έλκεται από τη μεγάλη υπερατλαντική μάζα." (25.9.1949) και *"Αν είμαι υποχρεωμένος να επιλέξω μεταξύ της Ευρώπης και του μεγάλου εύρους θα επιλέξω το μεγάλο εύρος."* (21.12.'51).

Οι διαχρονικές πολιτικές επιλογές του Ηνωμένου Βασιλείου ερμηνεύονται αν κατανοήσουμε τα γεωπολιτικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά του. Στη διεθνή βιβλιογραφία είναι μεγάλο το πλήθος των αναλύσεων αυτού του θέματος. Ο Π. Ήφαιστος, στο βιβλίο του *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, σ. 164-175,⁴¹ αναλύει αυτό το ζήτημα:

"Η ειδική σχέση Ηνωμένων Πολιτειών και Βρετανίας, τόσο εάν ειδωθεί με ιδεολογικούς φακούς (αγγλοσαξονικό δόγμα), όσο και αν εκτιμηθεί ως μέσον ετερόφωτης στρατηγικής ενίσχυσης της Βρετανίας, είναι πρωτίστως μια μεγάλη στρατηγική επιλογή της Βρετανίας με σκοπό να διατηρήσει τον διεθνή της ρόλο, να ενισχύσει τη διεθνή της σχέση, να διασφαλίσει το συμφέρον επιβίωσης στο πλέγμα των ευρασιατικών συσχετισμών ισχύος και να διατηρήσει τη σχετική ισχύ και επιρροή της στη διεθνή πολιτική..."

"Η επιβίωση της ειδικής σχέσης μεταξύ Η.Π.Α. και Βρετανίας, παρά τα πολλά προβλήματα που κατά καιρούς αντιμετωπίζει και τις πολλές επιφυλάξεις ή αντιρρήσεις που εκφράζονται, φαίνεται ότι αντέχει στο χρόνο και στις διεθνείς διαταράξεις, ίσως επειδή στηρίζεται τόσο σε κοινά συμφέροντα, όσο και σε άλλους παράγοντες, όπως η ιστορική συγγένεια, η γλωσσική εγγύτητα και το κοινό πολιτισμικό παρελθόν." [σ. 165]⁴¹.

Ο Θουκυδίδης έλεγε: *"Ο ισχυρότερος δεσμός μεταξύ ατόμων, αλλά και μεταξύ κρατών, βασίζεται στο κοινό συμφέρον."* Προφανώς, η ρήση αυτή βρίσκει πλήρη εφαρμογή στην περίπτωση της ειδικής σχέσης μεταξύ Μ. Βρετανίας και ΗΠΑ. Όμως, με την πάροδο του χρόνου οι Βρετανοί έβλεπαν τη χώρα τους να απομακρύνεται από τα οικονομικά και πολιτικά δρώμενα της Ευρώπης. Εντούτοις, δεν θα ρισκοκινδύνευαν να χάσουν την ειδική σχέση τους με τις Ηνωμένες Πολιτείες, που τους ισχυροποιούσε μετά την κατάρρευση της Βρετανικής Αυτοκρατορίας.

Ο Π. Ήφαιστος, στο βιβλίο του αναλύει αυτό το ζήτημα: [σ. 166]⁴¹

"Από ιδεολογική και φιλοσοφική σκοπιά, η αγγλοαμερικανική ειδική σχέση δεν είναι άσχετη με την αναζήτηση εθνικής ταυτότητας από τους Βρετανούς μετά την απώλεια της αυτοκρατορίας και τη συρρίκνωση των υπερπόντιων ερεισμάτων τους. Η *ιδέα για τη Γαλλία* του Ντε Γκωλ επαναπροσδιόρισε τον διεθνή ρόλο της χώρας τους, έδωσε νέα σύμβολα αξιοπρέπειας και εθνικής υπερηφάνειας, έδειξε τους στρατηγικούς προσανατολισμούς και όρισε τους μεγάλους εθνικούς στόχους προσαρμόζοντάς τους στις νέες συνθήκες. Στη Βρετανία αυτό δε συνέβη, με αποτέλεσμα, η Βρετανία όπως το έθεσε ο Dean Acheson, να έχει χάσει μια αυτοκρατορία και να μην έχει βρει ρόλο. Οι ηγέτες της Βρετανίας, σε αντίθεση με τους Γάλλους, φάνηκαν *ανίκανοι να διατυπώσουν μια νέα υψηλή εθνική στρατηγική και, καθώς η Αυτοκρατορία μετατρέπεται σε Κοινοπολιτεία, μια νέα εθνική ταυτότητα.*"

Για τον Ντε Γκωλ, όπως πολλοί το υποστηρίζουν ευθέως, *Η Βρετανία είναι ο Δούρειος Ίππος με τον οποίο η Αμερική διεισδύει στην Ευρώπη*".

Συνεπώς, δεν υπάρχει αμφιβολία ούτε ασάφεια για το τι είναι και ποιος είναι ο ξένος *féderateur* στον οποίον αναφερόταν ο Ντε Γκωλ. Έχει όνομα, έχει υπόσταση και είναι αυτός που εκ των πραγμάτων και από τις καταστάσεις τίθεται επικεφαλής μιας *féderation*, μιας Ομοσπονδίας Κρατών, στην προκειμένη περίπτωση της επιδιωκόμενης Ομοσπονδίας των Ευρωπαϊκών Κρατών. Εντούτοις, στο επόμενο κεφάλαιο όπου θα περιγράψουμε την εξέλιξη της πορείας προς την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση, θα αναφερθούμε και σε μια άλλη πτυχή, σχετική με μια παλαιά δήλωση του Ντε Γκωλ:

"Η δημιουργία μιας σειράς οικονομικών οντοτήτων θα γεννήσει αδιαφανείς παρασιναγωγές που θα εξουσιάζονται από τεχνοκράτες...Είναι ένα αστέιο σχέδιο εκτός και αν καταλήξει σε Γερμανική ηγεμονία." [11.11.'53].

6. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΝΤΕ ΓΚΩΛ

*"J'ai toujours pensé que l'Europe se ferait dans les crises,
et qu'elle serait la somme des solutions qu'on apporterait à ces crises.
Quand vous êtes dans l'orage, il faut le traverser, et surtout ne pas
changer de direction, c'est le seul moyen d'en sortir bien."*

*Jean Monnet*²²

1970: Ο Ντε Γκωλ έχει ήδη αποχωρήσει από την Προεδρία της Γαλλικής Δημοκρατίας [28.4.1969] και λίγο αργότερα [9.11.1970], αφήνει την τελευταία του πνοή στο Colombey-les-Deux-Eglises, όπου είχε ζητήσει να ταφεί χωρίς τιμές και επίσημους, αλλά μόνο με την παρουσία των συντρόφων του με τους οποίους είχε αγωνιστεί για την Απελευθέρωση της Γαλλίας.

Από το 1969 έχει εκλεγεί Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας ο Georges Pompidou, πρωθυπουργός της τελευταίας κυβέρνησης του Ντε Γκωλ. Την ίδια χρονιά, εκλέγεται Πρόεδρος των ΗΠΑ ο Richard Nixon και Καγκελάριος της Δ. Γερμανίας ο Willy Brand, ενώ ένα χρόνο μετά, στη Μ. Βρετανία ο Harold Wilson χάνει την πρωθυπουργία και εκλέγεται ο Edward Heath.

Οι υποστηρικτές της υπερεθνικής Ευρώπης, χαρακτηρίζουν τον Πομπιντού ως ρεαλιστή και μιλούν για μετάβαση από τη στασιμότητα σε νέα εποχή, σε μια άλλη Ευρώπη. Η βρετανική διπλωματία μιλά πια για μια ευρωπαϊκή διεθνή πολιτική που θα έχει ως επιδίωξη το σχηματισμό ενός ευρωπαϊκού και ενός αμερικανικού πυλώνα αμυντικής νατοϊκής τακτικής. Ο Βρετανός πρωθυπουργός συναντά τον Γάλλο Πρόεδρο και δηλώνουν:

"Σύγκλιση των αντιλήψεών τους επί των ευρωπαϊκών δομών."

Στη Γαλλία με δημοψήφισμα αίρεται η αρνησικυρία και, μετά από σύντομες διαπραγματεύσεις, υπογράφεται από την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα η συνθήκη ένταξης του Ηνωμένου Βασιλείου, στις 22.1.'72.

1973: Το Ηνωμένο Βασίλειο εισέρχεται στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, μαζί και η Ιρλανδία και η Δανία [1.1.'73]. "*Είναι η πιο όμορφη μέρα της ζωής μου*", δηλώνει ο Edward Heath.

Ο Βρετανός πρωθυπουργός, λίγο πιο πριν, είχε αποδεχτεί τον στόχο της νομισματικής και πολιτικής ευρωπαϊκής ενοποίησης και είχε υποστηρίξει τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού περιφερειακού ταμείου. Όλοι ικανοποιημένοι, απονέμουν στον Heath το ευρωπαϊκό βραβείο διπλωματίας για την προευρωπαϊκή του δράση.

Πάντως, πολλοί Βρετανοί, εμφορούμενοι από τα *αγγλοσαξωνικά ιδεώδη*, είναι επιφυλακτικοί και υιοθετούν μια ιδιόμορφη αμυντική στάση απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Την αντιλαμβάνονται ως απειλή προς τις εθνικές τους παραδόσεις και υπεραμυνόμενοι της βρετανικής εθνικής κυριαρχίας είναι αρνητικοί σε οποιαδήποτε ρύθμιση που θα μπορούσε να εξασθενήσει την ιδιόμορφη βρετανική κοινοβουλευτική δημοκρατία.

Η βρετανική οικονομία δεν δείχνει κάποιο σημάδι ανάκαμψης. Τα εργατικά συνδικάτα συνεχίζουν τις σκληρές αδιάκοπες απεργίες, προκαλώντας την πτώση της κυβέρνησης Heath το '74. Ο Harold Wilson, που στην πρωθυπουργική του θητεία είχε καταθέσει την δεύτερη βρετανική υποψηφιότητα ένταξης, επανέρχεται στην εξουσία. Είχε στηρίξει την προεκλογική του τακτική στο περίφημο *Κοινωνικό Συμβόλαιο* και σε δέσμευση για διεξαγωγή δημοψηφίσματος ώστε οι Βρετανοί να αποφανθούν για ενδεχόμενη έξοδο ή παραμονή της χώρας τους στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Μόλις ανέλαβε την πρωθυπουργία, στέλνει τον υπουργό εξωτερικών James Callaghan να επαναδιαπραγματευθεί ριζικά τη συνθήκη ένταξης, επισείοντας στους Ευρωπαίους Εταίρους την απειλή δημοψηφίσματος και εξόδου. Εκείνοι, παρά τις γαλλικές αντιρρήσεις, υποκύπτουν αίροντας μέρος των βρετανικών οικονομικών υποχρεώσεων προς την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Στο δημοψήφισμα οι Βρετανοί αποφαινόμενοι πλέον υπέρ της παραμονής τους στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα με πλειοψηφία 67,2%.

1974: Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας εκλέγεται ο Valéry Giscard d'Estaind και ο Καγκελάριος της Δ. Γερμανίας Willy Brandt αποχωρεί αφήνοντας τη θέση του στον Helmut Schmidt. Θεσμοθετείται το *Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής* ως υψηλότερο θεσμικό όργανο λήψης αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Στις ΗΠΑ, την ίδια χρονιά, ο Richard Nixon παραιτείται υπό την κατακραυγή του σκανδάλου *Watergate* και τον διαδέχεται ο Gerald Ford, ο οποίος όμως θα χάσει τις εκλογές από τον Jimmy Carter που αναλαμβάνει την Προεδρία το '76.

Στη Μ. Βρετανία, ο πληθωρισμός και η ανεργία αυξάνουν, μαζί και η βιομηχανική διαμάχη. Το '76, ο Harold Wilson παραιτείται και τον διαδέχεται ο James Callaghan, ο οποίος αμέσως απαιτεί νέες οικονομικές παραχωρήσεις από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η στάση του προκαλεί εκνευρισμό και ισχυροποιεί το γαλλογερμανικό δίπολο στο εσωτερικό της Ευρώπης.

Η βρετανική νομισματική και οικονομική κρίση δεν χαλιναγωγείται και τον Μάιο του '79 προκηρύσσονται εκλογές. Η Margaret Thatcher έρχεται στην εξουσία και η πολιτική της σφραγίδα οποία έμελλε να τεθεί όχι μόνο στη χώρα της αλλά και στο ευρωπαϊκό και στο διεθνές πεδίο.

Το *Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής*, λίγο νωρίτερα, είχε συγκροτήσει το *Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα* (SME), μετά από πρόταση του Giscard d'Estaind. Έτσι, καθιερώνεται η *Ευρωπαϊκή Λογιστική Μονάδα* (ECU), την οποία αποδέχεται και προσυπογράφει η M. Thatcher. Η *Σιδηρά Κυρία*, κατά τη 10ετή πρωθυπουργία της, συνθλίβοντας κυριολεκτικά τα εργατικά βρετανικά συνδικάτα, επέβαλε με πυγμή στη Μ. Βρετανία την *φιλελεύθερη οικονομική πολιτική* και επέδρασε καθοριστικά στα ευρωπαϊκά και διεθνή πολιτικά δρώμενα.

1981: Η Ελλάδα εισέρχεται ως 10^ο Μέλος στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και την ένταξη προσυπογράφουν στην Αθήνα ο Κωνσταντίνος Καραμανλής και ο Valéry Giscard d'Estaind.

Η 10ετία που ακολουθεί είναι καθοριστική για το μέλλον της Ευρώπης. Τον Μάιο του '81, Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας εκλέγεται ο Σοσιαλιστής François Mitterrand. Τον Οκτώβριο του '82, ο Helmut Kohl εκλέγεται Καγκελάριος της Δ. Γερμανίας. Θα πρωταγωνιστήσουν στην ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή, όπου ήδη έχει λάβει θέση η Margaret Thatcher.

Στις ΗΠΑ εκλέγεται Πρόεδρος ο Ronald Reagan που θα μείνει στην εξουσία από το '81 έως το '89. Στην ΕΣΣΔ, αναλαμβάνει την ηγεσία ο Mikhail Gorbachev που θα παραμείνει από το '85 έως το '91, και ο οποίος έμελλε να προκαλέσει πλήρη ανατροπή στο παγκόσμιο πολιτικό σκηνικό.

Στο μεταξύ, το '86, η Ισπανία και η Πορτογαλία ολοκληρώνουν τις διαδικασίες ένταξης και έχουμε πλέον 12μελή Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Το νέο χαρακτηριστικό, που μελλοντικά θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο, είναι η ενδυναμωμένη πολιτική παρουσία του Ευρωπαϊκού Νότου. Επιπλέον, την εποχή αυτή, ο Ευρωπαϊκός Νότος αποκτά σοσιαλιστικό χρώμα, με τον Γάλλο Πρόεδρο François Mitterrand ('81-'95), τον Ισπανό πρωθυπουργό Felipe Gonzalez ('82-'96), τον Πορτογάλο πρωθυπουργό και κατόπιν Πρόεδρο Mario Soares ('83-'85, '86-'96) και τον Ιταλό πρωθυπουργό Bettino Craxi ('83-'87). Έτσι, ο νότιος αυτός πολιτικός σοσιαλιστικός πόλος εμφανίζεται απέναντι στον ήδη υπάρχοντα πόλο της Margaret Thatcher.

Η M.Thatcher ισχυροποιεί τους αμερικανοβρετανικούς δεσμούς και προωθεί μια διαρκώς αυξανόμενη φιλελεύθερη οικονομική πολιτική, σε άψογη σύμπνοια με τον R.Reagan. Παράλληλα, ανοίγει διόδους επικοινωνίας με τον M.Gorbachev, ευνοώντας καθοριστικά την αμερικανοσοβιετική επαφή.

Ο François Mitterrand και ο Helmut Kohl ισχυροποιούν τους γαλλογερμανικούς δεσμούς και η σχέση τους ανάγεται σε σύμβολο πλήρους συμφιλίωσης των χωρών τους. Ο Γάλλος Πρόεδρος δεν συμμερίζεται την οικονομική πολιτική της Thatcher και προωθεί μια κοινωνική ευρωπαϊκή πολιτική που αποκτά έκφραση με την *Κοινωνική Χάρτα*, την οποία υπογράφουν οι ηγέτες της Ε.Ο.Κ., το '89, εκτός από την Thatcher.

- **Η βρετανική στάση και στρατηγική ως προς την Ευρώπη [79-90].**

Η Margaret Thatcher, στις 20.9.'88, στο Collège d'Europe, στην Bruges, παρουσίασε τις πολιτικές της θέσεις για την προοπτική της Ευρώπης. Θα παραθέσουμε εκτενώς τα κύρια σημεία αυτής της ομιλίας, όπως η ίδια τα τόνισε, γιατί από αυτά αναδεικνύεται ξεκάθαρα η βρετανική στάση και τακτική ως προς την πολιτική εξέλιξη της Ευρώπης:¹⁶

Βρετανία και Ευρώπη. *“Θέλω να ξεκινήσω μιλώντας για κάποιους μύθους που έχουν να κάνουν με τη χώρα μου, την Βρετανία, και τη σχέση της με την Ευρώπη. Για να το κάνω, πρέπει πρώτα να αναφερθώ στην ταυτότητα της Ευρώπης. Η Ευρώπη δεν είναι δημιούργημα της Συνθήκης της Ρώμης. Η Ευρωπαϊκή ιδέα δεν είναι ιδιοκτησία κάποιας ομάδας ή κάποιου θεσμού. Εμείς οι Βρετανοί είμαστε κληρονόμοι, εξίσου με οποιοδήποτε άλλο κράτος, της παρακαταθήκης του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Οι δεσμοί μας με την υπόλοιπη Ευρώπη, την ήπειρο της Ευρώπης, ήταν ο κυρίαρχος παράγοντας της ιστορίας μας. Για τριακόσια χρόνια, αποτελούσαμε τμήμα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και οι χάρτες μας ακόμη εντοπίζουν τις ευθείες γραμμές των δρόμων που έχτισαν οι Ρωμαίοι. Οι πρόγονοί μας, οι Κέλτες, οι Σάξονες, οι Δανοί, προήλθαν από την ήπειρο. Το έθνος μας -αυτή η αγαπημένη λέξη της Κοινότητας- αναδιαρθρώθηκε από τους Νορμανδούς και τους Ανδηγαυούς στον 11^ο και 12^ο αιώνα. Επισκεφτείτε τις μεγάλες εκκλησίες και τους καθεδρικούς ναούς της Βρετανίας, διαβάστε τη λογοτεχνία και ακούστε τη*

γλώσσα μας, όλα μαρτυρούν τον πολιτισμικό πλούτο που πήραμε από την Ευρώπη και οι άλλοι Ευρωπαίοι από εμάς. Εμείς στη Βρετανία, είμαστε δικαιολογημένοι περήφανοι για τον τρόπο με τον οποίο, από τη Magna Carta το έτος 1215, πρωτοπορήσαμε και αναπτύξαμε αντιπροσωπευτικούς θεσμούς που στέκονται σαν προπύργια της ελευθερίας. Και περήφανοι ακόμα για τον τρόπο με τον οποίο η Βρετανία, επί αιώνες, αποτελούσε σπίτι για ανθρώπους από την υπόλοιπη Ευρώπη που αναζητούσαν καταφύγιο από την τυραννία. Όμως, ξέρουμε ότι χωρίς την ευρωπαϊκή κληρονομιά των πολιτικών ιδεών, δε θα μπορούσαμε να πετύχουμε όλα όσα καταφέραμε. Από την κλασική και μεσαιωνική σκέψη, έχουμε δανειστεί τη λογική του κράτους δικαίου, που σηματοδοτεί μια πολιτισμένη κοινωνία. Πολύ συχνά, η ιστορία της Ευρώπης περιγράφεται ως μια σειρά ατέρμονων πολέμων και διαμαχών. Ωστόσο, από την πλευρά μας σίγουρα αυτό που μας εντυπωσιάζει περισσότερο είναι η κοινή μας εμπειρία. Για παράδειγμα, η ιστορία για το πως η Ευρώπη διερεύνησε και αποίκισε, και ναι χωρίς απολογία, εκπολίτισε ένα τμήμα του κόσμου, είναι μια σπουδαία ιστορία ταλέντου, ικανότητας και θάρρους. Όμως, εμείς οι Βρετανοί έχουμε συμβάλει στην Ευρώπη με έναν ιδιαίτερο τρόπο. Έχουμε πολεμήσει για να αποτρέψουμε την κυριαρχία στην Ευρώπη από μόνο μια ενιαία δύναμη. Έχουμε πολεμήσει και έχουμε πεθάνει για την ελευθερία της. Μερικά μίλια από εδώ, στο Βέλγιο, βρίσκονται τα σώματα των 120.000 Βρετανών στρατιωτών, που πέθαναν κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αν δεν υπήρχε αυτή η προθυμία για να αγωνιστούν και να πεθάνουν, η Ευρώπη θα είχε συνενωθεί πολύ νωρίτερα, όχι όμως μέσα στην ελευθερία και τη δικαιοσύνη. Ήταν η βρετανική υποστήριξη σε κινήματα αντίστασης κατά τη διάρκεια του τελευταίου Πολέμου που βοήθησε να κρατηθεί ζωντανή η φλόγα της ελευθερίας σε τόσες πολλές χώρες μέχρι την ημέρα της απελευθέρωσης. Όλα αυτά αποτελούν απόδειξη για την αφοσίωσή μας στο μέλλον της Ευρώπης. Η

Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι μια έκφραση της ευρωπαϊκής αυτής ταυτότητας, αλλά δεν είναι η μοναδική. Δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε ότι ανατολικά του Σιδηρού Παραπετάσματος, οι άνθρωποι που κάποτε απολάμβαναν ένα πλήρες μερίδιο του ευρωπαϊκού πολιτισμού, την ελευθερία και την ταυτότητα, αποκόπηκαν από τις ρίζες τους. Θα πρέπει πάντα να κοιτάζουμε τη Βαρσοβία, την Πράγα, τη Βουδαπέστη ως σπουδαίες ευρωπαϊκές πόλεις. Και ούτε να ξεχνάμε ότι οι ευρωπαϊκές αξίες συνέβαλαν ώστε οι ΗΠΑ να γίνουν γενναίος υπερασπιστής της ελευθερίας.”

Το Μέλλον της Ευρώπης. *“Αυτά που σας είπα δεν είναι απολιθωμένα χρονικά σκοτεινών γεγονότων από σκονισμένες βιβλιοθήκες της ιστορίας. Είναι απαύγασμα των σχεδόν δύο χιλιάδων χρόνων βρετανικής συνεισφοράς στην Ευρώπη, συνεισφορά που σήμερα είναι τόσο έγκυρη και τόσο ισχυρή όσο ποτέ. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ανήκει σε όλα τα μέλη της και πρέπει να εκφράζει τις παραδόσεις και τις προσδοκίες όλων των μελών της. Επιτρέψτε μου να είμαι απολύτως σαφής. Η Βρετανία δεν ονειρεύεται μια ξέγνοιαστη, απομονωμένη ύπαρξη στις παρυφές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το πεπρωμένο μας είναι στην Ευρώπη, ως μέρος αυτής Κοινότητας. Αυτό δεν σημαίνει ότι το μέλλον μας βρίσκεται μόνο στην Ευρώπη, όπως ούτε αυτό της Γαλλίας ή της Ισπανίας ή οποιουδήποτε άλλου μέλους. Η Κοινότητα δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά πρακτικό μέσο με το οποίο η Ευρώπη μπορεί να διασφαλίσει τη μελλοντική ευημερία και την ασφάλεια των ανθρώπων της σε ένα κόσμο όπου υπάρχουν πολλά άλλα ισχυρά έθνη και ομάδες κρατών. Εμείς οι Ευρωπαίοι δεν μπορούμε να σπαταλάμε τις ενέργειές μας σε εσωτερικές διαμάχες ή θολές θεσμικές αντιπαραθέσεις. Η Ευρώπη πρέπει να είναι έτοιμη να συμβάλλει πλήρως στην ασφάλειά της και να γίνει ανταγωνιστική, εμπορικά και βιομηχανικά, σ’ένα κόσμο όπου η επιτυχία καταλήγει στις χώρες που ενθαρρύνουν την ατομική πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα, και όχι σε αυτές που επιδιώκουν να τις μειώσουν.*

Απόψε θέλω να καθορίσω ορισμένες κατευθυντήριες αρχές για το μέλλον της Ευρώπης οι οποίες, πιστεύω, θα της εξασφαλίσουν την επιτυχία, όχι μόνο σε οικονομικό και αμυντικό πλαίσιο, αλλά και στην ποιότητα της ζωής και επίδρασης στους λαούς της.

Η πρώτη κατευθυντήρια αρχή μου είναι η εξής: Ο καλύτερος τρόπος για να οικοδομηθεί μια επιτυχημένη Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι η πρόθυμη και ενεργή συνεργασία μεταξύ ανεξάρτητων κυρίαρχων κρατών. Η Ευρώπη θα είναι δυνατότερη επειδή ακριβώς έχει τη Γαλλία ως Γαλλία, την Ισπανία ως Ισπανία, τη Βρετανία ως Βρετανία, κάθε μία με τα δικά της έθιμα, παραδόσεις και ταυτότητα. Κάποιοι από τους ιδρυτές της Κοινότητας πίστευαν ότι οι ΗΠΑ θα μπορούσε να είναι το μοντέλο της. Όμως, η ιστορία των ΗΠΑ είναι πολύ διαφορετική από αυτή της Ευρώπης. Είμαι η πρώτη που λέει, σε πολύ μεγάλα ζητήματα, ότι οι χώρες της Ευρώπης πρέπει να προσπαθούν να μιλούν με μία φωνή. Θέλω να δουλεύουμε μαζί πιο στενά σε ζητήματα που μπορούμε να τα καταφέρουμε καλύτερα μαζί παρά μόνοι. Η Ευρώπη έτσι θα είναι ισχυρότερη, είτε στο εμπόριο, είτε στην άμυνα, είτε στις σχέσεις μας με τον υπόλοιπο κόσμο. Αλλά, η στενότερη συνεργασία μας δεν πρέπει επιτρέψει συσσώρευση ισχύος σε διορισμένους γραφειοκράτες στις Βρυξέλλες. Σίγουρα θέλουμε να δούμε την Ευρώπη με μεγαλύτερο το αίσθημα του κοινού σκοπού. Πρέπει όμως να γίνει έτσι ώστε να διατηρούνται οι διαφορετικές παραδόσεις, οι εξουσίες του Κοινοβουλίου και το αίσθημα της εθνικής υπερηφάνειας κάθε χώρας. Γιατί αυτές οι αρχές αποτέλεσαν μέσα στους αιώνες την πηγή ζωτικότητας της Ευρώπης.

Η δεύτερη κατευθυντήρια αρχή μου είναι η εξής: Οι πολιτικές της Κοινότητας πρέπει να αντιμετωπίσουν τα σημερινά προβλήματα με πρακτικό τρόπο, όσο δύσκολο και αν είναι. Αν δεν μπορούμε να μεταρρυθμίσουμε τις κοινοτικές πολιτικές, που είναι προφανώς λάθος ή αναποτελεσματικές και προκαλούν δικαιολογημένα την ανησυχία του κοινού, τότε δεν θα μπορέσουμε

να πάρουμε την υποστήριξή του, για τη μελλοντική ανάπτυξη της Κοινότητας. Πρέπει να μειωθεί ο προϋπολογισμός για τη γεωργία, προκειμένου να ελευθερωθούν πόροι για άλλες πολιτικές, όπως η ενίσχυση των λιγότερο εύπορων περιοχών και η επαγγελματική κατάρτιση. Πρέπει να εφαρμόζουμε πολιτικές που σχετίζονται με προσφορές πλησιέστερες στις απαιτήσεις της αγοράς, και που θα μειώσουν την υπερπαραγωγή και τον περιορισμό του κόστους. Φυσικά, πρέπει να προστατεύσουμε τα χωριά και τις αγροτικές περιοχές, που αποτελούν ένα σημαντικό τμήμα της εθνικής μας ζωής. Η αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων απαιτεί πολιτικό θάρρος. Η Κοινότητα θα βλάψει μόνο τον εαυτό της, στα μάτια των λαών και του έξω κόσμου, εφόσον εκλείψει αυτό το θάρρος.

Η τρίτη κατευθυντήρια αρχή μου είναι η εξής: Η Ευρώπη πρέπει να αναπτύξει κοινές πολιτικές ενθάρρυνσης της επιχειρηματικότητας. Αν θέλει να ανθίσει και να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας, το κλειδί είναι η επιχειρηματικότητα. Η Συνθήκη της Ρώμης είχε ως βασικό σκοπό τον Χάρτη της Ελεύθερης Οικονομίας. Μια Ευρώπη ανοιχτή για τις επιχειρήσεις είναι η κινητήρια δύναμη για τη δημιουργία της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς του '92. Απαλλαγμένοι από τα εμπόδια και αφήνοντας τις επιχειρήσεις να λειτουργούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο, θα μπορέσουμε να ανταγωνιστούμε τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία και τις νέες οικονομικές δυνάμεις που αναδύονται στην Ασία και αλλού. Οι άμεσες και πρακτικές απαιτήσεις είναι: Η υλοποίηση της δέσμευσης της Κοινότητας για ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, στη Βρετανία το κάναμε. Η κατάργηση των συναλλαγματικών ελέγχων μέσα στην Κοινότητα, στη Βρετανία το καταργήσαμε. Η δημιουργία πραγματικά ελεύθερης αγοράς στον χρηματοπιστωτικό, τραπεζικό, ασφαλιστικό και επενδυτικό τομέα. Και, ευρύτερη χρήση του ECU. Η Βρετανία, αυτό το φθινόπωρο εκδίδει ECU σε έντοκα γραμμάτια και ευελπιστεί να δει και άλλες κοινοτικές κυβερνήσεις να κάνουν το ίδιο. Αυτές είναι οι πραγματικές

απαιτήσεις, γιατί αυτές είναι που χρειάζεται η επιχειρηματική κοινότητα και η βιομηχανία προκειμένου να ανταγωνίζονται αποτελεσματικά τον ευρύτερο κόσμο. Και είναι αυτό που επιθυμεί ο Ευρωπαίος καταναλωτής γιατί θα διευρύνει την επιλογή του και θα μειώσει τα κόστη του. Σε αυτά τα βασικά πρακτικά βήματα πρέπει να επικεντρωθεί η προσοχή της Κοινότητας. Και, όταν όλα αυτά θα έχουν επιτευχθεί, και διατηρηθούν για ένα χρονικό διάστημα, θα μπορέσουμε από καλύτερη θέση να εκτιμήσουμε την επόμενη κίνηση. Το ίδιο ισχύει για τα σύνορα μεταξύ των χωρών μας, γιατί θέλουμε να καταστεί ευκολότερη η διέλευση των εμπορευμάτων μεταξύ των χωρών μας. Φυσικά, πρέπει να διευκολύνουμε τους ανθρώπους, να ταξιδεύουν σε ολόκληρη την Κοινότητα. Όμως, αυτό είναι ένα θέμα κοινής λογικής, το ότι δεν μπορούμε να καταργήσουμε τελείως τους ελέγχους στα σύνορα, εφόσον θέλουμε να προστατεύουμε τους πολίτες μας από την εγκληματικότητα, να σταματήσουμε τη διακίνηση ναρκωτικών, των τρομοκρατών και των παράνομων μεταναστών.

Η τέταρτη κατευθυντήρια αρχή μου είναι η εξής: Η Ευρώπη δεν πρέπει να είναι προστατευτική. Η επέκταση της παγκόσμιας οικονομίας απαιτεί από εμάς να συνεχίσουμε τη διαδικασία άρσης εμποδίων στο εμπόριο, και να το πράξουμε στο πλαίσιο των πολυμερών διαπραγματεύσεων, της GATT.

Η τελευταία κατευθυντήρια αρχή μου αφορά στο πιο θεμελιώδες ζήτημα, το ρόλο των ευρωπαϊκών χωρών ως προς την άμυνα. Η Ευρώπη πρέπει να συνεχίσει να διατηρεί μια σίγουρη άμυνα, μέσω του NATO. Στο NATO οφείλουμε την ειρήνη που έχει διατηρηθεί πάνω από 40 χρόνια. Θα πρέπει να προσπαθήσουμε να διατηρήσουμε τη δέσμευση των ΗΠΑ για την άμυνα της Ευρώπης. Σε μια εποχή αλλαγών και αβεβαιότητας, στην ΕΣΣΔ και την Ανατολική Ευρώπη, προέχει να διατηρήσουμε την ενότητα της Ευρώπης, έτσι ώστε να επιλύσουμε οτιδήποτε και αν προκύψει. Πρέπει να διαπραγματευτούμε τον έλεγχο των εξοπλισμών και να κρατήσουμε ανοιχτή

την πόρτα της συνεργασίας σε όλα τα θέματα που καλύπτονται από τις Συμφωνίες του Ελσίνκι. Ας μην ξεχνάμε ποτέ ότι ο τρόπος ζωής μας, το όραμά μας και όλα όσα ελπίζουμε να πετύχουμε, δεν εξασφαλίζονται με την ορθότητα του σκοπού μας, αλλά με τη δύναμη της άμυνάς μας.”

Η ομιλία της Margaret Thatcher στην Βruges εγγράφεται στο πλαίσιο της στρατηγικής της για την εξάπλωση του βρετανικού δόγματος ως προς το μέλλον της Ευρώπης. Σύμφωνα με αυτό το δόγμα, τα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας πρέπει να διατηρούν ακέραια και κυρίαρχη την εθνική τους υπόσταση και η Κοινότητα να αποτελεί όχημα εισαγωγής, σε διευρυμένο ευρωπαϊκό πλαίσιο, της οικονομικής αρχής της Ελεύθερης Αγοράς. Με την ομιλία της, αντιπαρατίθεται ευθέως στην επιδίωξη του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Jacques Delors, για ενίσχυση των εξουσιών των ευρωπαϊκών θεσμών με μεταφορά εθνικών εξουσιών σε αυτούς. Επιπλέον, κρατώντας σταθερό το βρετανικό αμυντικό δόγμα, υποστηρίζει σθεναρά την ισχυροποίηση των ευρωατλαντικών δεσμών ώστε να τεθεί η Ευρωπαϊκή Άμυνα υπό τη σκέπη του NATO και συνακόλουθα των ΗΠΑ. Μέσα από αυτή την ομιλία διαφαίνεται το συμφέρον της Μ. Βρετανίας, το οποίο γίνεται πράξη με την βρετανική εγκαθίδρυση στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έτσι ώστε, διατηρούμενη ισχυρή η ειδική αμερικανοβρετανική σχέση, να εξασφαλίζεται η αυτονομία της Μ. Βρετανίας ως προς την Αμερική και εξίσου το όφελός της με την δημιουργία μιας ευρείας ευρωπαϊκής ζώνης ελεύθερων εμπορικών ανταλλαγών.

Ο Π. Ήφαιστος, στο βιβλίο του *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, σ.194-196, ερμηνεύει τα χαρακτηριστικά της βρετανικής στρατηγικής των τελευταίων δεκαετιών: ⁴¹

” 1^{ον} Η Βρετανική διπλωματία, παρά τις διακυμάνσεις στους τακτικούς χειρισμούς, ασκούσε επαρκή εποπτεία των εξελίξεων στο επίπεδο των στρατηγικών της επιλογών και της διασφάλισης επαρκούς αυτονομίας στο πλαί-

σιο στενών σχέσεων με τις ΗΠΑ. Στο επίπεδο των στρατηγικών επιλογών, λειτουργούσε ως συλλογικός ορθολογικός δρων και οι τακτικοί χειρισμοί υπάκουαν στη λογική των μεγάλων στρατηγικών προσανατολισμών.

2^ο Οι Βρετανοί ηγέτες δεν έχουν το προνόμιο χάραξης και εφαρμογής της εθνικής στρατηγικής σε ανάλογο πλαίσιο όπως στη Γαλλία μετά την εγκαθίδρυση της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας. Όμως, ενδεχομένως λόγω ανάπτυξης μιας επαρκώς ομοιογεντοποιημένης πολιτικής κουλτούρας, παρατηρείται αξιοσημείωτη συνέχεια και συνέπεια ως προς τους θεμελιακούς προσανατολισμούς και τις βασικές προσεγγίσεις εκπλήρωσης των στόχων. Ουσιαστικά, ανεξάρτητα από το κόμμα που έχει την ευθύνη για τη διακυβέρνηση της χώρας, οι θεμελιακές επιλογές παραμένουν σχεδόν ίδιες και χαρακτηρίζονται από τον ατλαντισμό και την επιφυλακτικότητα ως προς το θέμα της υπερεθνικότητας στη διαδικασία ολοκλήρωσης.

3^ο Η Βρετανία, ενώ δεν αγωνίζεται κατ'ανάγκη να μεγιστοποιήσει την ισχύ της, ενδιαφέρεται εν τούτοις να διατηρήσει τη σχετική θέση της και να ισχυροποιήσει το ρόλο της. Παρά τη σχετική απώλεια ισχύος μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο επιχείρησε να χρησιμοποιήσει πολλαπλασιαστές ισχύος, εκ των οποίων η διπλωματική δεξιότητα είναι η πρώτιστη και πλέον σημαντική. Δεν μπορεί παρά να παρατηρηθεί πως η βρετανική διπλωματία βρισκόταν πάντα στην πρώτη γραμμή των διπλωματικών διεργασιών ασκώντας καταλυτικό ρόλο στη λήψη των μεγάλων στρατηγικών αποφάσεων. Θα μπορούσε ακόμη να προστεθεί ότι, παρά τις πολλές πιθανές επικρίσεις για την ευρωπαϊκή πολιτική του Λονδίνου τόσο πριν, όσο και μετά την εισδοχή στην Κοινότητα, οι βρετανικές στάσεις και συμπεριφορές επηρέαζαν σημαντικά τα τεκταινόμενα στον ευρωπαϊκό χώρο. Δηλαδή, η βρετανική στρατηγική τόσο πριν την ένταξη, όσο και μετά ήταν καθοριστικής σημασίας για την ευρωπαϊκή πολιτική: Ανεξάρτητα του πόσο και πώς άλλαξε το πολιτικό και θεσμικό σκηνικό στη Δυτική Ευρώπη λόγω της διαδι-

κασίας της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, η διαδικασία αυτή λειτουργούσε και συνεχίζει να λειτουργεί με τη λογική του "γεωπολιτικού θερμοκηπίου" της Ατλαντικής Συμμαχίας, το οποίο είναι εν πολλοίς δημιούργημα της βρετανικής διπλωματίας...

4^{ov} Το Βρετανικό κράτος λειτουργεί ορθολογικά υπό το πρίσμα της υψηλής στρατηγικής, που προσδιόρισαν οι ιστορικοί ηγέτες της χώρας με το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι αρχές της βρετανικής υψηλής στρατηγικής μπορεί να μην είναι ευδιάκριτες ή σαφώς διατυπωμένες, αναγνωρίζονται εν τούτοις λόγω μιας ευδιάκριτης κρίσιμης πολιτικής αποδοχής ορισμένων αρχών ως προς την εθνική ταυτότητα, τη "βρετανική ιδιαιτερότητα", την εθνική υπερηφάνεια, τις εθνικές αξίες, τα χαρακτηριστικά της βρετανικής δημοκρατίας και τα εθνικά συμφέροντα που διαφυλάττει η κρατική κυριαρχία και ο ιδιόμορφος βρετανικός κοινοβουλευτισμός...

5^{ov} Οι Βρετανοί ηγέτες, πριν την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, είχαν σαφή πολιτική επιλογή να είναι *"μαζί με τους Ευρωπαίους και όχι ένας από αυτούς"*. Αυτό απέρρεε από εκτιμήσεις για το ποια θέση επιτρέπει στη Βρετανία να ακολουθεί πολιτική που θα διασφάλιζε τα ζωτικά της συμφέροντα. Το κίνητρό της για να συμμετάσχει ή όχι στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα σχετιζόταν, μεταξύ άλλων, με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των άλλων στις πελατειακές σχέσεις με τις ΗΠΑ.... "

Η Margaret Thatcher αποχωρεί από την πολιτική σκηνή στις 28.11.'90 και την διαδέχεται ο John Major ('90-'97) ο οποίος, χωρίς να έχει την πολιτική βαρύτητα της Σιδηράς Κυρίας, ακολούθησε τους πολιτικούς της άξονες στον ευρωπαϊκό και στον διεθνή χώρο.

- **Η γαλλική στάση και στρατηγική ως προς την Ευρώπη [81-95].**

Η είσοδος του Francois Mitterrand στη ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή, όπου ήδη βρίσκεται η Margaret Thatcher, προκαλεί πολλά ερωτηματικά για την πορεία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Οι Γάλλοι Σοσιαλιστές, παρότι ενστερνίζονται την ευρωπαϊκή ιδέα, ήταν ανέκαθεν καταγγελτικοί προς την πολιτική της ελεύθερης οικονομίας και δήλωναν την πρόθεσή τους για ριζικό μετασχηματισμό της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Ο Γάλλος Πρόεδρος, εμφορούμενος από την σοσιαλιστική αντίληψη που τον οδήγησε στην Προεδρία της Γαλλικής Δημοκρατίας, προτείνει μια ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική η οποία εκφράζεται με την *Κοινωνική Χάρτα* της Ευρώπης. Με την ανάληψη των καθηκόντων του δηλώνει:

“Πληθωρισμός, ανεργία, πτώση επενδύσεων, έλλειμμα εξωτερικού εμπορίου, αυτό είναι το σκηνικό στο οποίο οι χώρες μας πρέπει να αναζητήσουν κοινοτική λύση για τα προβλήματά τους. Και έτσι μεγαλώνει ο πειρασμός αναδίπλωσης στον εαυτό μας. Πρέπει ν’αντισταθούμε γιατί, το ξέρετε καλά, μόνο μαζί θα μπορέσουμε να βγούμε από την κρίση, να προετοιμάσουμε τη στιγμή που η διεθνής οικονομική τάξη θα βασιστεί σε νέα δεδομένα και σε ισότιμες αρχές.”

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δεν έχει πια την προγενέστερη οικονομική ευημερία. Η πετρελαϊκή κρίση και η άνοδος των τιμών, προκάλεσαν όξυνση της ανταγωνιστικότητας και συνακόλουθα εξασθένηση της αλληλεγγύης στους κόλπους της Κοινότητας. Οι Εταίροι, μπροστά σε αυτά τα προβλήματα και την παρουσία της Σιδηράς Κυρίας, αδιαφορούν για τη γαλλική πρόταση που παρουσιάστηκε στο Συμβούλιο Κορυφής του Λουξεμβούργου. Η Βρετανίδα πρωθυπουργός δηλώνει: *“Η Κοινωνική Χάρτα είναι πολύ απλά μια σοσιαλιστική χάρτα, σύλληψη των σοσιαλιστών, υποστηριζόμενη κυρίως από τα σοσιαλιστικά Κράτη Μέλη της Κοινότητας.”*

Η Γαλλική Σοσιαλιστική Κυβέρνηση, στην οποία συμμετέχουν Κομμουνιστές Υπουργοί, προωθεί μια εθνική οικονομική πολιτική κοινωνικού χαρακτήρα. Αυτό προκάλεσε μια καταναλωτική συμπεριφορά *κεύσανου τύπου* με επακόλουθο τη ραγδαία αύξηση εισαγωγών, κυρίως από την Γερμανία. Η ανταγωνιστική στάση που επικρατούσε εκείνη την εποχή στο εσωτερικό της Κοινότητας, μεταβάλλει συνακόλουθα την οικονομική δυναμική εις βάρος της Γαλλίας. Οι αγρότες, μη μπορώντας να προωθήσουν τα προϊόντα τους, οδηγούνται σε απόγνωση και στρέφονται εναντίον της Κοινότητας. Μόνο η εξασθένιση του ανταγωνισμού και η ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης θα μπορούσε να δώσει διέξοδο. Προς αυτή την κατεύθυνση θα συνέβαλε το Σχέδιο της *Κοινωνικής Ευρώπης*, στο οποίο αντιτάχθηκε η Thatcher. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, τελείως αδρανής, φαινόταν ανίκανη να δώσει λύση στα προβλήματά της, ενώ την ίδια στιγμή δεχόταν σφοδρή επίθεση από την Thatcher, με στόχο το κοινοτικό σύστημα οικονομικών ενισχύσεων και την κοινοτική αγροτική πολιτική που επεδίωκε η Γαλλία. Η Βρετανίδα πρωθυπουργός εκτιμούσε ότι η χώρα της επωφελείτο λιγότερο από όσα συνεισέφερε στο Κοινοτικό Ταμείο και απευθυνόμενη στο Συμβούλιο Κορυφής είπε την περίφημη φράση της: *"I want my money back."*

Ο François Mitterrand βρέθηκε έτσι μέσα σ'έναν κυκεώνα κοινοτικών προβλημάτων. Οι βρετανικές απαιτήσεις δεν ήταν το μόνο εμπόδιο, αφού για την επίτευξη συμβιβαστικής λύσης μέσα στον παραλυμένο Κοινοτικό μηχανισμό, κάθε Κράτος Μέλος έθετε ως προαπαιτούμενο την ικανοποίηση των συμφερόντων του. Η ευρωπαϊκή αλληλεγγύη εξανεμιζόταν μπροστά στα εθνικά συμφέροντα και αυτό ίσως μακροπρόθεσμα θα οδηγούσε στην ισχυροποίηση των υπερεθνικών θεσμικών κοινοτικών οργάνων.

Ο Γάλλος Πρόεδρος δηλώνει:

«Δεν θελήσαμε και ούτε θέλουμε να απομονωθεί η Γαλλία από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα της οποίας είμαστε δρων μέλος, να την διαχωρίσουμε από

την κίνηση που οδηγεί αυτή την Ευρώπη στο να γίνει επιτέλους ένας από τους μεγάλους συμμετέχοντες του κόσμου.»

Ο François Mitterrand στρέφεται στην Δ. Γερμανία, όπου νέος ηγέτης είναι πλέον ο Helmut Kohl, και στην περίφημη ομιλία του στο Bundestag, με την ευκαιρία της 20^{ης} επετείου της συνθήκης του Élysée, επιβεβαιώνονται δυναμικά οι ισχυροί γαλλογερμανικοί δεσμοί. Εντούτοις, η γαλλογερμανική δυναμική δεν είναι αρκετή για να προσελκύσει τους κοινοτικούς εταίρους ώστε να καμφθεί η σκληρή πολιτική στάση της Margaret Thatcher.

Την Προεδρία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αναλαμβάνει το '83 η Ελλάδα. Ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου επιχειρεί, αφενός να προωθηθούν τα συμφέροντα του Ευρωπαϊκού Νότου και αφετέρου να αποκατασταθεί η συναίνεση, αλλά το Συμβούλιο Κορυφής των Αθηνών είναι ανεπιτυχές. Ο Γάλλος Πρόεδρος ξεκινά αμέσως μια περιοδεία σε όλες τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες ενόψει της ανάληψης της Ευρωπαϊκής Προεδρίας από την Γαλλία. Ακούει τα παράπονα των Ευρωπαίων ηγετών δείχνοντας κατανόηση, σημειώνει τις απόψεις τους και καταγράφει τα σημεία στα οποία θα μπορούσε να επιτευχθεί συμφωνία. Στην πρώτη Σύνοδο Κορυφής στην οποία προεδρεύει, αποκαθιστά ένα πρώτο επίπεδο σύγκλισης στα θέματα της αγροτικής πολιτικής, στη βιομηχανία και την έρευνα, στα Διαρθρωτικά Ταμεία, στην ευρωπαϊκή διεύρυνση, χωρίς όμως τη βρετανική συναίνεση. Ομαδοποιώντας 17 ζητήματα, στα οποία φαίνεται ότι θα συνέκλιναν όλοι, εκτός της Βρετανίας, ευελπιστεί να κάμψει την άτεγκτη βρετανική στάση στη Σύνοδο Κορυφής του Fontainebleau, τον Ιούνιο του '84.

Ενόψει των Ευρωεκλογών, ο Mitterrand κάνει θεαματικό άνοιγμα υπέρ της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, επιδιώκοντας να προσεταιριστεί τους Εταίρους που εμφορούνται από την ιδέα της ενοποιημένης Ευρώπης. Αφήνει να διαφανεί ότι την ευθύνη της ευρωπαϊκής στασιμότητας έχουν αυτοί που αντιδρούν στην επίτευξη συμφωνίας, επιζητώντας το δικό τους όφελος και

όχι το όφελος της Ευρώπης. Μαζί του έχει τον Ευρωπαϊκό Νότο αλλά και την ένθερμη υποστήριξη του Helmut Kohl. Σιγά-σιγά αρχίζει να διαμορφώνεται μια δυσaréσκεια προς το πρόσωπο της Margaret Thatcher.

Η Σιδηρά Κυρία προσέρχεται στη Σύνοδο Κορυφής του Fontainebleau με *πολεμική διάθεση*, όπως δηλώνει η ίδια κατά την είσοδό της στη Σύσκεψη. Από τότε που ανέλαβε την πρωθυπουργία δηλώνει ότι η Μ. Βρετανία συνεισφέρει με πολύ περισσότερα χρήματα από την ωφέλεια που εισπράττει και απαιτεί την επιστροφή του ποσού που έχασε η χώρα της. Πρόκειται για το περίφημο Rebate, την επιστροφή χρημάτων, με αφορμή του οποίου είχε πει στους Ευρωπαίους ηγέτες: «*Δώστε πίσω τα λεφτά μου.*».

Είναι ενδιαφέρον να ακούσουμε απευθείας από τον ιστορικό G. Saunier, τα διαδραματισθέντα στη Σύνοδο Κορυφής:

“Την πρώτη μέρα όλα τα θέματα εγκλωβίστηκαν στην απαισιοδοξία και η δεύτερη μέρα ξεκίνησε σε βαριά ατμόσφαιρα. Όμως, στο πρόγευμα, Kohl και Mitterrand είχαν αμοιβαία δεσμευτεί για γαλλογερμανική αλληλεγγύη, αφού προηγουμένως προσφέρθηκε η γαλλική συναίνεση για κοινοτική ενίσχυση προς τους αγρότες της Γερμανίας. Κατά τη συνεδρίαση, η Thatcher απορρίπτει για μια ακόμη φορά την πρόταση επιστροφής του 65% των διεκδικούμενων χρημάτων απαιτώντας το 100%. Ζητά μια διακοπή για να διαπραγματευτεί κατ’ ιδίαν με τον Γερμανό ομόλογό της, χωρίς να ξέρει ότι είχε ήδη σφραγιστεί η γαλλογερμανική αλληλεγγύη. Ενώ επέστρεφε άπρακτη στη συνεδρίαση, ο Kohl με ένα νεύμα καθησύχασε τον Γάλλο Πρόεδρο και αμέσως αυτός, λέει στη Βρετανίδα πρωθυπουργό: “*Madame, είναι η τελευταία προσφορά μας. Ποια είναι η απόφασή σας;*”. Εκείνη διστάζει και απαντά: 66%. Οι άλλοι ηγέτες συναινούν με ένα νεύμα και ο Mitterrand κλείνει το θέμα λέγοντας: «*Υποκύπτουμε στην βρετανική γοητεία.*».“

Από αυτή τη στιγμή και πέρα όλα τα θέματα που αφορούσαν στο μέλλον της Ευρώπης προχώρησαν, τα Διαρθρωτικά Ταμεία, το πρόγραμμα έρευνας Esprit, η ημερομηνία λήξης των διαπραγματεύσεων για την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Επιπλέον, συγκροτείται Ειδική Επιτροπή εκπροσώπων των ηγετών στην οποία ανατίθεται η διαμόρφωση πρότασης για το θεσμικό μέλλον της Ευρώπης. Στην άτυπη συζήτησή τους οι 10 ηγέτες συμφώνησαν για το πρόσωπο που θα αναλάμβανε την Προεδρία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τον Jacques Delors, που επρόκειτο να δραματίσει σημαντικό ρόλο στην πορεία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

Ο François Mitterrand, με την ανάληψη των καθηκόντων του στην Προεδρία της Γαλλικής Δημοκρατίας, διαμόρφωσε σταδιακά τη στάση της Γαλλίας προς την Ατλαντική Συμμαχία και στις ΗΠΑ. Το '81, είχε δηλώσει:

"Η Γαλλία πρέπει να έχει μία μόνο στρατηγική, αυτή που διασφαλίζει τον κυρίαρχο χώρο της. Κάθε απομάκρυνση από αυτή θα δημιουργήσει αντιφάσεις και θα περιορίσει την αυτονομία στη λήψη αποφάσεων".

Το '84, δηλώνει: *"Η Ατλαντική Συμμαχία δεν πρόκειται να αντικατασταθεί από μια Ευρωπαϊκή Συμμαχία. Καμία ευρωπαϊκή στρατιωτική δύναμη δεν μπορεί να υποκαταστήσει το πυρηνικό στρατηγικό οπλοστάσιο των Αμερικανών. Σε κάθε περίπτωση, η Γαλλία δεν θα χρησιμοποιήσει τον πυρηνικό της εξοπλισμό παρά μόνο για εξυπηρέτηση της δικής της αποτρεπτικής στρατηγικής. Συνεπώς, η Ευρώπη δεν θα πάρει το ρίσκο να μείνει χωρίς άμυνα και η Γαλλία δε θα αναλάβει την ευθύνη να εγγυηθεί την ασφάλεια της Ευρώπης."*

Ο Π. Ήφαιστος, στο βιβλίο του, *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, σ.144, περιγράφει την εξέλιξη αυτής της στάσης:

"Ο Μιτεράν ως πολιτικός αντίπαλος του Ντε Γκωλ ήταν ανέκαθεν επιφυλακτικός ή και αρνητικός στο θέμα των γαλλικών πυρηνικών όπλων. Όμως,

ως Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας υπήρξε, έως τα μέσα της 10ετίας του '90, πιο γκωλικός του Ντε Γκωλ. Ήδη, λίγους μήνες πριν αναλάβει την προεδρία, αποστασιοποιημένος από τις προηγούμενες θέσεις του, έδωσε μηνύματα ότι ως πρόεδρος θα είναι προσηλωμένος στη γαλλική παραδοσιακή ορθοδοξία για στρατηγική αυτονομία και εθνική ανεξαρτησία. Με την ανάληψη της προεδρίας τοποθετήθηκε χωρίς αμφιταλαντεύσεις στη βάση των γκωλικών αρχών της *εθνικής ανεξαρτησίας και αυτονομίας* στα θέματα άμυνας, ασφάλειας και διπλωματίας. Ταυτόχρονα, ήταν πιο ένθερμος υποστηρικτής των στενών συμμαχικών σχέσεων με τις ΗΠΑ και υπήρξε ο θερμότερος υποστηρικτής της εγκατάστασης αμερικανικών πυραύλων μεσαίου βεληνικού στη Δ. Ευρώπη. Έδωσε έμφαση στον ανεξάρτητο ρόλο της γαλλικής πυρηνικής ισχύος και στον εθνικό χαρακτήρα της γαλλικής στρατηγικής. Προς το τέλος της 10τίας του '80 και ενώ η Ευρώπη δονούνταν από τις συνταρακτικές αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη, το γαλλικό πυρηνικό δόγμα διατηρούσε τα βασικά του χαρακτηριστικά. Τον Ιανουάριο του '88, κατά την επίσκεψη του Αμερικανού υπουργού Άμυνας στο Παρίσι, επαναλήφθηκε η εμμονή της Γαλλίας στην *έσχατη πυρηνική απειλή* ως του πλέον ενδεδειγμένου προσανατολισμού που όφειλε να έχει το δόγμα της Ατλαντικής Συμμαχίας, εκφράζοντας ταυτόχρονα τις παραδοσιακές γαλλικές επιφυλάξεις για το δόγμα *ευλύγιστης ανταπόδοσης*. Τον Οκτώβριο του '88, γίνεται σαφές ότι παρά την υποστήριξη της ιδέας του *ευρωπαϊκού βάρους* της Ατλαντικής Συμμαχίας, η πρωταρχική αποστολή των γαλλικών πυρηνικών δυνάμεων δεν είναι η προστασία των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, αλλά η διατήρηση της εθνικής ταυτότητας και ανεξαρτησίας. Το '90, στη συνάντηση Κορυφής του NATO, ο Αμερικανός Πρόεδρος αναφέρθηκε στη νέα προσέγγιση που τείνει να θεωρεί το πυρηνικό όπλο ως *τελευταία προσφυγή* και ο Μιτεράν, διαχωρίζοντας διακριτικά τη θέση του, τόνισε τον αποτρεπτικό χαρακτήρα της γαλλικής πυρηνικής δύναμης."

Ο François Mitterrand, στις αρχές του '83, είχε εκμυστηριευτεί στον πιστό του σύμβουλο Jacques Attali, όπως ακριβώς αυτός το μετέφερε:

«Είμαι μοιρασμένος μεταξύ δυο φιλοδοξιών, αυτή της οικοδόμησης της Ευρώπης και εκείνη της κοινωνικής δικαιοσύνης.»

Αν και εξελέγη στην Προεδρία της Γαλλικής Δημοκρατίας ως εκφραστής του *Κοινού Προγράμματος* που συνυπέγραψε με το Κομμουνιστικό Κόμμα Γαλλίας, δηλώνοντας ότι θα γινόταν *Κοινό Πρόγραμμα της Ευρώπης*, μετά από διετή δισταγμό, εγκαταλείπει τη γενναιόδωρη κοινωνική πολιτική και κάνει την περίφημη *στροφή προς τη λιτότητα*. Στο πλαίσιο μιας διεθνούς ύφεσης, διαφαινόταν ότι ο αναδυόμενος πληθωρισμός και η επερχόμενη ανεργία οδηγούσαν το γαλλικό νόμισμα στα πρόθυρα της αστάθειας και της εξόδου από το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα, το περίφημο SME. Το σύστημα αυτό, που είχε τεθεί σε ισχύ το '79, υποχρέωνε τα Κράτη που το ακολουθούσαν να διατηρούν συναλλαγματικές ισοτιμίες σε περιορισμένο πλαίσιο διακύμανσης ώστε να εξασφαλίζεται η νομισματική σταθερότητα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η αλλαγή της γαλλικής πολιτικής προς μια φιλελεύθερη οικονομία έθεσε σε ανοδική πορεία το Χρηματιστήριο, αλλά διεύρυνε το κοινωνικό χάσμα και οδήγησε στη πολιτική συγκατοίκηση του Σοσιαλιστή Προέδρου με τον πολιτικό του αντίπαλο, αρχηγό της συντηρητικής παράταξης, Jacques Chirac, στον οποίον υποχρεώθηκε να αναθέσει την πρωθυπουργία το '86. Η πολιτική ηγεσία της Γαλλίας έπαψε πια να αμφισβητεί το *θατσερικό δόγμα* που άρχισε πλέον να εγκαθιδρύεται στις δομές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Έως το τέλος της θητείας του το '95, επρόκειτο να βιώσει σπουδαία ευρωπαϊκά γεγονότα, κυρίως την επανένωση της Γερμανίας και τη Συνθήκη του Maastricht που ετοίμασε μαζί με τον Γερμανό Καγκελάριο Helmut Kohl και τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jacques Delors.

- **Η γερμανική στάση και στρατηγική ως προς την Ευρώπη [82-97].**

Ο Helmut Kohl πίστευε ανέκαθεν ότι η γαλλογερμανική φιλία ήταν το θεμέλιο στο οποίο όφειλε να οικοδομηθεί η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Από την ημέρα της εκλογής του στη Γερμανική Καγκελαρία, το '82, προωθεί σταθερά μια πολιτική στενής συνεργασίας με την Γαλλία, μέσα και από τη στενή σχέση που αναπτύσσει με τον Γάλλο Πρόεδρο François Mitterrand. Η αντίληψή του για την Ευρώπη αναδύεται ξεκάθαρα μέσα από τις δηλώσεις του:

"Οι Γερμανοί και οι Γάλλοι οφείλουν να σχηματίσουν μαζί τον πυρήνα μιας Ευρωπαϊκής Ένωσης, μιας ένωσης που δεν είναι αντιληπτή μόνο ως Κοινή Αγορά, αλλά ως κοινότητα αξιών μιας ελεύθερης δημοκρατίας, ως Κράτος δικαιωμάτων και Κράτος κοινωνικό. Με τον ίδιο τρόπο που η Ευρώπη προσέφερε το αναγκαίο πλαίσιο στη γαλλογερμανική συμφιλίωση, η συμφωνία μας είναι και θα είναι η προαπαιτούμενη συνθήκη, η βάση και κινητήρια διαδικασία της ενοποίησης. Να θυμόμαστε ότι σε τελική ανάλυση, δεν πρόκειται να δημιουργήσουμε την ενωμένη Ευρώπη των κυβερνήσεων, αλλά την Ευρώπη των πολιτών." [22.1.'88, Επέτειος Συμφώνου Elysée.].

"Κανένας δεν σκέφτεται πραγματικά την απαλοιφή των διαφορών μεταξύ των λαών, ούτε πολύ περισσότερο την εξάλειψη της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Η γόνιμη τάση μεταξύ ενότητας και ζωντανής πολλαπλότητας της πολιτιστικής μας κληρονομιάς είναι ακριβώς αυτό που κάνει τη δύναμη γοητείας της Ευρώπης. Γι'αυτό το λόγο είναι αναγκαίο να κρατήσουμε και να διατηρήσουμε αυτή την πολλαπλότητα. Είναι εξίσου αναγκαίο, οι ευρωπαϊκές χώρες να εκχωρήσουν σταδιακά στην Κοινότητα ορισμένα μέρη της κυριαρχίας τους. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα αποκηρύξουν εξολοκλήρου την κυριαρχία τους, όπως άδικα θα το σκεφτόταν κάποιος. Αντίθετα, πρόκειται να θέσουμε τις κυριαρχίες μας σε μια δέσμη ώστε να μπορούν να συνεχίσουν να ασκούνται κατά τρόπο αποτελεσματικό. Ας μάθουμε να θέτουμε το

χρόνο που έχουμε στη διάθεσή μας προς όφελός μας, και να οικοδομήσουμε τις Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης. Έτσι θα πραγματοποιήσουμε το όραμα του Jean Monnet και θα κερδίσουμε ένα μέλλον ειρήνης και ελευθερίας για τις γενιές που έρχονται μετά από εμάς." [9.11.'88, Μνήμη Jean Monnet.]

Η στενή προσωπική σχέση του Helmut Kohl με τον François Mitterrand και οι πολλαπλές συναντήσεις τους, με κορυφαία εκείνη του '84 στο πεδίο των γαλλογερμανικών μαχών του Α' παγκοσμίου πολέμου, οδήγησαν στη δημιουργία γαλλογερμανικού Συμβουλίου Άμυνας, γαλλογερμανικών ταξιαρχιών, κοινών Πρεσβειών, που συμβολίζουν μια στενή ένωση των δυο χωρών στο εσωτερικό του ευρύτερου κύκλου μιας ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο Helmut Kohl με τον François Mitterrand και τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jacques Delors, επιταχύνουν θεαματικά την πορεία προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Το '86, οι 12 Ευρωπαίοι ηγέτες τροποποιούν τη Συνθήκη της Ρώμης και υπογράφουν την *Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη* με την οποία εκχωρούνται εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα σε υπερεθνικούς και διακυβερνητικούς κοινοτικούς θεσμούς. Το '88, την προεδρία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αναλαμβάνει η Γερμανία και ο Helmut Kohl, αξιοποιώντας το ότι πλέον η ομοφωνία δεν είναι απαραίτητη, επιτυγχάνει την αποδοχή σημαντικών αποφάσεων που ανοίγουν διάπλατα το δρόμο προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Παράλληλα, προετοιμάζει την αποδοχή ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος, παρότι για τους Γερμανούς το Γερμανικό Μάρκο κατέχει θέση συμβόλου νομισματικής σταθερότητας και ευημερίας.

Ο Helmut Kohl, από την ημέρα της εκλογής του στη Γερμανική Καγκελαρία το '82, ίσως προβλέποντας ότι στην αναμέτρηση μεταξύ ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής και ατλαντικής αμυντικής τακτικής θα επικρατούσε η τελευταία, επεδίωξε τη σταθεροποίηση της Γερμανίας στο εσωτερικό και

των δυο οργανισμών. Υποστήριξε παράλληλα την προώθηση της ευρωπαϊκής πολιτικής με ευρωπαϊκή ταυτότητα και τη διατήρηση ενός ισχυρού NATO που ήταν ασπίδα για την ασφάλεια της Γερμανίας και κλειδί για την αποδοχή από την υπόλοιπη Ευρώπη της μελλοντικής επανένωσής της.

Άλλωστε, οι πολιτικές εξελίξεις στην ΕΣΣΔ του Mikhail Gorbachev άφηναν ανοιχτό ένα τέτοιο ενδεχόμενο, όσο απίστευτο και αν φαινόταν, και ο Kohl ήξερε ότι οι ηγέτες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα ήταν επιφυλακτικοί ως προς την παρουσία μιας μεγάλης Γερμανίας στην καρδιά της Ευρώπης. Πράγματι, το βράδυ της 9^{ης} Οκτωβρίου '89 έπεσε το τείχος του Βερολίνου αφήνοντας ελεύθερο το πεδίο επανένωσης των δυο Γερμανιών και προκαλώντας παράλληλα την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Ήταν η μεγαλύτερη πολιτική πρόκληση για τον Helmut Kohl που θα γινόταν ο Καγκελάριος της επανένωσης της Γερμανίας.

1990: Η ενοποίηση της Γερμανίας

Από τη 10^η Οκτωβρίου '89, ο Καγκελάριος Helmut Kohl βρέθηκε μπροστά σε ένα πολύπλευρο και ευαίσθητο πολιτικό ζήτημα που με την παραμικρή λανθασμένη κίνηση θα μπορούσε να προκαλέσει ανεξέλεγκτες καταστάσεις στο εσωτερικό της Γερμανίας, αλλά και στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο.

Η κυβέρνηση της Βόννης δείχνει μάλλον επιφυλακτική ως προς την ενδεχόμενη επανένωση εκτιμώντας, όπως πιστεύει και η κοινή γνώμη, ότι θα ακολουθήσει όξυνση των σχέσεων με την Α. Γερμανία, γιατί οι Σοβιετικοί δεν θα επιτρέψουν τη διάλυση του κομμουνιστικού καθεστώτος της.

Λίγους μήνες νωρίτερα, ο M. Gorbachev είχε επισκεφθεί για πρώτη φορά την Δ. Γερμανία και στις 13.6.'89 υπεγράφη γερμανοσοβιετική δήλωση για ανάπτυξη καλών σχέσεων και προσπάθεια να ξεπεραστούν οι διαιρέσεις στην Ευρώπη. Επιπλέον, ο Gorbachev είχε διαβεβαιώσει τον Helmut Kohl για μη παρέμβαση Σοβιετικών στρατευμάτων στην Α. Γερμανία.

Τα γεγονότα εξελίσσονται εξαιρετικά γρήγορα, η φυγή των κατοίκων της ανατολικής προς τη δυτική πλευρά του Βερολίνου και η πτώση του ανατολικογερμανού ηγέτη Erich Honecker, δείχνουν το αναπόφευκτο της συνένωσης. Ο H. Kohl προτείνει ένα σχέδιο 10 σημείων αποκατάστασης των ενδογερμανικών σχέσεων που θα οδηγήσει στην επανένωση, με την προϋπόθεση ότι η ανατολική πλευρά θα εξελισσόταν προς την πλουραλιστική δημοκρατία και την ελευθερία των οικονομικών δομών. Επεδίωκε δηλαδή ένα πρώτο στάδιο Συνομοσπονδίας, όμως τα γεγονότα τον οδηγούν να παρακάμψει τα ενδιάμεσα στάδια και να προτείνει στους ανατολικογερμανούς άμεση νομισματική ένωση και διενέργεια εκλογών. Με τον εκλεγέντα ανατολικογερμανό πρωθυπουργό, Lothar de Maizière, υπογράφουν αμέσως διαγερμανική συνθήκη κοινωνικής, οικονομικής, νομισματικής ένωσης και, παρά τις έντονες αντιρρήσεις της Bundesbank, τίθεται σε παγγερμανική χρήση το ισχυρό deutschemark [18.5.'90]. Με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται η αποτροπή της φυγής προς το δυτικό τομέα και η προετοιμασία της πολιτικής ένωσης. Στις 31.8.90, στο Βερολίνο, υπογράφεται η Συνθήκη, όχι με θεσμική συγκρότηση νέου Κράτους που θα απαιτούσε νέο Σύνταγμα, αλλά με επέκταση του δυτικού πολιτικού και διοικητικού καθεστώτος στα 5 ανατολικογερμανικά Länder. Ακολουθούν γενικές εκλογές και συγκροτείται το νέο Bundestag που αποτελεί πλέον την πολιτική έκφραση ολόκληρης της Γερμανίας. Μέσα σε ένα χρόνο, ο Helmut Kohl είχε κλείσει οριστικά το θέμα της ενοποίησης της Γερμανίας.

Οι Π. Ήφαιστος, στο βιβλίο του, *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, σ.243, αναλύει τις προγενέστερες δυτικές θέσεις:

" Το '67, το Δόγμα Harmel, προσδιόρισε τις κατευθυντήριες γραμμές της δυτικής στάσης απέναντι στον ανατολικό συνασπισμό, διακηρύσσοντας την υποστήριξη της Ατλαντικής Συμμαχίας στη γερμανική ενοποίηση και

δηλώνοντας: *Δεν είναι δυνατή η εξεύρεση μόνιμης και σταθερής διευθέτησης των προβλημάτων χωρίς την επίλυση του γερμανικού ζητήματος, που βρίσκεται στην καρδιά της έντασης στην Ευρώπη.* Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, παρότι οι αντιθέσεις ως προς το γερμανικό ζήτημα υποτάχθηκαν στη λογική της ενότητας του δυτικού συνασπισμού, σε πολλές περιπτώσεις είχε εκδηλωθεί καχυποψία και ανησυχία. Τον Σεπτέμβριο του '84, για παράδειγμα, ο τότε Ιταλός Υπουργός Εξωτερικών Αντρέοτι δήλωσε ότι: *Ο παγγερμανισμός πρέπει να ξεπεραστεί και η διαίρεση της Γερμανίας να παραμείνει.* Αναφερόμενος στους δημόσιους διαπληκτισμούς που ακολούθησαν αυτή τη δήλωση, ένας τέως Αμερικανός υφυπουργός Εξωτερικών δήλωσε: *Οι περισσότεροι στη Δυτική Ευρώπη, όλοι στην Ανατολική Ευρώπη, και κυρίως η Σοβιετική Ένωση είναι πολύ πιο ευτυχημένοι, εάν η Γερμανία παραμένει διαιρεμένη.* Η αγγλική Daily Telegraph, για το ίδιο θέμα έγραψε: *Η Δύση υποστηρίζει μόνο θεωρητικά τη γερμανική ενοποίηση. Αυτό είναι ίσως το μόνο σημείο στο οποίο Δυτικοί και ΕΣΣΔ σιωπηρά συμφωνούν, ότι δηλαδή μια ενωμένη Γερμανία είναι επικίνδυνο πείραμα.*".

Ήδη, από την αρχή του '89, έχει αναλάβει τα καθήκοντά του ο νέος πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Georges Bush, ο οποίος δίνει πλήρη ελευθερία στον Helmut Kohl να χειριστεί κατά την κρίση του το ζήτημα της επανένωσης, με την προϋπόθεση ότι η ενωμένη Γερμανία θα παραμείνει πιστή στις αρχές της Ατλαντικής Συμμαχίας.

Οι Ευρωπαίοι ηγέτες παρακολουθούν μάλλον ως θεατές την εξέλιξη των γεγονότων, εκτός από την Margaret Thatcher που αντιδρά απεγνωσμένα. Ένα μήνα πριν την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, εξέφραζε στους άλλους ηγέτες τις βρετανικές ανησυχίες ως προς το ενδεχόμενο της γερμανικής επανένωσης. Ένας από τους σημαντικότερους συνομιλητές της ήταν ο ηγέτης της Σοβιετικής Ένωσης M. Gorbachev. Τις ανησυχίες αυτές τις εξέφρασε και στον Πρόεδρο της Γαλλίας Francois Mitterrand, ο οποίος την

άκουσε προσεκτικά και, όπως η ίδια γράφει στα απομνημονεύματά της, αποδέχτηκε το δικαίωμα των Γερμανών για αυτοδιάθεση, δηλώνοντας ότι δεν έχουν όμως δικαίωμα να λάβουν αποφάσεις οι οποίες θα ανέτρεπαν τις πολιτικές ισορροπίες της Ευρώπης. Κατέληξε, μάλλον κάπως αμήχανα:

"Η Γαλλία θα προσαρμόσει την πολιτική της έτσι ώστε να μπορεί να ενεργεί για το συμφέρον της Ευρώπης και τα δικά της συμφέροντα. Η επανένωση της Γερμανίας δημιουργεί τόσα πολλά προβλήματα, που με υποχρεώνει να παίρνω τις αποφάσεις μου λαμβάνοντας υπόψη την εξέλιξη των επερχόμενων γεγονότων."

Η Margaret Thatcher, το Νοέμβριο του '89, ένα μήνα μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, δηλώνει κατηγορηματικά:

"Το ζήτημα των συνόρων δεν είναι στην ατζέντα, τα σύνορα πρέπει να μείνουν όπως έχουν. Όλα τα στρατιωτικά θέματα πρέπει να συνεχίσουν να συζητούνται από το NATO και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Σε περιόδους μεγάλων αλλαγών είναι αναγκαίο να διατηρηθεί αυτό το πλαίσιο ασφάλειας και σταθερότητας."

Και τον Φεβρουάριο του '90, δηλώνει επίσης κατηγορηματικά:

"Η ενοποίηση δεν πρέπει να γίνει εις βάρος της ασφάλειας και της σταθερότητας στην Κεντρική Ευρώπη."

Ο διαφαινόμενος σχηματισμός μιας μεγάλης Γερμανίας δεν άφησε ανεπηρέαστες τις σχέσεις Helmut Kohl και François Mitterrand, και σε αυτό συνέβαλε η επιφυλακτική στάση του Γάλλου Προέδρου ως προς την ενδεχόμενη επανένωση της Γερμανίας. Αλλά, και η Margaret Thatcher ήταν δυσσαρεστημένη με την αναποφασιστικότητά του. Οι σχέσεις επιδεινώθηκαν με την αποκάλυψη βρετανικών αρχείων στα οποία φαινόταν καθαρά ότι ο Mitterrand και η Thatcher, σε προηγούμενες συναντήσεις τους, είχαν συμφωνήσει στο να εμποδίσουν την γερμανική επανένωση, εκφράζοντας κοι-

νό φόβο παλινόρθωσης της ισχυρής ηγεμονικής Γερμανίας. Επιπλέον, έντονες υποψίες προκλήθηκαν για τον απώτερο σκοπό του ταξιδιού του στο Ανατολικό Βερολίνο, λίγο μετά την πτώση του Τείχους, τον Δεκέμβριο του '89. Εκείνος έδωσε τις δικές του εξηγήσεις σε μια τηλεοπτική συνέντευξη:

"Δεν έχουμε δικαίωμα να φοβόμαστε τα ευχάριστα γεγονότα. Η ελευθερία φτάνει στην Ανατολική Ευρώπη. Είναι ένα ευχάριστο γεγονός. Βέβαια, αυτό προκαλεί αναστάτωση, αλλά δεν μου προκαλεί φόβο."

Ο François Mitterrand, έχοντας συνειδητοποιήσει το αναπόφευκτο της γερμανικής επανένωσης, επιλέγει να αγκυροβολήσει την αναδυόμενη ενοποιημένη Γερμανία στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και να προχωρήσουν μαζί στη νομισματική ένωση. Τον Απρίλιο του '90, μαζί με τον Helmut Kohl προτείνουν τη σύγκλιση διακυβερνητικής διάσκεψης ώστε:

"Οι Ευρωπαίοι ηγέτες να αποφανθούν για το μετασχηματισμό του συνόλου των σχέσεων των χωρών μελών σε πραγματική πολιτική Ένωση."

Η Margaret Thatcher είναι πεπεισμένη ότι η Γερμανία θα αποκτήσει σύντομα ηγεμονικό ρόλο στο εσωτερικό της Ευρώπης και η έκφραση της βρετανικής δυσaráσκειας είναι σαφής στις δηλώσεις του Βρετανού υπουργού Εμπορίου Nicholas Ridley τον Ιούλιο '90:

"Αν η Βρετανία εκχωρήσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα στους κομισάριους της ΕΟΚ, θα είναι σαν να τα εκχωρεί στον Χίτλερ. Οι Γάλλοι κάνουν ό,τι τους λέει η Βόννη, έχουν γίνει τα σκυλάκια των Γερμανών. Η Γερμανία σήμερα ελέγχει την Κοινότητα, ελέγχει τους Κοινοτικούς θεσμούς. Όλες οι κινήσεις για Νομισματική Ένωση δεν είναι παρά προπέτασμα καπνού. Στην ουσία όλη η υπόθεση δεν είναι παρά ένα γερμανικό τέχνασμα με στόχο την κατάκτηση της Ευρώπης. Πρέπει να την εμποδίσουμε."

Η πολιτική ύπαρξη της Γερμανίας, ως ενοποιημένης κρατικής οντότητας, αρχίζει στις 3 Οκτωβρίου 1990, έχοντας ως Καγκελάριο, εκλεγμένο πλέον

από όλους τους Γερμανούς, τον Helmut Kohl. Η προσωπικότητά του δεσπόζει σε όλη την Ευρώπη, μαζί όμως και το ερωτηματικό για το πώς θα σταθεροποιηθεί η κοινωνική και οικονομική δομή της Γερμανίας και το πώς θα επηρεάσει την Ευρώπη.

Ένα μήνα αργότερα, στις 28.11.'90, η Margaret Thatcher αποχωρεί από την πρωθυπουργία της Μ. Βρετανίας και την διαδέχεται ο John Major. Για τον Helmut Kohl, ο δρόμος πλέον είναι ανοιχτός για τη θεσμοθέτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1992: Συνθήκη του Maastricht.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (CEE) παραχωρεί τη θέση της στην Ευρωπαϊκή Ένωση (EU), [9.4.92], με πολιτική ευλογία των 12 Ευρωπαίων ηγετών και τις υπογραφές των Υπουργών Εξωτερικών και Οικονομίας των Κρατών Μελών. Με τη Συνθήκη εκχωρούνται εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα των Κρατών Μελών σε υπερεθνικά θεσμικά όργανα. Έτσι, συγκροτείται μια ιδιαίτερη θεσμική μορφή, που χωρίς να είναι ομοσπονδιακό κράτος με την κλασική έννοια, βρίσκεται σε φάση μετάλλαξης προς ομοσπονδιακό κρατικό μόρφωμα. Το παραγόμενο υπερεθνικό δίκαιο υπερισχύει πλέον των εθνικών νομοθεσιών και είναι άμεσα εφαρμοστέο στα Κράτη Μέλη.

Η *υπερεθνική Ευρώπη* αρχίζει να γίνεται πραγματικότητα, με τον Helmut Kohl ως δεσπόζουσα ευρωπαϊκή προσωπικότητα, τον Jacques Delors ως αρχιτέκτονα της ευρωπαϊκής ενοποίησης, τον Francois Mitterrand ως υποστηρικτή της αναπόφευκτης πλέον ευρωπαϊκής ενοποίησης και τον John Major που προσπαθεί να διασφαλίσει την βρετανική εθνική ταυτότητα στη σκιά της προγενέστερης πολιτικής της Margaret Thatcher.

Η Συνθήκη θέτει σε ισχύ τρεις κεντρικούς πυλώνες που αντιστοιχούν στην κοινή οικονομική πολιτική, στην κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, στην αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικά ζητήματα.

Εισάγοντας την έννοια της *Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας*, ενισχύοντας τις αρμοδιότητες του *Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου* και εγκαινιάζοντας την *Οικονομική και Νομισματική Ένωση*, όπως δηλώνεται στα κείμενα επιδιώκει:

Την ενίσχυση της δημοκρατικής νομιμότητας των οργάνων,

Τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των οργάνων·

Την εγκαθίδρυση οικονομικής και νομισματικής ένωσης·

Την ανάπτυξη της κοινωνικής διάστασης της Κοινότητας·

Τη θέσπιση κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας.

Με τη Συνθήκη καθιερώνεται η ευρωπαϊκή ιθαγένεια η οποία προστίθεται στην εθνική ιθαγένεια και κάθε πολίτης που έχει υπηκοότητα ενός κράτους μέλους είναι ταυτόχρονα πολίτης της Ένωσης. Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια συνεπάγεται νέα δικαιώματα για τους Ευρωπαίους, την ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή στην Κοινότητα, το εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις ευρωπαϊκές και δημοτικές εκλογές, την διπλωματική και προξενική προστασία ενός κράτους μέλους άλλου από το κράτος μέλος καταγωγής στο έδαφος μιας τρίτης χώρας όπου δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος μέλος καταγωγής, τη δυνατότητα αναφοράς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και υποβολής καταγγελίας στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή.

Η απορρέουσα οικονομική πολιτική έχει τρεις συνιστώσες: Τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν το συντονισμό των οικονομικών πολιτικών τους, να καθιερώσουν την πολυμερή εποπτεία αυτού του συντονισμού, να υπόκεινται στους κανόνες οικονομικής και δημοσιονομικής πειθαρχίας. Στόχος της νομισματικής πολιτικής είναι να δημιουργηθεί ένα ενιαίο νόμισμα και να εξασφαλιστεί η σταθερότητα του χάρη στη σταθερότητα των τιμών και την τήρηση της οικονομίας της αγοράς. Η καθιέρωση ενιαίου νομίσματος προδιαγράφεται επακριβώς σε τρία διαδοχικά στάδια:

1. Απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων από 1.7.'90,
2. Σύγκλιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών από 1.1.'94,

3. Δημιουργία ενιαίου νομίσματος και ίδρυση Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, με ημερομηνία έναρξης το αργότερο 1.1.'99.

Η νομισματική πολιτική βασίζεται στο ευρωπαϊκό σύστημα κεντρικών τραπεζών, αποτελούμενο από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες, το οποίο θα λειτουργεί ανεξάρτητα από τις εθνικές και κοινοτικές πολιτικές αρχές. Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν ανέλαβε τη δέσμευση της μετάβασης στο τρίτο στάδιο και η Δανία εξασφάλισε ότι η δέσμευσή της για το τρίτο στάδιο θα αποφασιστεί με δημοψήφισμα.

Στη Συνθήκη προσαρτήθηκε το *Κοινωνικό Πρωτόκολλο* που επεκτείνει τις κοινοτικές αρμοδιότητες στον κοινωνικό τομέα. Το πρωτόκολλο αυτό δεν υπεγράφη και δεν έγινε δεκτό από το Ηνωμένο Βασίλειο.

Η Συνθήκη εγκαθιδρύει ως γενικό κανόνα την *Αρχή της Επικουρικότητας*, που έως τότε ίσχυε μόνο στην πολιτική για το περιβάλλον σύμφωνα με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη. Η αρχή αυτή διευκρινίζει ότι, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες μία αρμοδιότητα δεν είναι αποκλειστική της Κοινότητας, η Κοινότητα ενεργεί μόνον εάν οι στόχοι μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα στο κοινοτικό επίπεδο από ό,τι στο εθνικό πλαίσιο, σημειώνοντας ότι η Ένωση λαμβάνει αποφάσεις "*όσο το δυνατόν εγγύτερα στους πολίτες*".

Οι δικαιοδοσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου φαίνεται να αυξάνονται, αλλά η Συνθήκη διευρύνει τα ισχύοντα στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη ως προς το Συμβούλιο Κορυφής. Δεν απαιτείται πια ομοφωνία για τις περισσότερες από τις αποφάσεις που λαμβάνονται με διαδικασία συναπόφασης και για όλες τις αποφάσεις που λαμβάνονται με τη διαδικασία συνεργασίας, δίνοντας δυνατότητα σε προσφυγή στη ψήφο με ειδική πλειοψηφία.

Η ψήφιση του κυοφορούμενου *Ευρωπαϊκού Συντάγματος*, θα ήταν το επόμενο βήμα ώστε η Ευρωπαϊκή Ένωση, ίσως με ατέλειες, να αποκτούσε μορφή ομόσπονδης κρατικής οντότητας.

1995: Ενσωματώνονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση η Αυστρία, η Φινλανδία, η Σουηδία. Τον Μάιο του '95, αποχωρεί ο François Mitterrand και τον διαδέχεται στη Γαλλική Προεδρία ο πολιτικός του αντίπαλος Jacques Chirac.

Πριν την αποχώρησή του από την Γαλλική Προεδρία, ο François Mitterrand είχε αποκαταστήσει πολύ καλές σχέσεις με τις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου, από το '93, είχε εκλεγεί Πρόεδρος ο Bill Clinton.

Ο νέος Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών, σε πλήρη εναρμονισμό με τον Helmut Kohl, ισχυροποίησε τις αμερικανογερμανικές σχέσεις, ίσως πιο ένθερμα από την αδιαμφισβήτητη *ειδική σχέση* με τη Μ. Βρετανία. Η ανακατανομή ισχύος που προκάλεσε η γερμανική επανένωση ήταν πλέον τελεσμένη, οπότε οι άλλες χώρες, κυρίως η Γαλλία, άρχισαν να προσαρμόζουν τις επιλογές τους στα νέα δεδομένα. Από το '91 έως το '93, ενώ η Γερμανία υποστήριζε σταθερά τις αμερικανικές μεταρρυθμιστικές επιλογές ως προς το NATO και το άνοιγμά του προς την αποσταθεροποιημένη πλέον Ανατολική Ευρώπη, υιοθετούσε ταυτόχρονα επιλογές που κατεύναναν τη Γαλλία. Από το '93 έως το '96, η στροφή της Γαλλίας προς την Ατλαντική Συμμαχία έδωσε μεγαλύτερα περιθώρια στη γερμανική διπλωματία, ενώ η προσέγγιση Γερμανίας και Βρετανίας στο πλαίσιο της δεσπόζουσας Ατλαντικής Συμμαχίας, δημιούργησε ισορροπίες που ευνοούσαν την ενίσχυση του ρόλου της Γερμανίας.

1997: Συνθήκη του Άμστερνταμ.

Ο Helmut Kohl, όλο το προηγούμενο διάστημα, παράλληλα με την προσπάθεια σταθεροποίησης της εσωτερικής δομής της Γερμανίας, προετοιμάζει το έδαφος για την αποδοχή του ενιαίου νομίσματος.

Ο Jacques Chirac, Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας από το '95, παρά την υποστήριξή του προς τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, δεν έχει την προγενέστερη ένθερμη σύμπνοια με τον Γερμανό Καγκελάριο και οι παρατηρη-

τές σχολιάζουν: “*Η εμπιστοσύνη που συνέδεε τον François Mitterrand και τον Helmut Kohl, ή τον Hans-Dietrich Genscher και τον Roland Dumas, ανήκουν στην ιστορία.*”. Από την πρώτη μέρα της ανάληψης των καθηκόντων του, επιδίωξε μια πιο ένθερμη προσέγγιση του ισχυρότατου πλέον NATO, στη σκέπη του οποίου ζητούν πλέον να υπαχθούν τα πρώην μέλη του Συμφώνου της Βαρσοβίας.

Τον Μάιο του '97, έρχεται στην πολιτική σκηνή ο νέος πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας Tony Blair, ο οποίος βασιζόμενος στην πολιτική βάση που είχε διαμορφώσει η Margaret Thatcher, έδωσε ισχυρή ώθηση στη βρετανική παρουσία στον ευρωπαϊκό και στον διεθνή χώρο. Η ισχυροποίηση της διαχρονικής *ειδικής σχέσης* με τις ΗΠΑ έφτασε σε κορυφαίο επίπεδο χάρη στη διαπροσωπική του σχέση με τον Πρόεδρο Bill Clinton και στην από κοινού προώθηση της επέκτασης ισχύος της Ατλαντικής Συμμαχίας.

Τον Οκτώβριο του '97, υπογράφεται από τα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης η Συνθήκη του Άμστερνταμ που ενισχύει ακόμη περισσότερο τις αρμοδιότητες των κοινοτικών οργάνων και αναδιαρθρώνει τα άρθρα της Συνθήκης του Maastricht.

Ένα χρόνο αργότερα, τον Οκτώβριο του '98, ο ισχυρός Ευρωπαίος ηγέτης Helmut Kohl χάνει τις εκλογές και ο Σοσιαλδημοκράτης Gerhard Schröder είναι ο νέος Καγκελάριος της Γερμανίας.

1999: Το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα.

Την 1^η Ιανουαρίου του '99, έντεκα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντάχθηκαν στην Οικονομική Νομισματική Ένωση και το εθνικό τους νόμισμα αντικαταστάθηκε από το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα, το €: Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Ιρλανδία, Ισπανία, Πορτογαλία, Αυστρία, Φινλανδία και η Ελλάδα που ακολούθησε μετά δυο χρόνια. Από εκείνη τη στιγμή η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ανέλαβε την

ευθύνη για τη νομισματική πολιτική αυτών των χωρών. Το *Eurogroup* είναι το κοινοτικό όργανο που πλέον κατευθύνει και εποπτεύει τις οικονομικές και δημοσιονομικές πολιτικές αυτών των χωρών, οι οποίες υπόκεινται σε αυστηρές κυρώσεις αν παραβούν τη ρητή δέσμευσή τους στην προκαθορισμένη δημοσιονομική σταθερότητα. Ένα Κράτος Μέλος, για να έχει δικαίωμα ένταξης στη λεγόμενη *Ευρωζώνη* όφειλε να πληροί πέντε κριτήρια σύγκλισης ως προς τον πληθωρισμό, τα επιτόκια, το έλλειμμα, το δημόσιο χρέος, τη συναλλαγματική ισοτιμία. Η Μ. Βρετανία, όπως ήταν αναμενόμενο, με κανένα τρόπο δεν επιθυμούσε να υποτάξει την εθνική της οικονομική πολιτική στο κοινοτικό αυτό όργανο και τη £ στο €, αλλά ούτε η Δανία. Από την 1^η Ιανουαρίου 2002, τα 300 εκατομμύρια πολίτες των χωρών αυτών χρησιμοποιούσαν πλέον το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα και όχι το εθνικό τους νόμισμα και υπόκεινται στην κοινοτική οικονομική πολιτική.

Την εποχή αυτή κορυφωνόταν η κρίση στη Γιουγκοσλαβία, απέναντι στην οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση φάνηκε παντελώς ανίσχυρη να αναπτύξει μια πολιτική.³⁶ Μοιραία, κάθε ευρωπαϊκή χώρα ακολούθησε το πρόσταγμα της Ατλαντικής Συμμαχίας η οποία, εκτός των άλλων, επέδειξε και επέβαλε την παγκόσμια ηγεμονία της. Το ΝΑΤΟ, χωρίς απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, από τον Μάρτιο έως τον Ιούνιο του '99, με δεκάδες χιλιάδες αεροπορικές επιθέσεις βομβάρδισε ανηλεώς στρατιωτικούς και πολιτικούς στόχους στη Γιουγκοσλαβία, *στο όνομα ανθρωπιστικών λόγων* όπως δήλωσε ο Αμερικανός Πρόεδρος Bill Clinton. Λίγο πριν, ο Πρόεδρος της Ρωσίας, Boris Yeltsin, υποτίθεται ότι είπε στον Αμερικανό ομόλογό του *να μην διανοηθεί να ασκήσει βία στη Σερβία*.

Τα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είτε το ήθελαν είτε όχι, ακολούθησαν τις εντολές του ΝΑΤΟ. Την καθοδήγηση στις χώρες της Ευρώπης έδινε η Αμερικανίδα Υπουργός Εξωτερικών Madeleine Albright και την ευρωπαϊκή πρωτοκαθεδρία είχε ο Tony Blair, ο οποίος δήλωσε:

"Η νέα γενιά, αγωνιζόμενη για αξίες, χαράζει τα όρια για ένα νέο διεθνισμό στα πλαίσια του οποίου η συγγή καταπίεση ολόκληρων εθνοτικών ομάδων δε θα είναι πλέον ανεκτή και οι υπεύθυνοι ανάλογων εγκλημάτων δε θα ξέρουν που να κρυφτούν."

Ο Γάλλος Πρόεδρος Jacques Chirac στέλνει την πολυπληθέστερη ευρωπαϊκή στρατιωτική δύναμη να συμμετάσχει στον βομβαρδισμό μαζί με τις ΗΠΑ: 10% της αεροπορικής δύναμης, έναντι 5% της Μ. Βρετανίας και 3% της Ιταλίας η οποία παραχώρησε όλες τις αναγκαίες αεροπορικές βάσεις για την ανάπτυξη των νατοϊκών επιχειρήσεων.

Ο Ιταλός Πρωθυπουργός Massimo D'Alema, ηγέτης της Δημοκρατικής Αριστεράς, προερχόμενος από το Κομμουνιστικό Κόμμα Ιταλίας, δηλώνει:

"Η Ιταλία είναι πεπεισμένη για την αναγκαιότητα αυτής της δράσης, αν και αρκετά δικαιολογημένα αισθανόμαστε πόνο και θλίψη με τη συμμετοχή μας σε αυτή τη μάχη, για τη διατήρηση των πολιτικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, για την ειρήνη, για μια δίκαιη και σταθερή ειρήνη στα Βαλκάνια.

Η Ιταλία έχει λάβει υπόψη της όλες τις ευθύνες της, ακόμα και όταν εμείς, μαζί με τους άλλους συμμάχους, ξεκινώντας αυτή την αεροπορική εκστρατεία, έπρεπε να αποφασίσουμε ότι η χρήση βίας ήταν αναπόφευκτη.

Ταυτόχρονα, είμαστε πεπεισμένοι ότι η απαραίτητη λύση πρέπει να επιτευχθεί και μέσα από πολιτική και διπλωματική πρωτοβουλία. Χρησιμοποιήσαμε τη βία ως μέσο για ένα σκοπό, για να επιτευχθεί μια νίκη, μια νίκη που δεν είναι νίκη του ΝΑΤΟ, αλλά πρώτα και κυριότερα νίκη αυτών των εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων που εκδιώχθηκαν από τα σπίτια τους, από την πατρίδα τους. Η χρήση βίας είναι ένα όργανο, ένα μέσο για τον τελικό σκοπό, δεν είναι ο επιδιωκόμενος σκοπός."

Αυτά ειπώθηκαν από τον D'Alema, στις 20.5.'99, παρουσία του Γενικού Γραμματέα του ΝΑΤΟ, Javier Solana, ο οποίος λίγο πριν είχε δηλώσει:

"Από στρατιωτική άποψη, η Ιταλία εμπλέκεται στην εκστρατεία μέσω αέρα, αφού τα περισσότερα από τα αεροπλάνα μας απογειώνονται και προσγειώνονται σε ιταλικές βάσεις, οι οποίες έχουν διατεθεί στο ΝΑΤΟ. Θέλω να σας πω ότι το στοιχείο αυτό ήταν απολύτως καθοριστικό για την εκστρατεία. Τα ιταλικά στρατεύματα μετρούν πάνω από 3000 άνδρες στην Αλβανία και στην ΠΓΔΜ και έχουν συμβάλει στη δημιουργία στρατοπέδων στα οποία βρίσκονται περίπου 27000 πρόσφυγες. Η ιταλική κυβέρνηση έχει συμβάλει σημαντικά στην ανθρωπιστική αυτή προσπάθεια με δαπάνη περίπου 100 χιλιάδων δολαρίων.

Από διπλωματική άποψη, η Ιταλία έχει εμπλακεί στη διεθνή προσπάθεια για να βρεθεί μια λύση στην κρίση. Ο Πρωθυπουργός D'Alema έχει κάνει προσωπικές προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση και έχει μιλήσει με πολλούς διεθνείς οργανισμούς.

Θα ήθελα να πω ότι όλοι μοιραζόμαστε τον ίδιο στόχο, να επιτραπεί στους πρόσφυγες να επιστρέψουν στο Κόσοβο για να ξαναφτιάξουν τις ζωές τους με ασφάλεια και ειρήνη. Η ιταλική κυβέρνηση, και τα άλλα μέλη της συμμαχίας, είναι αποφασισμένη να πετύχει αυτό το στόχο και θέλω να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μου στην Ιταλία και τον ιταλικό λαό για την υποστήριξή του στην εκστρατεία μας."

Το ΝΑΤΟ έχει πλέον υιοθετήσει νέα στρατηγική αντίληψη της συμμαχίας:

- 1^ο Καλείται να αυτοανακηρυχθεί σε παγκόσμιο επιτηρητή που παρεμβαίνει σε περιφερειακές κρίσεις, νομιμοποιώντας αποστολές πέρα από τα όρια δράσης που ορίζει το καταστατικό του.

- 2^ο Επιχειρεί να περιορίσει το ενδεχόμενο αναζωπύρωσης της ρωσικής επιθετικότητας.

- 3^ο Επιδιώκει να διατηρήσει την αμερικανική στρατηγική ηγεμονία στην Ευρώπη ακυρώνοντας την αυτόνομη άμυνα και εξωτερική πολιτική της.

Με την ολοκλήρωση των στρατιωτικών επιχειρήσεων, το ΝΑΤΟ αποχωρεί αφήνοντας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το έργο της ανασυγκρότησης της κατεστραμμένης Γιουγκοσλαβίας. Το κοινό κοινοτικό ταμείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναλαμβάνει τα έξοδα, ακούγοντας από την αμερικανική πλευρά ότι αυτό θα προκαλέσει σπουδαία ανάπτυξη στην οικονομία της Ευρώπης. Ο Υπουργός Οικονομικών της Γαλλίας Dominique Strauss-Kahn δηλώνει:

"Η Γαλλία πρέπει να διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο στην ανοικοδόμηση των Βαλκανίων, στους τομείς των κατασκευών, της ηλεκτροδότησης, της ύδρευσης, των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών, οι επιχειρήσεις μας θα παίξουν πρώτο ρόλο."

Το πρόβλημα για τη Γαλλία ήταν ότι το ίδιο ακριβώς επιθυμούσε και η Μ. Βρετανία και φυσικά η Γερμανία, όπως επίσης το ονειρευόταν και η Ιταλία, ο καθένας για λογαριασμό του. Στον Strauss-Kahn, αργότερα, ανατέθηκαν τα καθήκοντα του Γενικού Διευθυντή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Ο Javier Solana, λίγο μετά την ολοκλήρωση των επιχειρήσεων, αποχωρεί από την Γενική Γραμματεία του ΝΑΤΟ και του ανατίθενται τα καθήκοντα του Υπατού Εκπροσώπου για την εξωτερική πολιτική και την κοινή άμυνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο Javier Solana, Διδάκτορας Φυσικής του Πανεπιστημίου Virginia, καθηγητής Φυσικής στο Πανεπιστήμιο Complutense της Μαδρίτης, είχε διατελέσει Υπουργός Παιδείας, Επιστημών, Πολιτισμού, Εξωτερικών στην Κυβέρνηση του Ισπανού Σοσιαλιστή πρωθυπουργού Felipe Gonzalez, έως το '95, οπότε του ανατέθηκαν τα καθήκοντα του Γενικού Γραμματέα της αναμορφούμενης Ατλαντικής Συμμαχίας.

Η κρίση της Γιουγκοσλαβίας άφησε βαθιά στίγματα ακόμη και σε αυτή την ορθολογική βάση της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ως προς την Άμυνα και την Ασφάλεια. Ο πολιτικός απολογισμός αποκαλύπτει εξαιρετικά ενδιαφέρουσες πτυχές που έχουν επιπτώσεις στο μέλλον της Ευρώπης.^{36,48}

Στις 31.12.'99 αναλαμβάνει Πρόεδρος της Ρωσίας ο Vladimir Putin που μαζί με τον Dimitri Medvedev ασκούν την εξουσία έως σήμερα, αλλάζοντας σταδιακά τις οικονομικές δομές της χώρας τους, αλλά και τη σχέση της με την Ευρώπη και τον παγκόσμιο χώρο.

Την 1.1.2001 αναλαμβάνει Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών ο George W. Bush που θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στον παγκόσμιο χώρο. Η Μ. Βρετανία, με πρωθυπουργό τον Tony Blair, θα τον ακολουθήσει στα στρατιωτικά νατοϊκά εγχειρήματά του της επόμενης 10ετίας, με επιπτώσεις που θα προκύψουν στην Ευρώπη.

2001: Η Συνθήκη της Νίκαιας.

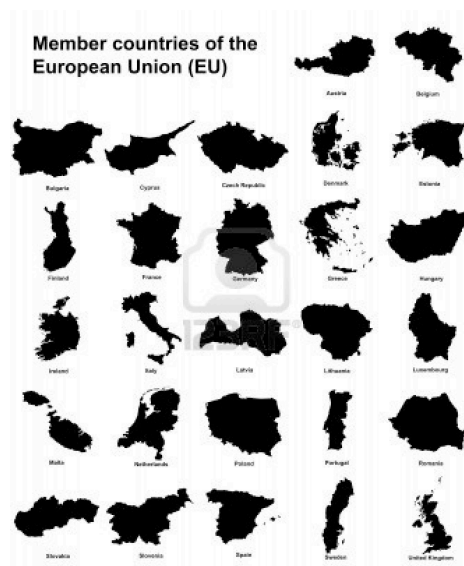
Οι 15 ηγέτες των Κρατών Μελών αποφασίζουν την επιπλέον ισχυροποίηση των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σταθμίζουν τις ψήφους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, διευρύνουν τις περιπτώσεις εφαρμογής της ειδικής πλειοψηφίας, απλουστεύουν την προσφυγή στη διαδικασία ενισχυμένης συνεργασίας, καθιστούν αποτελεσματικότερο το ευρωπαϊκό δικαστικό σύστημα και επιλύουν τα θεσμικά προβλήματα που έχουν να κάνουν με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η 11η Σεπτεμβρίου 2001 άλλαξε παντελώς το παγκόσμιο πολιτικό τοπίο στο ζήτημα της Ασφάλειας. Η αβεβαιότητα και η ανασφάλεια κυριαρχούν και στον ευρωπαϊκό χώρο, επιβάλλοντας την αναζήτηση ασφάλειας κάτω από την ασπίδα της Ατλαντικής Συμμαχίας, η οποία αποκτά νέο ρόλο που ορίζεται από τον Αμερικανό Πρόεδρο George W. Bush. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες αποδέχονται το νέο ατλαντικό δόγμα και συμμετέχουν στις *αντιτρομοκρατικές* ένοπλες επεμβάσεις των Ηνωμένων Πολιτειών, τεκμηριωμένες ή όχι. Τεράστια κύματα προσφύγων κατευθύνονται σταδιακά προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκαλώντας πρωτόγνωρα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά δεδομένα για την Ευρώπη.

2004: Η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Τσεχία, η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Εσθονία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Μάλτα, η Κύπρος, εντάσσονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση τον Μάιο του 2004.

Η Τουρκία, ήδη υποψήφια για ένταξη, αντιδρά στην ένταξη της Κύπρου χωρίς την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος. Η καταψήφιση, τον Απρίλιο του 2004, από την Ελληνοκυπριακή πλευρά, του Σχεδίου του Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Kofi Annan για δημιουργία Κυπριακής Συνομοσπονδίας, δεν επηρεάζει την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, η οποία λίγα χρόνια αργότερα θα ενταχθεί στην Οικονομική Νομισματική Ένωση, όπως η Σλοβενία, η Μάλτα, η Σλοβακία, η Εσθονία.

Η 25μελής πλέον Ευρωπαϊκή Ένωση εμφανίζει λειτουργικά προβλήματα, με τις 20 και πλέον γλώσσες εργασίας, την εκπροσώπηση όλων των κρατών στα κοινοτικά όργανα, αλλά και ουσιαστικές πολιτικές δυσκολίες που αρχίζουν να διαφαίνονται από τη διαφορετικότητα των κοινωνικών δομών και οικονομικών αναγκών κάθε χώρας. Λένε ότι όλα αυτά θα επιλυθούν με την αποδοχή του έτοιμου πλέον Ευρωπαϊκού Συντάγματος...

7. Η ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ

*"Η Ευρώπη δεν μπορεί να οικοδομηθεί
από τεχνοκράτες, απάτριδες και ανεύθυνους."*

Charles De Gaulle, 12.11.1953

Πρόκειται για τη σημαντικότερη πολιτική πράξη από τη μέρα της ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στις 25 Μαρτίου 1957. Στην ίδια μεγαλοπρεπή αίθουσα της Ρώμης, όπου πριν περίπου μισό αιώνα είχαν υπογράψει την ευρωπαϊκή ιδρυτική πράξη οι *Πατέρες της Ευρώπης*, συνέρχονται τώρα, στις 29 Οκτωβρίου 2004, οι 25 ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να σφραγίσουν το μέλλον της Ευρώπης.

Κατά το Γαλλικό Πρακτορείο Ειδήσεων: "Οι 25 ηγέτες, συνοδευόμενοι από τους Υπουργούς τους επί των Εξωτερικών, παρήλασαν μπροστά από ένα τραπέζι καλυμμένο με μπλε τραπεζομάντηλο, στο χρώμα της Ευρώπης, όπου ήταν τοποθετημένο το Σύνταγμα, και υπέγραψαν, υπό τους ήχους της Ενάτης Συμφωνίας του Μπετόβεν, *Ωδή στη Χαρά*, και κάθε υπογραφή γινόταν δεκτή με χειροκροτήματα, σύμφωνα με τη σκηνοθεσία που είχε ανατεθεί στο διάσημο σκηνοθέτη Franco Zeffirelli. Τελευταίος υπέγραψε ο Βρετανός πρωθυπουργός Tony Blair, αφού προηγήθηκαν ο Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας Jacques Chirac, ο Γερμανός Καγκελάριος Gerhard Schröder, ο Ιταλός πρωθυπουργός Silvio Berlusconi, ο πρωθυπουργός του Λουξεμβούργου Jean-Claude Juncker, ο Ολλανδός πρωθυπουργός Jan Peter Balkenende, ο Ισπανός πρωθυπουργός José Zapatero, ο Πορτογάλος πρωθυπουργός José Barroso, ο Δανός πρωθυπουργός Anders Rasmussen, κλπ, με πρώτο τον πρωθυπουργό του Βελγίου, σύμφωνα με την αλφαβητική σειρά των χωρών όπως όριζε το πρωτόκολλο.

Ωστόσο, πριν το Σύνταγμα τεθεί σε ισχύ όφειλε να επικυρωθεί από όλα τα Κράτη Μέλη. Οι 15 χώρες θα αρκούσαν στην επικύρωση από τα Εθνικά τους Κοινοβούλια και οι άλλες 10 θα διενεργούσαν Εθνικό Δημοψήφισμα.

Και ιδού τα αποτελέσματα των Εθνικών Δημοψηφισμάτων:

20.2.2005. Ισπανία: 76,73% *Ναι* - 17,24% *Όχι*,

29.5.2005. Γαλλία: 45,33% *Ναι* - 54,67% *Όχι*,

01.6.2005. Ολλανδία: 38,46% *Ναι* - 61,54% *Όχι*,

10.7.2005. Λουξεμβούργο: 56,52% *Ναι* - 43,48% *Όχι*,

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, στις 6.6.2005, μετά την καταψήφιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος από τη Γαλλία και Ολλανδία, ο Υπουργός Εξωτερικών Jack Straw ανακοινώνει στο Βρετανικό Κοινοβούλιο:

“Διατηρούμε εξολοκλήρου το δικαίωμα να επαναπροτείνουμε ένα κείμενο σε δημοψήφισμα αν οι περιστάσεις οδηγούνταν σε αλλαγή, αλλά σε αυτό το στάδιο δεν βλέπουμε το λόγο να δοθεί συνέχεια.”

Το *Όχι* της Γαλλίας και Ολλανδίας ανοίγει τον ασκό της κρίσης. Η κυβέρνηση της Δανίας, λαμβάνοντας υπόψη τις αρνητικές δημοσκοπήσεις, διακόπτει τη διαδικασία του Δημοψηφίσματος, που ήταν προγραμματισμένο για τις 27.9.'05. Το ίδιο και οι κυβερνήσεις της Ιρλανδίας, της Πολωνίας και της Τσεχίας, θέτουν το Δημοψήφισμά τους σε εκκρεμότητα.

Οι άλλες χώρες προχωρούν σε επικύρωση από τα Εθνικά Κοινοβούλια:

11.11.2004. Λιθουανία: 76 *Ναι* - 4 *Όχι* - 1 αποχή,

20.12.2004. Ουγγαρία: 322 *Ναι* - 12 *Όχι* - 8 αποχές,

01.02.2005. Σλοβενία: 79 *Ναι* - 4 *Όχι* - 7 αποχές,

06.04.2005. Ιταλία: 217 (436) *Ναι* - 16 (28) *Όχι* - 5 αποχές

19.04.2005. Ελλάδα: 268 *Ναι* - 17 *Όχι* - αποχές,

11.05.2005. Σλοβακία: 116 *Ναι* - 27 *Όχι* - 4 αποχές,

11.05.2005. Αυστρία: 182 *Ναι* - 1 *Όχι* - αποχές,

12.05.2005. Γερμανία:	568 Ναι - 23 Όχι - 2 αποχές.
02.06.2005. Λετονία:	71 Ναι - 5 Όχι - 6 αποχές,
30.06.2005. Κύπρος:	30 Ναι - 19 Όχι - 1 αποχή,
06.07.2005. Μάλτα:	Όλοι Ναι - 0 Όχι - 0 αποχές,
19.05.2005. Βέλγιο:	182 Ναι - 1 Όχι -
09.05.2006. Εσθονία:	73 Ναι - 1 Όχι - αποχές,
05.12.2006. Φινλανδία:	125 Ναι - 39 Όχι - αποχές.

Η στάση του Γαλλικού λαού προκαλεί αναστάτωση στον Jacques Chirac και στους άλλους Ευρωπαίους ηγέτες. Πριν το Γαλλικό δημοψήφισμα, οι δημοσκοπήσεις, δείχνοντας την πρόθεση των πολιτών, προκάλεσαν αποδυνάμωση του € έναντι του \$ και φόβο στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης για δυσοίωνες πολιτικές συνέπειες σε βάθος χρόνου.

Στο Γαλλικό εκλογικό σώμα, οι αστικές περιοχές ήταν θετικότερες προς τη Συνταγματική Συνθήκη από τις αγροτικές που υπερτερούσαν συντριπτικά στην αρνητική ψήφο. Στο Παρίσι το *Ναι* έφτασε 66% και επικράτησε στις μεγάλης πόλεις εκτός της Μασσαλίας όπου το *Όχι* πλησίασε το 62%, ενώ διάσημη έγινε η μικρή αγροτική κοινότητα Balignac που είπε *Όχι* 100%. Στο Παρίσι, πριν την επίσημη ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, χιλιάδες κόσμου κατέκλυσαν την πλατεία της Βαστίλης ζητώντας παραίτηση του J. Chirac και ζητωκραυγάζοντας “*Νίκησε ο Λαός*”.

Ο Γάλλος Πρόεδρος, με διάγγελμά του, δήλωσε ότι σέβεται την κυρίαρχη απόφαση των πολιτών και, καλώντας σε ενότητα τον λαό, σημείωσε ότι η απόρριψη αυτή “*δημιουργεί μια δύσκολη κατάσταση για την υπεράσπιση των συμφερόντων μας στην Ευρώπη.*”.

Οι Ευρωπαίοι ηγέτες δηλώνουν ότι το “*Όχι*” των Γάλλων δεν σημαίνει το θάνατο της Συνταγματικής Συνθήκης και ότι η διαδικασία επικύρωσής της θα συνεχιστεί όπως προβλεπόταν...

Ο Γάλλος Πρόεδρος, την επομένη του δημοψηφίσματος, ζητά την παραίτηση του πρωθυπουργού Jean-Pierre Raffarin. Αναθέτει την πρωθυπουργία στον έως τότε Υπουργό Εσωτερικών, πρώην Εξωτερικών, Dominique de Villepin. Ο νέος πρωθυπουργός αναθέτει το Υπουργείο Εσωτερικών και Δημόσιας Τάξης στον πρώην Υπουργό Εθνικής Οικονομίας Nicolas Sarkozy, ο οποίος θα διαδεχόταν τον Jacques Chirac στην Προεδρία της Γαλλικής Δημοκρατίας τον Μάιο του 2007.

Τον Ιούνιο του 2007, ένα μήνα μετά την αποχώρηση του Jacques Chirac από την Προεδρία της Γαλλικής Δημοκρατίας, και την διαδοχή του από τον Nicolas Sarkozy, αποχωρεί ο Tony Blair από την πρωθυπουργία της Μ. Βρετανίας και τον διαδέχεται ο Gordon Brown.

Στην Ευρώπη, έχει ήδη κάνει αισθητή την παρουσία της η Angela Merkel που εξελέγη Καγκελάριας της Γερμανίας το Νοέμβριο του 2005. Η Merkel, που κυβερνά έως σήμερα, έμελλε να επιβάλλει την πολιτική της κυριαρχία και σε ισχυρό βαθμό μια Γερμανική ηγεμονία στην Ευρώπη, στο πλαίσιο μιας εκρηκτικής οικονομικής κρίσης των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόεδρος των ΗΠΑ εκλέγεται το 2009 ο Barack Obama, ο οποίος έχει να αντιμετωπίσει τις παγκόσμιες πολεμικές εστίες του George W. Bush, μαζί και την παγκόσμια οικονομική κρίση που έπληξε τις ΗΠΑ, εμπρός στην αναδυόμενη παγκόσμια οικονομική και πολιτική ισχύ της Κίνας.

2007: Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Αν τελικά η 29^η Οκτωβρίου 2004 δεν γράφτηκε στην ιστορία ως γενέθλια ημέρα της *Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας*, η 13^η Δεκεμβρίου 2007 αποτελεί χωρίς αμφιβολία καμπή της ευρωπαϊκής εξέλιξης.

Τον Ιανουάριο του '07, η Βουλγαρία και η Ρουμανία, έχοντας ολοκληρώσει τις διαπραγματεύσεις, εντάχθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ανεβάζοντας τον αριθμό των Κρατών Μελών σε 27.

Τον Δεκέμβριο του '07, οι 27 πλέον ηγέτες υπογράφουν το *τροποποιημένο* ή *απλουστευμένο Ευρωπαϊκό Σύμφωνο*, τη *Συνθήκη της Λισαβόνας*, που περιέχει *αυτούσια* τα άρθρα του απορριφθέντος Ευρωσυντάγματος.

Το θέμα μας δεν είναι η ανάλυση, για μια ακόμη φορά, αυτής της Συνθήκης. Άλλωστε, είναι σαφής η εκχώρηση εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων σε μια κεντρική υπερεθνική εξουσία και ο σκοπός θεσμοθέτησης Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες είχαν δηλώσει ότι το *Όχι* των Γάλλων δεν σήμαινε θάνατο της Συνταγματικής Συνθήκης και η διαδικασία επικύρωσης θα συνεχιζόταν. Πώς έπραξαν;

Ο José Manuel Baroso, που πλέον ήταν Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, είχε αναθέσει σε ομάδα 16 *σοφών*, την *Επιτροπή Δράσης για την Ευρωπαϊκή Δημοκρατία (Action Committee for a European Democracy)*, να σκεφτούν το πώς θα μπορούσε να γίνει αποδεκτό το Ευρωσύνταγμα. Όταν έφτασε η περίοδος της Γερμανικής Προεδρίας, τον Ιανουάριο του '07, η Angela Merkel δήλωσε ότι η *Επιτροπή Δράσης για την Ευρωπαϊκή Δημοκρατία* ολοκλήρωσε το έργο της και, 50 ακριβώς χρόνια μετά τη Συνθήκη της Ρώμης, από το Βερολίνο ανακοινώθηκε ότι οι ηγέτες θα υπογράψουν τη Συνθήκη πριν το τέλος του έτους και, μετά την επικύρωσή της από τα Κοινοβούλια, θα τεθεί σε ισχύ στα Κράτη Μέλη από το 2009.

Η Συνθήκη περιέχει την ουσία του Ευρωπαϊκού Συντάγματος. Οι 27 ηγέτες την υπογράφουν και χωρίς χρονοτριβή επικυρώνεται από τα Εθνικά Κοινοβούλια προκειμένου να τεθεί σε ισχύ στα Κράτη Μέλη από το 2009.

Η Ιρλανδία, για να μην έρθει σε σύγκρουση με το Σύνταγμά της, έκανε δημοψήφισμα και προέκυψε 53,4% "Όχι". Μετά ένα χρόνο το δημοψήφισμα επαναλήφθηκε και προέκυψε 67,13% "Ναι". Σύμφωνα με την *Le Monde*, οι πολιτικοί δήλωσαν ότι *τώρα οι Ιρλανδοί είχαν καταλάβει καλύτερα !*

Στη Γαλλία, ο Jean-François Copé, αρχηγός της παράταξης του Nicolas Sarkozy, λέει: “Πόσα δημοψηφίσματα πρέπει να χαθούν για να γίνει επιτέλους αντιληπτό το μήνυμα των πολιτών;”. Ο François Bayrou, αρχηγός της Δημοκρατικής Κίνησης που υπερασπίζεται την Ευρωπαϊκή ιδέα, δηλώνει: “Αυτή η απόρριψη αποκαλύπτει το χάσμα μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών και των θεσμών τους.” Στην Ιταλία, ο υπουργός Roberto Calderoli δηλώνει: “Οι λαοί, κάθε φορά που ζητήθηκε η ετυμηγορία τους, τορπίλισαν με θεαματικό τρόπο το μοντέλο της Ευρώπης το οποίο, απ’ότι φαίνεται, τους είναι απόμακρο. Ακόμη μια φορά, οι λαοί απέδειξαν ότι έχουν περισσότερη σοφία από τις κυβερνήσεις τους και τα Κοινοβούλιά τους. ”.

Ο πρώην Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας, Valéry Giscard d’Estaing, που πριν τρία χρόνια είχε παρουσιάσει το τελικό κείμενο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος εκ μέρους της *Convention pour l’Avenir de l’Europe*, θερμός υποστηρικτής της θεσμοθέτησης μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας, είχε ήδη αντιδράσει με ένα ιδιαίτερα καυστικό άρθρο στην *Le Monde*, με τίτλο “*Η εργαλειοθήκη της Σύμβασης της Λισαβόνας*”, λέγοντας: ⁶²

“Ποιο είναι το συμφέρον αυτού του λεπτού ελιγμού; Πρώτα και πριν απ’όλα να ξεφύγει από τη δέσμευση προσφυγής στο δημοψήφισμα, χάρη στη διασπορά των άρθρων και την αποφυγή του συνταγματικού λεξιλογίου. Στη Συνθήκη της Λισαβόνας, που συντάχθηκε αποκλειστικά από το σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης, τα εργαλεία είναι ακριβώς τα ίδια, μόνο η σειρά τους άλλαξε. Το κουτί, όπου τοποθετήθηκαν τα εργαλεία, διακοσμήθηκε εκ νέου, χρησιμοποιώντας ένα παλιό μοντέλο με τρεις θήκες στις οποίες πρέπει κανείς να ψάξει βαθιά για να βρει αυτό που ψάχνει.” [26.10.’07].

Παρουσιάζουν ενδιαφέρον μερικά αποσπάσματα δηλώσεων των ηγετών:⁶⁶

Angela Merkel (Καγκελάριος Γερμανίας): “*Η ουσία του Συντάγματος διατηρήθηκε. Είναι πλέον γεγονός!*”

Nicolas Sarkozy (Πρόεδρος Γαλλικής Δημοκρατίας): “Είχα εξουσιοδοτηθεί από τον Γαλλικό Λαό να επικυρώσω την απλουστευμένη συνθήκη από το Κοινοβούλιο.” [13.11.'07, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Στρασβούργο].

Στην προεκλογική του εκστρατεία για την Προεδρία, μετά το απορριπτικό δημοψήφισμα, είχε κάποια στιγμή δηλώσει ότι, αν εκλεγεί, θα διαπραγματευόταν μια *mini* ευρωπαϊκή συνθήκη επικυρωμένη από το Κοινοβούλιο !

Vaclav Klaus (Πρωθυπουργός Τσεχίας): “Μόνο διακοσμητικές αλλαγές έγιναν, το βασικό κείμενο παρέμεινε ίδιο.” [13.6.'07].

Anders Rasmussen (Πρωθυπουργός Δανίας): “Αποσύρθηκαν τα συμβολικά στοιχεία και έμεινε η καρδιά του Ευρωπαϊκού Συντάγματος. Αυτό είναι που πραγματικά έχει σημασία.” [25.6.'07].

José Zapatero (Πρωθυπουργός Ισπανίας): “Δεν αφήσαμε εκτός ούτε ένα ουσιώδες σημείο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, Η νέα Συνθήκη είναι χωρίς αμφιβολία κάτι πολύ περισσότερο από Συνθήκη. Είναι Σχέδιο θεμελιακού χαρακτήρα, Συνθήκη για μια νέα Ευρώπη.” [27.6.'07].

Romano Prodi (Πρωθυπουργός Ιταλίας): “Υπογράμμισα με κόκκινο τρία σημεία: διατήρηση του θεσμού του Προέδρου της Ένωσης, ύπαρξη ενός μόνο υπευθύνου για την εξωτερική πολιτική, διασφάλιση της επέκτασης της ενισχυμένης πλειοψηφίας. Και όλα διατηρήθηκαν.”

Jean-Claude Juncker (Πρωθυπουργός Λουξεμβούργου): “Εννοείται, θα υπάρξει μεταφορά κυριαρχικών δικαιωμάτων. Αλλά, είναι έξυπνο να τραβήξουμε την προσοχή του κοινού σε αυτό το γεγονός; .”

Karel De Gucht (Υπουργός Εξωτερικών Βελγίου): “Η Συνταγματική Συνθήκη είχε σκοπό να είναι ευανάγνωστη, ενώ αυτή η Συνθήκη έχει σκοπό να είναι δυσανάγνωστη. Η Συνταγματική Συνθήκη ήθελε να είναι ξεκάθαρη, ενώ αυτή η Συνθήκη όφειλε να είναι σκοτεινή. Από αυτή την άποψη είναι επιτυχής.” [23.6.'07].

Πάντως, για να είμαστε ειλικρινείς, πέρα από την περιπλοκή των αναδιατυπώσεων, υπάρχουν διαφορές στο νέο κείμενο: Έφυγε ο όρος *Σύνταγμα* και το επίθετο *συνταγματικός*, όπως επίσης αφαιρέθηκε η προβλεπόμενη θεσμοθέτηση κοινής ευρωπαϊκής σημαίας και κοινού υπερεθνικού ύμνου !

Ο Πρόεδρος της *Επιτροπής Δράσης για την Ευρωπαϊκή Δημοκρατία*, δηλαδή της Επιτροπής που συνέταξε τη Συνθήκη, Giuliano Amato, πρώην πρωθυπουργός της Ιταλίας, αποκάλυψε.⁶⁶

“Οι αρχηγοί των Ευρωπαϊκών κυβερνήσεων είχαν αποφασίσει ότι το κείμενο πρέπει να είναι δυσανάγνωστο. Όντας δυσανάγνωστο, δεν θα έδινε την αίσθηση Συντάγματος και αυτό ήταν το ζητούμενο, αυτή ήταν η ιδέα. Αν καταφέρατε να καταλάβετε το κείμενο με πρώτη προσέγγιση, θα κινδυνεύαμε από επίκληση δημοψηφίσματος.” [23.7.'07, BBC News].

Η Γαλλική εφημερίδα *Liberation* γράφει: “Η άμεση δημοκρατία, τουλάχιστο στη Γαλλία, έχει θέσει χωρίς αμφιβολία το μέλλον της πίσω της, ιδίως ως προς την Ευρώπη. Τα Κράτη μέλη θέλουν η κυβερνητική υπογραφή στη συμφωνία να εγγυάται τη μη ακύρωσή της από τον λαό τους.” [19.6.'07].

Στην ιστοσελίδα *Rettet Osterreich*, Αυστριακή *Ανεξάρτητη Πρωτοβουλία*, που την ευθύνη της έχουν πανεπιστημιακοί καθηγητές, ανάμεσά τους και ο πρώην υπουργός Δικαιοσύνης Klecatsky, αναρτούν μια προγενέστερη δήλωση του Πρωθυπουργού του Λουξεμβούργου Jean-Claude Juncker, με εκδηλωμένο το ενδιαφέρον του για την Προεδρία της Ευρώπης, που έκανε το '99 στο *Der Spiegel*:

“Πρώτα αποφασίζουμε κάτι, μετά το διαχέουμε στο κοινό και περιμένουμε λίγο για να δούμε την αντίδρασή του. Αν δεν προκληθεί σκάνδαλο ή ξεσηκωμός, αφού οι περισσότεροι ούτε καν αντιλαμβάνονται αυτό που έχει αποφασιστεί, συνεχίζουμε, βήμα-βήμα, έως τη μη δυνατότητα επιστροφής.”

Το ευρωπαϊκό κοινό, που μάλλον είχε αδιαφορήσει για τη Συνθήκη, με την προτροπή των ΜΜΕ αρχίζει να αναρωτιέται για το πόσο διαφορετική είναι από το καταψηφισμένο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Το ζήτημα που τίθεται έχει να κάνει με την ουσία της Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ένας σκληρός πυρήνας των ΜΜΕ, επιχειρεί επίμονα να πείσει ότι η Συνθήκη της Λισαβόνας δεν αποβλέπει στην ευημερία των Ευρωπαίων, αλλά αποτελεί σχέδιο μιας οικονομικής ολιγαρχίας, εμφορούμενης από τη φιλοσοφία της *Εξάλειψης των Εθνών* του Λέορολντ Κορν. Θέτουν στο μικροσκόπιο τον Πρόεδρο της *Επιτροπής Δράσης για την Ευρωπαϊκή Δημοκρατία*, Giuliano Amato, πρώην πρωθυπουργό της Ιταλίας.⁶⁶

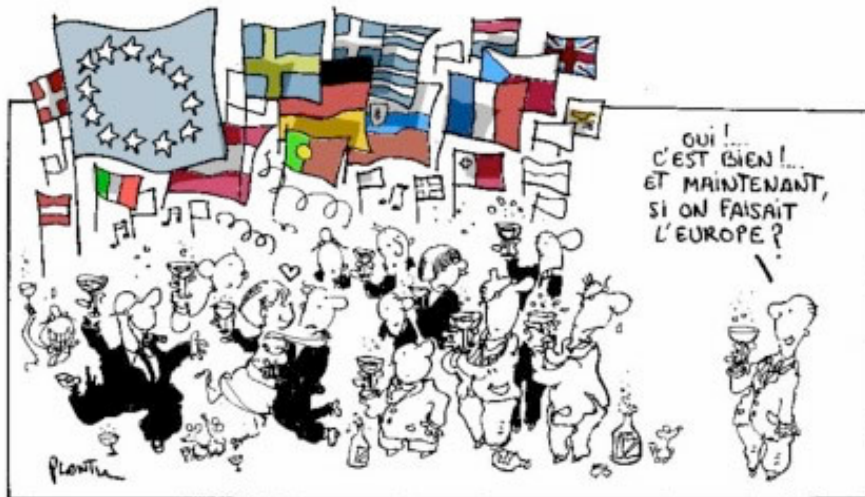
Οι *Financial Times* τον χαρακτήρισαν ως τον πιο αγγλόφιλο Ιταλό πολιτικό. Αυτό δεν εκπλήσσει γιατί ήταν ένας από τους διευθυντικούς παράγοντες την *Ditchley Foundation* όπου πρόεδρος ήταν ο John Major και του *Aspen Institute* όπου κεντρικό ρόλο είχε η Madeleine Albright. Συμμετείχε στις δραστηριότητες της Λέσχης Bilderberg, όπως και οι Michel Barnier, Jean-Luc Dehaene, Wim Kok, μέλη της *Επιτροπής Δράσης για την Ευρωπαϊκή Δημοκρατία* και του ευρωπαϊκού *think-tank*, *Friends of Europe* (FOE). Ο Henry Kissinger, κατά τη νατοϊκή επέμβαση στο Ιράκ το '04, τοποθέτησε τον Amato στην taskforce CFR, δίπλα στον Felix Rohatyn, με αποστολή την εξάλειψη των αντιδράσεων της Γαλλίας, Γερμανίας και Ρωσίας προς τις αποφάσεις των Ηνωμένων Πολιτειών.

Υπό την προεδρία του Amato, στην *Επιτροπή Δράσης για την Ευρωπαϊκή Δημοκρατία*, μαζί με τον Ολλανδό πρώην πρωθυπουργό Wim Kok, μέλος του *International Crisis Group* του George Soros, τον Βέλγο πρώην πρωθυπουργό Jean-Luc Dehaene, τον Γάλλο πρώην υπουργό Εξωτερικών Michel Barnier, βρίσκονται και ο Γάλλος πρώην υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών Dominique Strauss-Kahn, που μετά ανέλαβε την ηγεσία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, ο Γερμανός πρώην υπουργός Εσωτερι-

κών Otto Schily, ο Άγγλος Chris Patten πρώην Κυβερνήτης του Hong Kong, κ.α.

Τα ΜΜΕ αναδεικνύουν ένα πλήθος στοιχείων για όλα αυτά τα πρόσωπα προκαλώντας απορίες ως προς την τυχαιότητα των συμπτώσεων, όπως επίσης και ερωτηματικά ως προς την κατασκευή θεωριών συνωμοσίας. Η μεγάλη πλειοψηφία του ευρωπαϊκού κοινού μάλλον απλά ακούει ! Οι δημοσκοπήσεις, όποια και αν είναι η μέθοδος και σκοπιμότητά τους, δείχνουν ότι οι Ευρωπαίοι, κατά 57% στο σύνολό τους, φαίνεται να νοιώθουν ευχαριστημένοι που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση:

Ολλανδία 75%, Ιρλανδία 73%, Ισπανία και Πορτογαλία 63%, Γερμανία 60%, Σουηδία 54%, Γαλλία 48%, Ελλάδα 47%, Ιταλία 39%, Αυστρία 36%, Ουγγαρία 32%, Ηνωμένο Βασίλειο 30%, ... [TNS].

8. Η ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΔΟΜΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

*"Les hommes n'acceptent pas le changement que dans la nécessité
et ils ne voient pas la nécessité que dans la crise."*

*Jean Monnet*²²

2008: Η εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, από το τέλος του προηγούμενου έτους, είχαν αρχίσει να διαφαίνονται τα πρώτα σημάδια της οικονομικής κρίσης. Εντούτοις, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής José Barroso δηλώνει:

"Η δύναμη του ευρώ είναι δείγμα εμπιστοσύνης προς την ευρωπαϊκή οικονομία. Αν η ευρωπαϊκή οικονομία δεν είχε τόσο καλές επιδόσεις, το ευρώ δεν θα βρισκόταν σε αυτό το επίπεδο." [4.3.'08].

Στο μεταξύ, οι Ευρωπαίοι ηγέτες ακολουθούν και πάλι τις ατλαντικές κατευθύνσεις για τη διασφάλιση της παγκόσμιας ασφάλειας, τις οποίες υποδεικνύει ο Αμερικανός Πρόεδρος George W. Bush όταν, προς το τέλος της θητείας του, έρχεται στην Ευρώπη και συμμετέχει στη διμερή συνάντηση κορυφής μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο Γάλλος Πρόεδρος Nicolas Sarkozy υπόσχεται ότι, μόλις η Γαλλία έχει την προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα αναλάβει πρωτοβουλίες για να προσδώσει νέα ώθηση στην αμυντική πολιτική της Ευρώπης. Αμέσως, ο εκπρόσωπος του NATO δίνει τη δική του απάντηση:

"Δεν θα κάνουμε την Άμυνα της Ευρώπης χωρίς τη Γαλλία. Έχουμε ανάγκη από μια φερέγγυα ηγεσία. Και όταν μιλά ο Nicolas Sarkozy, υπάρχει πίσω του ένας μεγάλος στρατός που αναμορφώνεται, μια χώρα που ετοιμάζεται να ενταχθεί στο NATO, και μία καταπληκτική ικανότητα κινητοποίησης για τους άλλους." [22.4.'08].

Ο *Nicolas Sarkozy*, ένα έτος αργότερα, με απόφαση που απέσπασε από το Γαλλικό Κοινοβούλιο, θα επαναφέρει τη Γαλλία στο στρατιωτικό σκέλος του NATO, 40 χρόνια μετά την απόσυρσή της από τον Ντε Γκωλ.

Τον Σεπτέμβριο του '08, στις Ηνωμένες Πολιτείες, χρεοκοπεί η *Lehman Brothers* προκαλώντας αλυσίδα συνεπειών στην αμερικανική οικονομία. Ο George W. Bush εξαγγέλλει μέτρα για τη σωτηρία των αμερικανικών τραπεζών και, λίγο μετά αποχωρεί από την προεδρία των ΗΠΑ.

Την 1.1.'09, αναλαμβάνει τα καθήκοντά του ο νέος Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Barack Obama, έχοντας υποσχεθεί την απόσυρση των αμερικανικών στρατευμάτων από τις περιοχές παρέμβασης του NATO και την αντιμετώπιση της αμερικανικής οικονομικής κρίσης με εφαρμογή μέτρων κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ενισχύει οικονομικά τις ευρωπαϊκές τράπεζες και ακολουθεί σειρά δηλώσεων των παραγόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με σκοπό να καθησυχάσουν και να βεβαιώσουν το Ευρωπαϊκό κοινό για τη στιβαρότητα της Ευρωπαϊκής Οικονομίας.

Εντούτοις, ο πρόεδρος του *Eurogroupe*, Jean-Claude Juncker, Πρωθυπουργός και Υπουργός Οικονομικών του Λουξεμβούργου, εφιστά έμμεσα την προσοχή των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων ως προς το έλλειμμα των χωρών τους που ίσως θέσει σε κίνδυνο τη φερεγγυότητα του €:

“Το 2009 θα είναι εξαιρετικά δύσκολο για τις οικονομίες της ευρωζώνης και για τους ευρωπαίους πολίτες. Πολυάριθμες θα είναι οι προκλήσεις που θα κληθούμε να αντιμετωπίσουμε. Οι κυβερνήσεις της ευρωζώνης θα πρέπει να δράσουν από κοινού για να περιορίσουν τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, επενδύοντας στις δομικές βάσεις της οικονομίας ώστε να κατασκευάσουν μια γέφυρα προς τη μετά την κρίση περίοδο. Η προστασία που προσφέρει το ευρώ είναι απευθείας συνδεδεμένη με την φερεγγυότητά μας

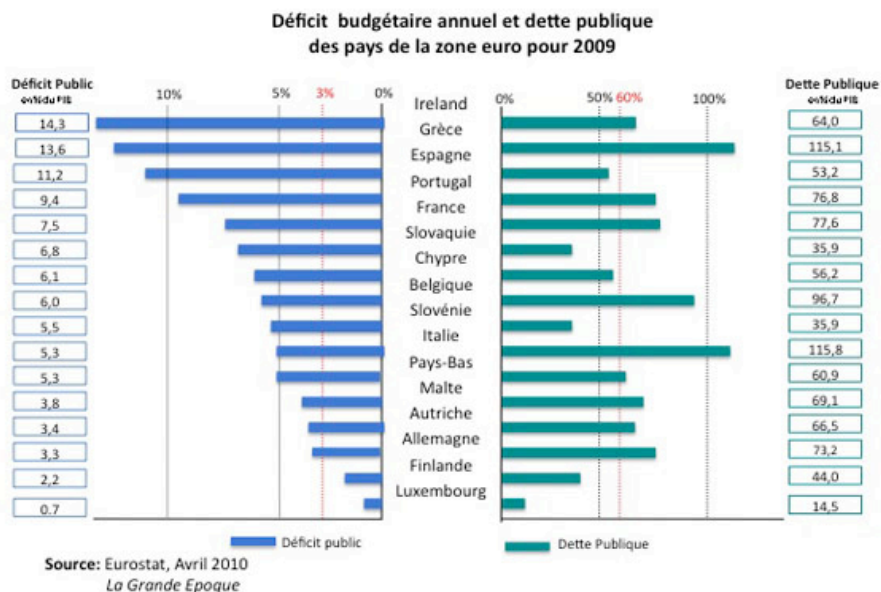
να εφαρμόσουμε συνετές μακροοικονομικές πολιτικές και πολιτικές προσανατολισμένες προς τη βιωσιμότητα της ανάπτυξης.” [13.1.'09].

Ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, José Manuel Barroso, προειδοποιεί τα κράτη που δείχνουν τάσεις προστατευτισμού ως αντίδραση προς την υφιστάμενη παγκόσμια οικονομική κρίση:

“Φωνές σειρήνων της οικονομικής εθνοποίησης ακούγονται εκ νέου, σαν να μη μάθαμε κάτι από την εποχή του '30. Όμως θα έχουν πρόβλημα όσοι ελπίζουν στην προστασία εθνοποιημένης οικονομίας, γιατί δεν θα συμβεί κάτι τέτοιο. Η ενιαία αγορά έφερε την ανάπτυξη και την εργασία.”. [2.3.'09].

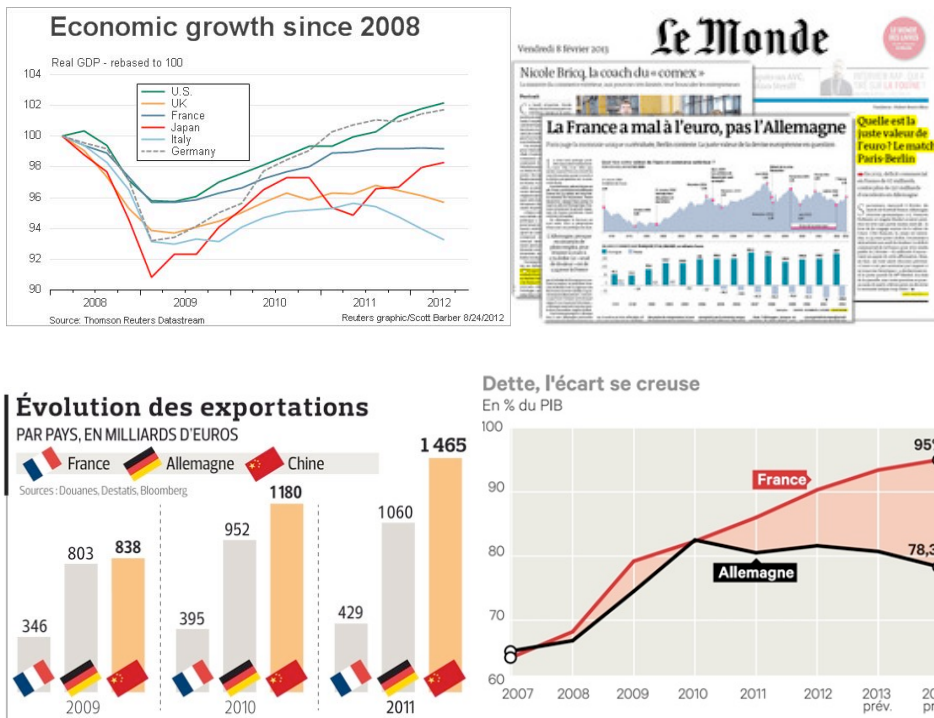
Η Συνθήκη της Λισαβόνας φαίνεται σαν ασπίδα προστασίας κάτω από την οποία θα ασκηθεί η ενιαία υπερεθνική οικονομική πρακτική στο πλαίσιο της αλληλεγγύης των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πριν κλείσει το '09, όπως προβλέπει η Συνθήκη της Λισαβόνας, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποκτά Πρόεδρο, τον Βέλγο Herman Van Rompuy και Υπατη Εκπρόσωπό Εξωτερικών, την Βρετανίδα Catherine Asthton.

2010: Η εκδήλωση της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη.

Η Γερμανία, συγκριτικά με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ισχυροποιείται αυξάνοντας τις εξαγωγές της και τη βιομηχανική παραγωγή της. Η Angela Merkel αναδεικνύεται πλέον ως η ισχυρή Καγκελάρια όχι μόνο της Γερμανίας αλλά της Ευρώπης ! Ο Nicolas Sarkozy προσπαθεί μάταια να κρατήσει το διαχρονικό κύρος της Γαλλίας στην Ευρώπη. Στη Μ. Βρετανία, την πρωθυπουργία κατακτά ο David Cameron [11.5.'10], που φιλοδοξεί να κάνει αισθητή παρουσία στην Ευρώπη, κρατώντας τη βρετανική £ μακριά από το επικίνδυνα βαλλόμενο €.

Οι χώρες της Ευρωζώνης προσπαθούν με αγωνία να συγκρατήσουν τους οικονομικούς τους δείκτες κοντά στα κριτήρια που απαιτεί το Maastricht, αλλά παράλληλα εισπράττουν μια αίσθηση ασφάλειας που παρέχει το €.

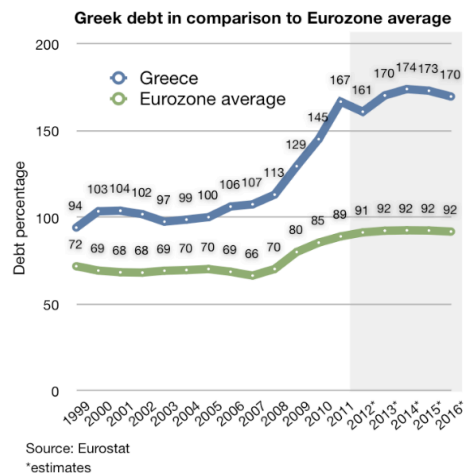
Μπροστά στην κρίση που πλέον εισβάλλει στην Ευρώπη, ο πρώτος αδύναμος ευρωπαϊκός κρίκος που σπάζει είναι η Ελλάδα. Το χρέος προς τους δανειστές έφτασε σε τέτοιο ύψος που πλέον έδειχνε να είναι μη βιώσιμο. Αν αυτό συνέβαινε τότε το αποτέλεσμα θα ήταν η χρεοκοπία της χώρας, με επακόλουθο ένα ισχυρότατο πλήγμα στον πυρήνα της οικονομίας της Ευρώπης. Πώς όμως αυτή η εξέλιξη δεν έγινε νωρίτερα αντιληπτή από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα;

Οι *New York Times* και το *Spiegel* αποκαλύπτουν αυτό που συνέβη. Το '01, η Ελλάδα, λίγο μετά την είσοδό της στην Οικονομική Νομισματική Ένωση και την αντικατάσταση του εθνικού της νομίσματος από το €, είχε δυσκολία να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των κριτηρίων οικονομικής σύγκλισης του Maastricht και ειδικότερα στο εξωτερικό χρέος και στο έλλειμμά της. Από αυτή την ανάγκη, στην οποία η Ελλάδα δεν είχε τη δυνατότητα να ανταποκριθεί, ξεκίνησε μια ολόκληρη επιχείρηση *απόκρυψης χρέους*, υπό τη στρατηγική καθοδήγηση της *Goldman Sachs*, τράπεζας αμερικανικών συμφερόντων της *Wall Street*.

Η *Goldman Sachs*, πλησίασε την τότε Ελληνική κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Σημίτη και, έναντι 300 εκατομμυρίων δολαρίων, έδωσε τις στρατηγικές συμβουλές της για τη χρήση των λεγόμενων *swaps*. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα, χωρίς σύναψη δανείου και συνακόλουθη εμφάνιση αύξησης του εξωτερικού της χρέους, εισέπραξε από τις αμερικανικές τράπεζες δισεκατομμύρια δολάρια, εκχωρώντας τους ως αντιστάθμισμα τα δικαιώματά της από την είσπραξη μιας σειράς μελλοντικών φόρων και απολαβών, όπως από το αεροδρόμιο, τον οργανισμό στοιχήματος, κλπ. Αυτή η *συναλλαγματική ανταλλαγή* τεχνικά δεν θεωρήθηκε ως δάνειο, αφού δεν υφίσταντο τόκοι, οπότε δεν καταγράφηκε στον εθνικό προϋπολογισμό. Έτσι, το πρόβλημα του χρέους υπέστη μια χρονική μετατόπιση και την ίδια στιγμή άρχισε σταδιακά να διογκώνεται ένα οικονομικό βάραθρο χρέους στο οποίο

αναπόφευκτα θα έπεφτε μέσα η Ελλάδα. Όλα αυτά εν αγνοία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Το προκλητικό ήταν ότι οι ίδιες τράπεζες που βοήθησαν την Ελλάδα να αποκρύψει το χρέος της και να βιώσει για λίγο την καθημερινότητά της υπεράνω των δυνατοτήτων της, λίγο μετά, ξεκίνησαν το *σπεκουλάρισμα* στοιχηματίζοντας στη μη βιωσιμότητα του διογκούμενου χρέους της. Ήταν πλέον αργά όταν οι νομότυπες αυτές συναλλαγές απαγορεύτηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση το '04.

Η Ελλάδα έκανε ένα επιπλέον οικονομικό άνοιγμα που ξεπερνούσε τις δυνατότητές της με τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του '04 και στο τέλος της 10ετίας του '90 έφτασε στο άκρο της οικονομικής αντοχής της. Η κυβέρνηση, υπό τον Κωνσταντίνο Α. Καραμανλή, παραιτήθηκε προκηρύσσοντας πρόωρες εκλογές, τις οποίες με πολλές υποσχέσεις προς το λαό, κέρδισε ο νέος σοσιαλιστής ηγέτης Γεώργιος Α. Παπανδρέου. Ο νέος πρωθυπουργός, πρώην υπουργός των σοσιαλιστικών κυβερνήσεων Κ. Σημίτη και Α. Γ. Παπανδρέου, χωρίς δυνατότητα συγκράτησης του καταστροφικού οικονομικού καλπασμού της χώρας, προσέφυγε στους Ευρωπαίους Εταίρους μεταξύ των οποίων κυριαρχούσε η Angela Merkel και στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στο οποίο προΐσταται ο Dominique Strauss-Kahn.

Οι ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρά την ανησυχία τους για τη φημολογούμενη διάδοση της κρίσης στο εσωτερικό των δομών της, δεν είναι σε θέση να αποφασίσουν μια κοινή πολιτική στάση για την αποτροπή της. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, με εκφραστή του τον Strauss-Kahn, που έως τώρα δεν είχε εμπλακεί στα ζητήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δείχνει τις διαθέσεις του για μια τέτοια εμπλοκή, αρκεί να του το ζητήσει η Ευρώπη.

Ο Joseph E. Stiglitz, Nobel Οικονομίας 2001, έχει καταγγείλει καυστικά τη χρήση αυτής της σκληρής νεοφιλελεύθερης οικονομικής συνταγής που αποτελεί αδιαπραγμάτευτο μονολιθικό δόγμα του ΔΝΤ, το αποκαλούμενο *TINA* (: *There Is No Alternative*).⁴⁵

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, υπό την ηγετική επιρροή των Ηνωμένων Πολιτειών, στις χώρες στις οποίες είχε εμπλακεί εφάρμοσε ένα πρόγραμμα σκληρής κοινωνικής λιτότητας, δίνοντας προτεραιότητα στις ιδιωτικοποιήσεις εθνικών οργανισμών και σε ισχυρές περικοπές κοινωνικών παροχών, όπως στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και ασφάλιση, στην παιδεία, σε συντάξεις και μισθούς, καθώς και στην εκπαίδευση εθνικού πλούτου. Επακόλουθο αυτής της στρατηγικής είναι η διαμόρφωση χαμηλόμισθου εργασιακού δυναμικού, οδηγώντας έτσι στην *οικονομική ανόρθωση* εις βάρος της κοινωνικής ευημερίας. Εξάλλου, η χρήση των παρεχόμενων χρημάτων, υπό μορφή δανείου, στις χώρες που προσφεύγουν σ' αυτό, υπόκειται στις δικές του επιλογές και κατά κανόνα επιστρέφουν έμμεσα στους δανειστές.

Ο Noam Chomsky, δηλώνει ότι πρόκειται για εφαρμογή συνειδητής και σαφούς στρατηγικής, που χαρακτήρηκε ως απάντηση στη δημοκρατία και τα κοινωνικά κινήματα, τα οποία αναπτύχθηκαν μεταπολεμικά προκειμένου να ασκήσουν πίεση σε αντιλαϊκές κυβερνητικές επιλογές και πολιτικές.⁷⁶

Πώς θα ήταν δυνατό να δεχθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση μια τέτοια παρέμβαση στις θεμελιακές της δομές που, πέρα από το ότι θα έθιγε την ευρωπαϊκή ανεξαρτησία και την *υπερηφάνεια* των Ευρωπαίων, θα υπονόμει τις θεμελιώδεις αρχές αυτής της ίδιας της ιδρυτικής της διακήρυξης;

Όπως ίσως να το προέβλεπε και ο Edward Bernays, (στο περίφημο βιβλίο του *Propaganda*, αν έβλεπε την εξέλιξη των γεγονότων), στον ευρωπαϊκό χώρο διαμορφώθηκε ένα κλίμα καχυποψίας για τον Ελληνικό λαό, σαν να φαίνεται ότι *εξαπάτησε* την Ευρωπαϊκή Ένωση και κατά συνέπεια έπρεπε να τιμωρηθεί υφιστάμενος τις συνέπειες μιας σκληρής λιτότητας.

Οι Ευρωπαίοι ηγέτες στην αρχή φάνηκαν μάλλον διστακτικοί στο να συνομολογήσουν με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, αλλά την απόφαση πήρε η Angela Merkel και την αποδέχτηκε ο Nicolas Sarkozy, μαζί και όλοι οι άλλοι ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

23.4.'10: Ο Έλληνας πρωθυπουργός Γ.Α. Παπανδρέου, από το ακριτικό Καστελόριζο, ανακοινώνει στη χώρα την *απόφαση που πήραν όλοι μαζί οι ηγέτες των χωρών της Ευρώπης για να στηριχτεί η Ελλάδα*, τονίζοντας ότι *είναι ανάγκη εθνική και επιτακτική να ζητήσουμε από τους Εταίρους μας την ενεργοποίηση του μηχανισμού στήριξης που από κοινού δημιουργήσαμε*. Όμως, όπως από κοινού αποφασίστηκε, στο μηχανισμό αυτό υπεισήλθε το ΔΝΤ, στο οποίο από εκείνη τη μέρα υπήχθη η Ελλάδα αποδεχόμενη, με διαδοχικές δύσκολες αποφάσεις της πλειοψηφίας του Κοινοβουλίου της, τα σκληρά μέτρα κοινωνικής λιτότητας του Ελληνικού Μνημονίου.

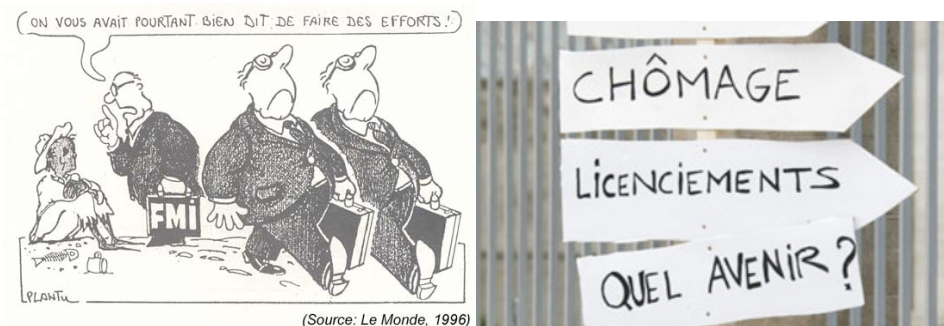
21.11.'10: Ο Ιρλανδός πρωθυπουργός Brian Cowen, ανακοινώνει στη χώρα την προσφυγή στον κοινό μηχανισμό στήριξης ΕΕ-ΔΝΤ, ενώ την ίδια στιγμή οι διαδηλωτές φωνάζουν *εθνική ντροπή*. Η ευμάρεια της περιόδου '97-'07, οπότε μιλούσαν με θαυμασμό για τον *κέλτικο τίγρη*, κατέληξε στην εκρηκτική αποδιάρθρωση του τραπεζικού συστήματος.

Ακολουθεί η εφαρμογή των κανόνων λιτότητας του Ιρλανδικού Μνημονίου που επιβάλλει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Λίγο αργότερα, προκηρύσσονται εθνικές εκλογές και την πρωθυπουργία της Ιρλανδίας αναλαμβάνει ο Enda Kenny, στις 9.3.'11.

6.4.'11: Ο Πορτογάλος πρωθυπουργός José Socrates, ανακοινώνει στη χώρα την προσφυγή της στον κοινό μηχανισμό στήριξης ΕΕ-ΔΝΤ. Η προσπάθεια που είχε προηγουμένως κάνει για την αποφυγή αυτής της απόφασης με προληπτική λήψη μέτρων λιτότητας απέτυχε όταν η πρότασή του καταψηφίστηκε από το Κοινοβούλιο. Κυβέρνηση και αντιπολίτευση δεσμεύονται με το Πορτογαλικό Μνημόνιο που επιβάλλει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Ευρωπαϊκή Ένωση, και το οποίο καθορίζει τα μέτρα λιτότητας. Λίγο αργότερα προκηρύσσονται εθνικές εκλογές και την πρωθυπουργία της Πορτογαλίας αναλαμβάνει ο Pedro Coelho, στις 21.6.'11.

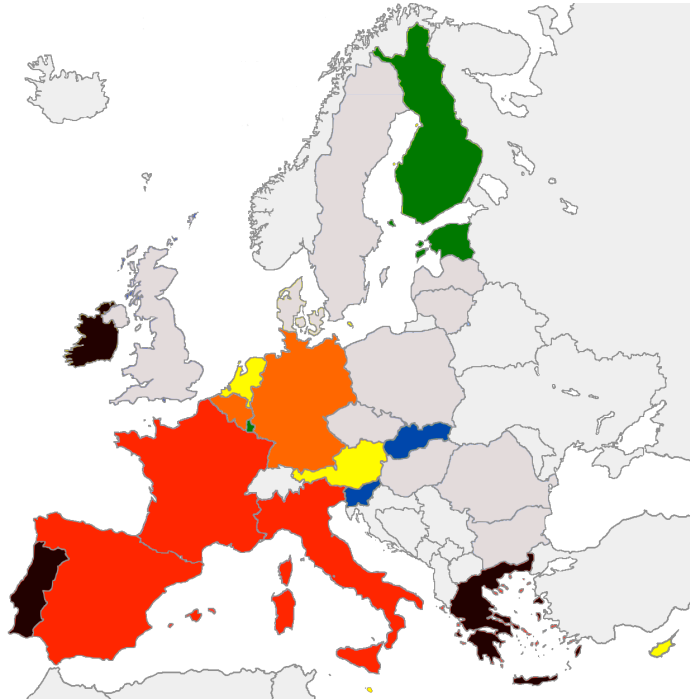
Η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εκφράζουν την ικανοποίησή τους για την ανταπόκριση της Πορτογαλίας, της Ιρλανδίας και της Ελλάδας και την ευαρέσκειά τους για τις φιλότιμες θυσίες των λαών τους οι οποίες σύντομα θα εξασφαλίσουν την ευημερία τους.

1.11.'11: Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αποκτά νέο πρόεδρο, τον Ιταλό Mario Draghi, πρώην αντιπρόεδρο της Goldman Sachs.

2012: Η οικονομική κρίση στην Ευρώπη.

Ξαφνικά, η κοινή γνώμη της Ευρώπης αναζητούσε να καταλάβει τι ακριβώς είναι αυτοί οι περίφημοι δείκτες που οφείλουν να συγκλίνουν στις τιμές που είχαν καθοριστεί στο Maastricht, ποιες χώρες τις τηρούν, ποια είναι η επιβαλλόμενη ποινή στους ανυπάκουους και πώς εφαρμόζεται η αρχή της αλληλεγγύης που υπόσχεται η Συνθήκη της Λισαβόνας.

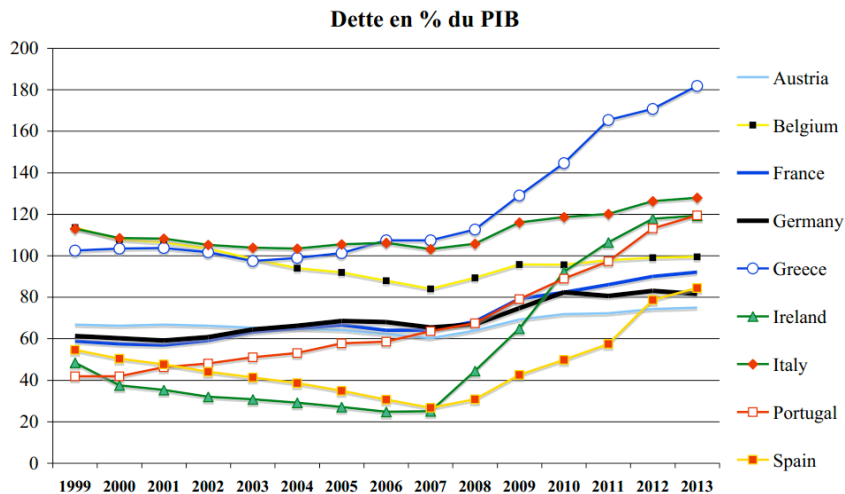

Οικονομικοί δείκτες 2011:

- Πράσινο: Χώρες που πληρούν τα κριτήρια σύγκλισης
- Μπλε: Χώρες που πληρούν μόνο ένα από τα κριτήρια σύγκλισης.
- Κίτρινο: Χώρες με ήπιους δείκτες χρέους και ελλείμματος.
- Πορτοκαλί: Χώρες με ήπιο δείκτη ελλείμματος και υψηλό δείκτη χρέους.
- Κόκκινο: Χώρες με υψηλούς δείκτες χρέους και ελλείμματος.
- Μαύρο: Χώρες με υψηλό δείκτη επικινδυνότητας.

Οι χώρες της Ευρωζώνης οφείλουν να έχουν Δημόσιο Χρέος μικρότερο του 60% του ΑΕΠ, Δημόσιο Έλλειμμα μικρότερο του 3% του ΑΕΠ, Σταθερότητα τιμών με πληθωρισμό που δεν επιτρέπεται να ξεπεράσει το 1,5 της τιμής των τριών χωρών που έχουν την καλύτερη απόδοση, Επιτόκια που να μη ξεπερνούν το 2% των τριών χωρών που έχουν την καλύτερη απόδοση.

Πάντως, το υπερβολικό άνοιγμα χρέους ορισμένων χωρών δημιούργησε τους αδύναμους κρίκους της Ευρωζώνης, οι οποίοι αγγίζουν επικίνδυνα το κατώφλι της χρεοκοπίας και προκαλούν σοβαρό πλήγμα στο κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα, προσφέροντας παράλληλα τη δυνατότητα να *σπεκουλάρουν* οι ξένοι χρηματιστηριακοί παράγοντες. Όμως σημασία έχει και ο ρυθμός αύξησης του χρέους κάθε χώρας από τη μια χρονιά στην άλλη και η απόκλιση του από το μέσο όρο χρέους της Ευρωζώνης:

Πριν τη λήξη του '11, οι εκλεγμένες κυβερνήσεις του Νότου περιέρχονται σε υπέρμετρη δυσκολία ή αδυναμία αντιμετώπισης των συνεπειών της οικονομικής κρίσης που οδεύει ακάθεκτα να μετατραπεί σε κοινωνική κρίση. Και ιδού οι πολιτικές εξελίξεις:

11.11.'11: Στην Ελλάδα, με συμφωνία του κυβερνώντος κόμματος και της αξιωματικής αντιπολίτευσης, το Κοινοβούλιο αναθέτει την πρωθυπουργία στον εξωκοινοβουλευτικό τεχνοκράτη Λ. Παπαδήμο, απερχόμενο αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Στο δμηνο της πρωθυπουργίας του, το Ελληνικό Κοινοβούλιο, επάνω από το οποίο επικρέμαται ο κίνδυ-

νος της χρεοκοπίας της χώρας, υπερψηφίζει τα νέα σκληρά μέτρα λιτότητας που υποδεικνύονται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ακολουθούν εθνικές εκλογές από τις οποίες δεν προέκυψε δυνατότητα συγκρότησης κυβέρνησης και μετά από νέα εκλογική διαδικασία συγκροτήθηκε κυβέρνηση συνεργασίας υπό τον Α. Σαμαρά, τον Ιούνιο του '12, που συνεχίζει το πρόγραμμα λιτότητας του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

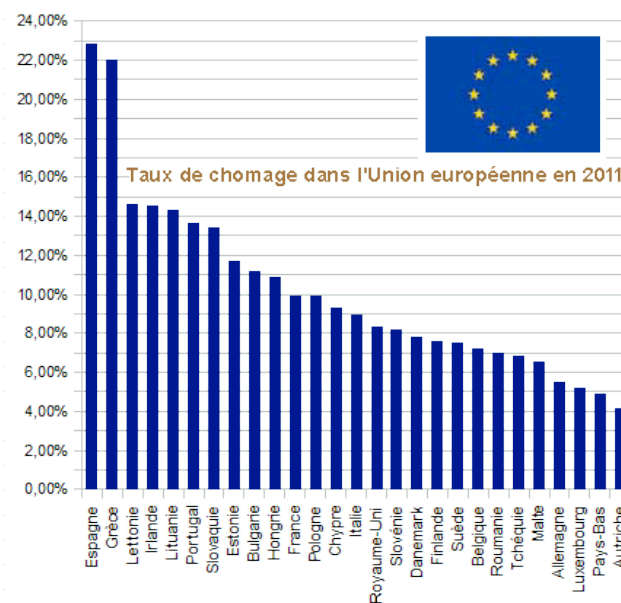
16.11.'11: Στην Ιταλία, ο πρωθυπουργός Silvio Berlusconi, υπό την πίεση κοινωνικών αντιδράσεων και με έγκριση του Κοινοβουλίου, παραδίδει την κυβέρνηση στον εξωκοινοβουλευτικό τεχνοκράτη Mario Monti, πρώην Επίτροπο Ανταγωνισμού, Φορολογίας, Εσωτερικής Αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Μέλος του κορυφαίου *think-tank Friends of Europe*, Σύμβουλος κορυφαίων ευρωπαϊκών και αμερικανικών επιχειρήσεων, ηγετικό στέλεχος της Λέσχης *Bilderberg*. Στο 16μηνο της πρωθυπουργίας του, το Ιταλικό Κοινοβούλιο αποδέχτηκε και ψήφισε μια σειρά μέτρων λιτότητας, έως ότου ο Berlusconi απέσυρε την εμπιστοσύνη του. Διεξήχθησαν εθνικές εκλογές και μετά από 4μηνη διαβούλευση σχηματίστηκε κυβέρνηση συνεργασίας κομμάτων υπό τον Enrico Letta, τον Απρίλιο του '13.

21.12.'11: Στην Ισπανία αναλαμβάνει πρωθυπουργός ο Mariano Rajoy, διαδεχόμενος μετά από εθνικές εκλογές τον José Zapatero. Η περίοδος της ισπανικής ευμάρειας που κράτησε έως το '08, κατέληξε σε σοβαρή αποδιάρθρωση του τραπεζικού συστήματος που, για να σωθούν οι τράπεζες, απαιτήθηκαν και απαιτούνται ισχυρά μέτρα περικοπών και λιτότητας. Η οικονομική κρίση, όπως και στις προηγούμενες χώρες, προκάλεσε εκρηκτική αύξηση της ανεργίας και διαρκείς κοινωνικές αναταράξεις.

7.12.'12: Στην Κύπρο, το τραπεζικό σύστημα έφτασε στο άκρο της καταρρευσης και ο Πρόεδρος Δημήτρης Χριστόφιας, που πριν λίγο διάστημα η

χώρα του ασκούσε την Ευρωπαϊκή προεδρία, κάνει επίκληση στον Μηχανισμό Στήριξης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μετά τη διενέργεια εθνικών εκλογών αναλαμβάνει Πρόεδρος ο Νικόλαος Αναστασιάδης, ο οποίος εισηγείται στο Κοινοβούλιο τα μέτρα λιτότητας που υπέδειξε το ΔΝΤ, αλλά η Κυπριακή Βουλή τα απορρίπτει με ένα ηχηρό Όχι και έκφραση οργής χιλιάδων πολιτών εναντίον του ΔΝΤ. Οι τράπεζες κλείνουν και ο Μηχανισμός Στήριξης επανέρχεται με νέο σχέδιο το οποίο εξ'ανάγκης γίνεται δεκτό μετά από ισχυρές ευρωπαϊκές πιέσεις.

Σε όλες αυτές τις χώρες η ανεργία φτάνει σε εκρηκτικό σημείο, ιδίως στην Ισπανία και στην Ελλάδα, οι απολύσεις αποτελούν καθημερινό φαινόμενο, οι αυτοκτονίες απόγνωσης αυξάνουν, οι ιδιωτικοποιήσεις και η εκποίηση εθνικού πλούτου βρίσκονται στην πρώτη γραμμή, ιδίως στην Ελλάδα. Και, όπως μπορεί να διαπιστωθεί στα επίσημα στατιστικά στοιχεία, εμφανίζονται όλα τα χαρακτηριστικά *TINA* του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου που έχει περιγράψει ο Joseph Stiglitz στο βιβλίο του *La Grande Désillusion*.⁴⁵

- **Από τον Charles de Gaulle στον François Hollande.**

Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας εκλέγεται, και αναλαμβάνει τα καθήκοντά του στις 15 Μαΐου 2012, ο François Hollande.

Μετά τον François Mitterrand, είναι ο δεύτερος σοσιαλιστής ηγέτης της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας. Την ίδια μέρα της ανάληψης των καθηκόντων του πηγαίνει στο Βερολίνο να συναντήσει την Καγκελάρια Angela Merkel, δίνοντας από την πρώτη στιγμή ένα συμβολισμό για το πώς αντιλαμβάνεται την πολιτική στάση της Γαλλίας στην Ευρώπη.

Αν όμως την εποχή του Ντε Γκωλ η Ευρώπη έβγαινε από ένα βάρβαρο πόλεμο με εκατομμύρια νεκρούς, τώρα είναι βυθισμένη σε μια τρομερή κρίση με βάρβαρες επιπτώσεις σε πολλαπλάσια εκατομμύρια Ευρωπαίους. Και ιδίως Ευρωπαίους του Νότου, των οποίων οι χώρες, ανήμπορες να αντιμετωπίσουν την κρίση, έχουν εκχωρήσει κυριαρχικά τους δικαιώματα αφήνοντας να θιγεί ακόμη και αυτή η αξιοπρέπεια των πολιτών τους.

Τρεις μέρες μετά, ταξιδεύει στην πρωτεύουσα των Ηνωμένων Πολιτειών για να συναντήσει τον Πρόεδρο Barack Obama και να συζητήσει μαζί του, την οικονομική κατάσταση της Ευρωζώνης στο πλαίσιο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και την απόσυρση των Γάλλων στρατιωτών από τις εν εξελίξει πολεμικές επιχειρήσεις της Ατλαντικής Συμμαχίας. Την επομένη συμμετέχει στη συνάντηση κορυφής του G8 στο Camp David και αμέσως μετά στη Σύνοδο του NATO στο Σικάγο.

Στο πρώτο 10ήμερο της θητείας του συνάντησε όλη την *κυρίαρχη ηγεσία*, στρατιωτική και οικονομική, ή, όπως θα έλεγε ένα *γκωλικό πνεύμα*, όλους τους “*federators*” του πλανήτη και φυσικά της Ευρώπης.

Το Δεκέμβριο του '12, με την Angela Merkel και τους Ευρωπαίους ηγέτες, εκτός του David Cameron που εκπροσωπήθηκε από τον αντιπρόεδρό του, μαζί με τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Herman Van Rompuy, τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής José Barroso και τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Martin Schulz, παραλαμβάνουν το *Βραβείο Nobel Ειρήνης*, που απενεμήθη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, γιατί:

“Συνέβαλε στο να μετατραπεί το μεγαλύτερο μέρος της ευρωπαϊκής ηπείρου, χαραγμένο από τον πόλεμο, σε ήπειρο ειρήνης.”.

Τον Ιανουάριο του '13, ο Βρετανός πρωθυπουργός David Cameron ανακοινώνει ότι, εφόσον επανεκλεγεί, θα προχωρήσει σε διεξαγωγή δημοψηφίσματος απευθύνοντας στους Βρετανούς το ερώτημα:

“Το Ηνωμένο Βασίλειο να παραμείνει ή όχι στην Ευρωπαϊκή Ένωση;”.

Δηλώνει ότι, έως τότε, ζητώντας την ισχυροποίηση της Ενιαίας Αγοράς, θα διαπραγματευτεί μια νέα συμφωνία μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Ευρωπαϊκής Ένωσης με ένα απλό ζητούμενο:

“Η Μ. Βρετανία θα παραμείνει στην Ευρωπαϊκή Ένωση επάνω σε αυτή τη νέα βάση ή θα αποχωρήσει εξολοκλήρου.”.

Στην Ευρώπη μιλούν για πυροτέχνημα του Cameron, αλλά η διαχρονική βρετανική στάση στο ευρωπαϊκό ζήτημα είναι γνωστή και καταγεγραμμένη.

Ο Francois Hollande, στην πρώτη παρουσία του ως ηγέτης της Γαλλίας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Στρασβούργο, στις 5.2.'13, έδωσε τους κατευθυντήριους οραματισμούς του για την Ευρώπη:

“Το εθνικό συμφέρον φαίνεται να προηγείται σε βηματισμό του ευρωπαϊκού συμφέροντος.”, “Αν αληθεύει ότι η κρίση της ευρωζώνης βρίσκεται πια μακριά πίσω μας, απέχουμε πολύ από το να έχουμε εξάγει τα συμπεράσματά μας για όλες τις συνέπειές της. Αυτό που μας απειλεί, δεν είναι πια η περιφρόνηση των αγορών, αλλά εκείνη των λαών.”, “Η Ευρώπη δεν μπορεί να αρκεστεί στο να είναι μια αγορά, ένας προϋπολογισμός, ένα νόμισμα. Δεν μπορεί να είναι μια άθροιση εθνών, όπου το καθένα έρχεται να ψάχνει στην Ένωση εκείνο που θα ήταν χρήσιμο γι’αυτό και μόνο γι’αυτό. Η Ευρώπη είναι πριν απ’όλα μια πολιτική βούληση.”, “Η Ευρώπη πρέπει να αναλάβει αυτό που της αναλογεί στον αγώνα για τη Δημοκρατία.”,

Στο Παρίσι, στις 16.5.'13, κατά την προεδρική συνέντευξη ενημερώνει τους δημοσιογράφους για τη στάση της Γαλλίας και τις προτάσεις του για την άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων της Ευρώπης:

“Είμαι επικεφαλής ενός ιδρυτικού Κράτους της Ευρώπης. Καθήκον μου είναι να βγάλω την Ευρώπη από το λήθαργο και να μειώσω τη δυσαρέσκεια των λαών που δεν μπορεί παρά να υποθηκεύσει το μέλλον της.

Αναλαμβάνω μια πρωτοβουλία σε τέσσερα σημεία για δημιουργία:

- 1. Μιας οικονομικής κυβέρνησης που θα συνεδριάζει κάθε μήνα γύρω από έναν πρόεδρο, η οποία θα διαβουλεύεται τις κύριες οικονομικές και φορολογικές αποφάσεις.*
- 2. Ενός σχεδίου ένταξης των νέων, με άμεση ενεργοποίηση 6 δις € για την υποστήριξη των νέων Ευρωπαίων.*

3. Μιας ευρωπαϊκής κοινότητας ενέργειας, που θα συντονίζει τις προσπάθειες και θα επιτύχει να διαφυλάξει την ενεργητική μετάβαση.

4. Ένα νέο στάδιο ολοκλήρωσης, προσδίδοντας οικονομική ικανότητα στη ζώνη του ευρώ και δυνατότητα δανειοδότησης.”.

Τα ΜΜΕ εισπράττουν και ερμηνεύουν με αμφίσημο νόημα τη στάση του Γάλλου Προέδρου. Για πρώτη φορά, λένε, μετά 20 χρόνια η Γαλλία απαντά θετικά στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, αποδεχόμενη ότι η αντιμετώπιση της κρίσης περνά μέσα από τις *υπερεθνικές* ευρωπαϊκές δομές. Αλλά, από την άλλη πλευρά, μια αληθινή *οικονομική κυβέρνηση* προϋποθέτει αληθινή *πολιτική κυβέρνηση* της Ευρώπης και αυτό σημαίνει πολιτική αποδοχή μιας *Ομόσπονδης Ευρώπης*.

Ο Francois Hollande και η Angela Merkel συναντιούνται, στις 30.5.'13, στο Παρίσι, ώστε να συμφωνήσουν σε κοινή γραμμή αντιμετώπισης των ευρωπαϊκών προβλημάτων που θα εξεταστούν στην κρίσιμη Σύνοδο Κορυφής του Ιουνίου στη Βιέννη. Όμως, η γαλλογερμανική σύμπτωση απόψεων ως προς την προσπάθεια καταπολέμησης της ανεργίας, με 6 δις € του κοινοτικού προϋπολογισμού που δεν έχει ακόμη ψηφιστεί, και την ισχυροποίηση των ευρωπαϊκών δεσμών για την από κοινού αντιμετώπιση της κρίσης, δεν αρκούσαν για να μη φανεί η κατηγορηματική αντίληψη της Γερμανίδας Καγκελαρίου, η οποία τελικά είπε ότι περιμένει από τον Γάλλο Πρόεδρο να κινηθεί στο πλαίσιο των συστάσεων που έκανε η *Commission* στη Γαλλία:

“*Συμφωνήσαμε να δώσουμε στη Γαλλία παράταση δύο ετών για να μειώσει το έλλειμμά της κάτω από το 3% του ΑΕΠ. Με αυτό συνοδεύεται η προσδοκία ότι θα υλοποιηθούν οι μεταρρυθμίσεις με αυτό, γιατί αυτά πάνε χέρι-χέρι. Η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ιταλία, μαζί με τον περιορισμό των ελλειμμάτων τους, προχώρησαν σε βαθιές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, ...”.*

Η Γερμανίδα Καγκελάριας συνέχισε δίνοντας με νόημα ως παράδειγμα τις καλές επιδόσεις της χώρας της στο μέτωπο της απασχόλησης, οι οποίες, όπως είπε, οφείλονται στην ευέλικτη γερμανική αγορά εργασίας. Τουλάχιστο, δεν προχώρησε περισσότερο αναφερόμενη ευθέως στο ιστορικό ρεκόρ ανεργίας που είχε σημειωθεί τον προηγούμενο μήνα στην Γαλλία.

Η γερμανική αυτή δήλωση, μέσα από το προεδρικό μέγαρο των Ηλυσίων, προκάλεσε εκνευρισμό στο Γάλλο Πρόεδρο, που απάντησε:

“Η μέθοδος, τα μέτρα, είναι ευθύνη της Γαλλίας. Η λεπτομέρεια, οι διαδικασίες, οι πρακτικές, ανάγονται στην ευθύνη της κυβέρνησης και του Κράτους. Αν όχι, δεν θα ήταν δυνατή η εθνική κυριαρχία. Η εθνική κυριαρχία, πρέπει να είναι στην υλοποίηση. Η Commission δίνει υποδείξεις, δεν λέει στη θέση των Κρατών αυτό που οφείλουν να κάνουν.”.

Ο Francois Hollande επανέλαβε και την επομένη το ίδιο μήνυμα, θέλοντας να διασώσει τουλάχιστο το γόητρο της Γαλλίας. Αλλά, αυτή τη φορά εισέπραξε προσβλητική ανταπάντηση από το Βερολίνο, ιδίως από το CDU.

Ο Norbert Barthle, αρμόδιος οικονομικών θεμάτων της Bundestag, είπε:

“Ο Γάλλος Πρόεδρος δεν έχει κατανοήσει τη φύση της ευρωπαϊκής συνεργασίας, αν πιστεύει ότι, απορρίπτοντας τους συνοδευτικούς όρους, μπορεί να έχει τα οφέλη που του προσφέρει η Commission.”.

Επίσης, ο αντιπρόεδρος της Bundestag, Andreas Schockenhoff, δήλωσε:

“Η αντίδραση του Γάλλου Προέδρου δείχνει την απελπισία της κυβέρνησής του που, ένα χρόνο μετά την άφιξή του στην εξουσία, δεν μπόρεσε ακόμη να βρει αποτελεσματικές απαντήσεις στα οικονομικά προβλήματα της χώρας του. Οι ενστάσεις του είναι ακατανόητες και κλονίζουν τα θεμέλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.”.

Όταν τα γερμανικά μηνύματα έφτασαν στο Παρίσι, ο Γάλλος Πρόεδρος, χαμογελώντας, απάντησε:

“Όταν μιλάμε για τη Γαλλία και τη Γερμανία, κάθε φορά συμβαίνει το ίδιο. Πιστεύουμε ότι δεν είμαστε σύμφωνοι και τις περισσότερες φορές είμαστε.”

Λίγες μέρες πριν, είχε ξεσπάσει διαμάχη μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, όπου πλέον προΐσταται η πρώην υπουργός Εθνικής Οικονομίας της Γαλλίας Christine Lagarde, μετά την περιπετειώδη αποπομπή του Dominique Strauss-Kahn. Το Σχέδιο που αποφασίστηκε από κοινού και εφαρμόζεται στην Ελλάδα, παρά τις τρομερές θυσίες των Ελλήνων, απέχει από την επίτευξη των αναμενόμενων στόχων και η μη ανάληψη ευθύνης, με ανταπόδοση αλληλοκατηγοριών, βρίσκεται σε έξαρση. Σύμφωνα με την πρόσφατη έκθεση του ΔΝΤ, το βασικότερο λάθος ήταν η υπεραισιοδοξία για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Η λανθασμένη αυτή αντίληψη οδήγησε σε περαιτέρω λάθη ως προς τη μείωση του ελλείμματος, την πίεση που ασκήθηκε στον οικονομικό τομέα, το ρυθμό επιβολής διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Η εξέλιξη ήταν ορατή και την είχαν προβλέψει πολλοί οικονομολόγοι, παραδέχεται το ΔΝΤ, και διευκρινίζουν σε πρόσφατη εκτενή ανάλυσή τους οι *Financial Times*.⁴⁵

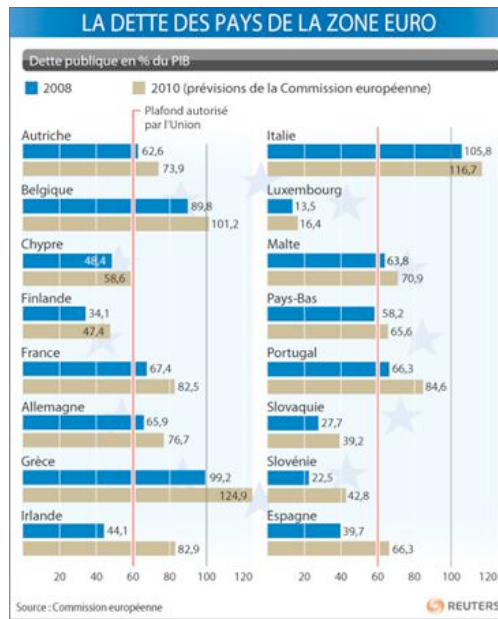
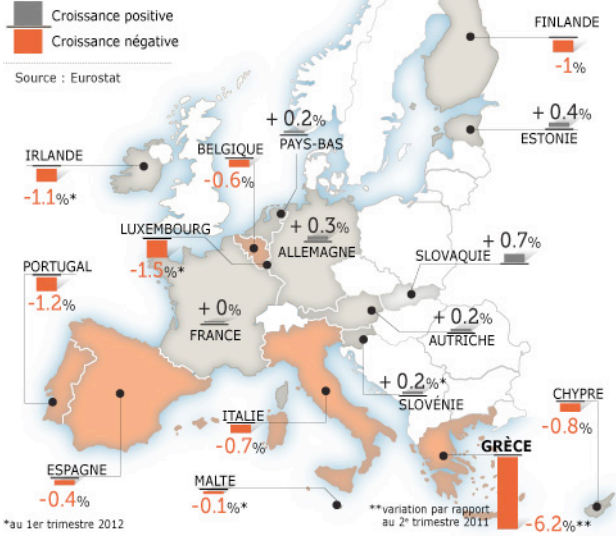
Ο Γερμανός υπουργός Οικονομικών Wolfgang Schäuble, κυρίαρχος στο *Eurogroupe*, που εποπτεύει και κατευθύνει την οικονομία των χωρών της ευρωζώνης, τις τελευταίες μέρες, έκανε έκκληση στους Ευρωπαίους να εργαστούν ώστε να θέσουν την κατάσταση υπό τον έλεγχό τους και να μη χρειάζεται πλέον η παρουσία του ΔΝΤ. Ο Φινλανδός πολιτικός Olli Rehn, Επίτροπος οικονομικών και νομισματικών υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μόλις προχθές, έκανε την καταπληκτική δήλωση, [6.6.'13]:

“Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο νίπτει τας χείρας του και ρίχνει τα απόνερα στις πλάτες της Ευρώπης !”

Τέλος πάντων, ποιος κατευθύνει την πορεία της Ευρώπης ;

Le fossé se creuse en zone euro

TAUX DE CROISSANCE
AU 2e TRIMESTRE 2012
(variation trimestrielle)

9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ευρωπαϊκή προοπτική του Ντε Γκωλ στους πρωταγωνιστές της ευρωπαϊκής πραγματικότητας

Η πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, από την απαρχή της έως σήμερα, εξελίσσεται σε ένα περιβάλλον διεθνών σχέσεων που χαρακτηρίζονται από έντονο δυναμισμό και ισχυρές πολιτικές και οικονομικές αντιπαραθέσεις. Άλλωστε, οι αντιπαραθέσεις, οι συγκρούσεις, οι διαπραγματεύσεις, η αναζήτηση καταστάσεων ισορροπίας και η επιδίωξη απόκτησης ισχύος, είναι τα διαχρονικά χαρακτηριστικά των διεθνών σχέσεων στον παγκόσμιο χώρο. Συνεπώς, όποια και αν ήταν η φύση και η δομή της ευρωπαϊκής ενοποίησης, τα διαχρονικά αυτά χαρακτηριστικά θα ήταν δεδομένα μέσα στο διεθνές περιβάλλον.

Από την πρώτη στιγμή της σύλληψης της ιδέας της ευρωπαϊκής ενοποίησης, αναδείχτηκαν δυο διαφορετικές ιδεολογικές τάσεις οι οποίες, με την πάροδο του χρόνου, διαμορφώθηκαν σε βαθύτατα διαφορετικές πολιτικές επιλογές με αντίστοιχες επιπτώσεις στο μέλλον των λαών της Ευρώπης.

Η μια πολιτική επιλογή είχε ως χαρακτηριστικό την υπερεθνική ευρωπαϊκή αντίληψη που, όπως πίστευαν οι υποστηρικτές της, θα οδηγούσε στη σφυρηλάτηση κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας και, με την εκχώρηση βασικών εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων, θα κατέληγε στη θεσμοθέτηση μιας Ομοσπονδίας *Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης*.

Η άλλη πολιτική επιλογή είχε ως χαρακτηριστικό την ευρωπαϊκή συσπείρωση για τη διαμόρφωση μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής αντίληψης η οποία, χωρίς εκχώρηση εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων και αφήνοντας άθικτες τις εθνικές ταυτότητες, θα οδηγούσε στη συγκρότηση μιας Συνομοσπονδίας *Κρατών Εθνών της Ευρώπης*.

Στη σύγχρονη Ευρώπη, οι δυο αυτές αντιλήψεις είχαν κοινό φυτό που, αναδυόμενο από τα ερείπια του Β' παγκοσμίου πολέμου, ενδυναμώθηκε από το φόβο αναζωπύρωσης μιας διένεξης και την ανάγκη συμφιλίωσης και ανοικοδόμησης της Ευρώπης. Εντούτοις, γρήγορα διαχωρίστηκαν σε διαφορετικές πολιτικές επιλογές ως προς το μέλλον της Ευρώπης.

Κατά τη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου, ο Charles de Gaulle είχε πει στον Winston Churchill, σε μια συνάντησή τους στο Marrakech, το '42, την προοπτική του για την μεταπολεμική Ευρώπη: *Μια ευρωπαϊκή κοινότητα στο πλαίσιο της οποίας θα αναπτυσσόταν η συνεργασία των ευρωπαϊκών κρατών, συμπεριλαμβανομένης της Γερμανίας*. Ο Βρετανός ηγέτης τον διαβεβαίωσε για τη συναίνεσή του σε αυτό το εγχείρημα, αλλά χωρίς συμμετοχή της Βρετανίας.

Αμέσως μετά την απελευθέρωση, το '46, ο Winston Churchill, στην περίφημη ομιλία του στη Ζυρίχη, παρουσίασε την πρότασή του για συγκρότηση Ομοσπονδίας *Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης*, δίνοντας συγχρόνως το βρετανικό στίγμα για τη σχέση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.

Ο *Jean Monnet* και ο *Robert Schuman*, μαζί με άλλους Ευρωπαίους ηγέτες, εμφορούμενοι από αυτή την υπερεθνική ευρωπαϊκή ιδέα, με ασίγησθη προσπάθεια, οδήγησαν στην απαρχή της συγκρότησης μιας ομόσπονδης ευρωπαϊκής ένωσης, της *Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας*, που επικυρώθηκε με τη Συνθήκη της Ρώμης το '57.

Ο *Charles de Gaulle*, αναλαμβάνοντας την προεδρία της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας, το '59, με τις εξουσίες που του παρείχε το Σύνταγμα, ήταν πλέον εκφραστής της χώρας του στον ευρωπαϊκό και στο διεθνή χώρο. Έτσι, είχε τη δυνατότητα να υποστηρίξει με αποφασιστικότητα την πολιτική του επιλογή, αντιπαρατιθέμενος σε πρακτικές που θα συνέβαλαν στην παγίω-

ση μιας υπερεθνικής ομόσπονδης ευρωπαϊκής πολιτικής δομής. Εκείνος ήθελε συγκρότηση μιας Συνομοσπονδίας *Κρατών Εθνών της Ευρώπης*.

Ο Γάλλος Πρόεδρος για να καταστήσει σαφή τον βαθύτερο πολιτικό λόγο της κατηγορηματικής εναντίωσής του στην *υπερεθνική* ευρωπαϊκή αντίληψη, χρησιμοποιεί συχνά τον όρο "*féderateur*", δηλώνοντας:

"Η οικοδόμηση ενός ομοσπονδιακού συστήματος απαιτεί έναν féderateur. Σε αυτή την Ευρώπη θα υπάρξει ίσως ένας féderateur, όμως δεν θα είναι Ευρωπαίος." [15.5.'62].⁶

Με τον όρο αυτό δεν επικαλείται ένα συγκεκριμένο πρόσωπο ή στοιχείο, αλλά αφήνει να αντιληφθούμε ότι ο *féderateur* θα μπορούσε να αποκτήσει ισχύ έτσι ώστε να κατευθύνει το μέλλον των ευρωπαϊκών χωρών σύμφωνα με το δικό του συμφέρον και όχι το δικό τους. Το πολιτικό νόημα αυτού του όρου φαίνεται να διαδραμάτισε υποκείμενο καθοριστικό ρόλο, υπαγορεύοντας τις πολιτικές του επιλογές και θέσεις ως προς την Ευρώπη.

Η λέξη αυτή έχει τη ρίζα της στο λατινικό *foedus*, *-eris*, και το νόημά της δίνεται στα λεξικά των 23 επίσημων γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στα λεξικά όλων των γλωσσών της Ευρώπης. Όμως, κάθε λέξη και φράση που ειπώθηκε από τους ηγέτες έχει το νόημά της, και για το λόγο αυτό τις παραθέσαμε αυτούσιες στις προηγούμενες σελίδες, ώστε να αναζητήσουμε όχι απλά το *πώς* αλλά το *γιατί* αυτής της ευρωπαϊκής πορείας.

Κάθε λέξη έχει τη ρίζα της, την ιστορία της, το νόημά της. Και, όπως είπε στον *κίτρινο αυτοκράτορα* ο Κομφούκιος: "*για να κυβερνήσεις το λαό σου όπως εσύ θέλεις, πρέπει να αλλάξεις το νόημα των λέξεων*". Το ερώτημα της σχέσης μεταξύ λέξης και νοήματος είχε τεθεί ήδη στον Κρατύλο. Όμως εδώ, το ζήτημα δεν είναι φιλοσοφικό, αλλά γνήσια πολιτικό, αφού έχει να κάνει με την καθημερινή πραγματικότητα των πολιτών της Ευρώπης.

Πάντως, ο De Gaulle, μπορεί να μην έδωσε έναν ορισμό σε αυτό τον όρο, αλλά από πολύ νωρίς υπέδειξε τους, κατά την άποψή του, εν δυνάμει μελλοντικούς *fédérateurs* μιας ενδεχόμενης ευρωπαϊκής ομοσπονδίας.

Στις προηγούμενες σελίδες της εργασίας, θέσαμε σε παραλληλία, αφενός την πολιτική στάση και πρακτική του *De Gaulle* ως προς την εξέλιξη της Ευρώπης και αφετέρου τα πραγματικά περιστατικά που διαδραματίστηκαν μετά την αποχώρησή του από την πολιτική ζωή.

Ακόμη και αν διακρίνουμε ότι η πολιτική πρακτική του *De Gaulle* διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο κατά τη διάρκεια της πολιτικής του παρουσίας, με τίμημα να χαρακτηριστεί από πολλούς ως *αντιευρωπαϊστής*, ακόμη και αν σκεφτούμε ότι η στάση του συνέβαλε στο μεταγενέστερο γαλλικό όχι στην προσπάθεια συνταγματικής επικύρωσης της ευρωπαϊκής ομοσπονδίας, πρέπει να δεχτούμε ότι η εκχώρηση εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων στο σημερινό υπερεθνικό ευρωπαϊκό μόρφωμα είναι γεγονός.

Ποιος είναι λοιπόν ο *fédérateur*, με το γκωλικό νόημα, που ηγείται, κατευθύνει ή ίσως χειραγωγεί την αμυντική, οικονομική, κοινωνική πολιτική της σημερινής Ευρώπης;

Βασισμένοι σε όλα τα προηγούμενα κεφάλαια, στα πολιτικά περιστατικά που παραθέσαμε και στις επιμέρους κριτικές αναλύσεις, θα επιχειρήσουμε να εξάγουμε τα συμπεράσματά μας, παρότι δεν είναι εύκολο αφού, μέρα με τη μέρα, τα τρέχοντα πολιτικά γεγονότα προκαλούν έντονη κοινωνική φόρτιση στον ευρωπαϊκό χώρο.

- **Γερμανία: ο Ευρωπαϊός Fédérateur της Ευρώπης !**

"Σε αυτή την Ευρώπη, η δημιουργία μιας σειράς οικονομικών οντοτήτων θα γεννήσει αδιαφανείς παρασυναγωγές που θα εξουσιάζονται από τεχνοκράτες. Πρόκειται για αστείο σχέδιο, εκτός και αν καταλήξει σε Γερμανική ηγεμονία."

*Charles de Gaulle, 1953.*³

Με το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου, η Δ. Γερμανία (RFA) υποτάσσεται στην πολιτική βούληση των Ηνωμένων Πολιτειών, αλλά παράλληλα εισπράττει την αμερικανική οικονομική και πολιτική υποστήριξη, η οποία είχε ως επιδίωξη να την καταστήσει πρότυπο εφαρμογής της Δυτικής πολιτικής στον Ευρωπαϊκό χώρο. Η Γερμανία, από τη στιγμή της επανένωσής της και την πολύ γρήγορη αντιμετώπιση των συνεπειών της, ισχυροποιώντας την οικονομία της, σε συνδυασμό με την ταυτόχρονη εξασθένιση των οικονομιών των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, αλλά και τη σταδιακή εξασθένιση της αμερικανικής οικονομίας, αποκτά νέα πολιτική βαρύτητα στην Ευρώπη.

Η ανάληψη της Καγκελαρίας από τον Gerhard Schröder, πολιτικός νέας γενιάς αποστασιοποιημένος από το ενοχοποιητικό σύνδρομο του παγκόσμιου πολέμου, άνοιξε νέους δρόμους στην εξέλιξη της Γερμανίας. Όταν αντιστάθηκε στην αμερικανική επιταγή για γερμανική συμμετοχή στην εισβολή στο Ιράκ, διαμορφώθηκαν νέα δεδομένα στους κόλπους της Ατλαντικής Συμμαχίας, που επιβεβαιώθηκαν με την επόμενη γερμανική άρνηση συμμετοχής στο βομβαρδισμό της Λιβύης, αλλά και την αυτόβουλη συμμετοχή της στους νατοϊκούς βομβαρδισμούς της Σερβίας.

Με την πάροδο του χρόνου και την ανάληψη της Γερμανικής Καγκελαρίας από την Angela Merkel, η ανεξάρτητη πολιτική στάση της Γερμανίας ενισχύθηκε περισσότερο, χωρίς ρήξη με την Ατλαντική Συμμαχία. Άλλωστε, οι Ηνωμένες Πολιτείες, έχοντας πλέον έντονα εσωτερικά οικονομικά προ-

βλήματα και κοινωνικές αντιδράσεις για τις στρατιωτικές νατοϊκές επεμβάσεις της στην Ασία, αναδιπλώθηκαν παρατηρώντας με προβληματισμό τη ραγδαία ισχυροποίηση της οικονομίας της Κίνας.

Η Γερμανία, έχοντας αυξήσει εντυπωσιακά τις βιομηχανικές της εξαγωγές, έγινε σταδιακά κυρίαρχος του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος και της ευρωπαϊκής οικονομίας. Σε αυτό συνέτεινε η εξασθένηση της οικονομίας της Γαλλίας, η αποδυνάμωση της επιρροής της Μ. Βρετανίας και η κρισιμότητα της οικονομίας των χωρών του ευρωπαϊκού Νότου. Έτσι, δεν ήταν καθόλου αφύσικη η διαμόρφωση μιας ηγετικής πολιτικής στάσης της Γερμανίας στο ευρωπαϊκό χώρο, αφού μόνο αυτή είχε δυνατότητα να αντισταθεί στη παγκόσμια οικονομική κρίση και σε αυτήν προσέτρεχαν οι αδύναμοι κρίκοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνακόλουθα, η επιρροή της στις υπερεθνικές ευρωπαϊκές δομές μετουσιώνεται σε επιταγή, η οποία προεκτείνεται μέσα από αυτές τις δομές στις χώρες της ευρωζώνης, αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο αδιαφιλονίκητος ηγετικός της ρόλος αρχίζει να διαφαίνεται ως *ηγεμονικός* και η Angela Merkel να φαντάζει στα μάτια των περισσότερων Ευρωπαίων ηγετών ως Καγκελάριος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η σημερινή ευρωπαϊκή πραγματικότητα επαληθεύει χωρίς αμφιβολία την πολιτική πρόβλεψη του *De Gaulle* του '53.

Στις φορτισμένες από την κρίση κοινωνικές δομές της Ευρώπης και ιδίως στις χώρες που αδυνατούν να την αντιμετωπίσουν, το κοινό αίσθημα αποδέχεται κάθε παροντική ανάλυση ή μελλοντική προβολή μιας γερμανικής επικυριαρχίας στην Ευρώπη. Παράλληλα, η πεποίθηση ότι όλα πλέον αποφασίζονται από τις κυρίαρχες υπερεθνικές ευρωπαϊκές δομές, εδραιώνει την εθνική ανασφάλεια και παραδίδει την ελπίδα επίλυσης των εθνικών προβλημάτων στην καλή θέληση του Γερμανού *fédérateur*, που αυτή την εποχή προσωποποιείται στην Καγκελάριο Angela Merkel.

Ενδεικτικά είναι τα αποτελέσματα της δημοσκόπησης που πραγματοποιήσε, στα μέσα του '08, το Ινστιτούτο *Harris Interactive* για την *International Herald Tribune* ως προς την ηγετική επιρροή της Γερμανίας στην Ευρώπη:

Ερώτηση 1^η: *Μεταξύ των ακόλουθων χωρών, ποια θα μπορούσατε να θεωρήσετε σήμερα ως "leader" της Ευρωπαϊκής Ένωσης;*

Ερώτηση 2^η: *Μεταξύ των ακόλουθων χωρών, ποια κατά τη γνώμη σας θα έχει την επόμενη 10ετία τη μεγαλύτερη επιρροή στην Ευρωπαϊκή Ένωση;*

	ΓΕΡΜΑΝΟΙ	ΓΑΛΛΟΙ	ΒΡΕΤΑΝΟΙ	ΙΤΑΛΟΙ	ΙΣΠΑΝΟΙ	ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ
	57% (53%)	68% (52%)	35% (35%)	39% (33%)	57% (44%)	20% (26%)
	13% (14%)	6% (8%)	33% (28%)	34% (26%)	24% (21%)	63% (50%)
	18% (17%)	19% (27%)	20% (20%)	9% (12%)	10% (17%)	9% (13%)
	0% (1%)	0% (1%)	1% (2%)	2% (5%)	1% (1%)	1% (3%)
	1% (1%)	3% (6%)	1% (2%)	11% (17%)	4% (11%)	1% (3%)
	10% (13%)	4% (6%)	10% (13%)	5% (7%)	4% (7%)	5% (6%)

- **ΗΠΑ: ο μη Ευρωπαίος *Fédérateur* της Ευρώπης.**

"Το NATO δεν είναι πλέον συμμαχία, είναι υποδούλωση"

Charles de Gaulle, 1958.

Η ηγεμονική τακτική των Ηνωμένων Πολιτειών προς τις χώρες της Ευρώπης, από τον Β' παγκόσμιο πόλεμο και μετά, είναι άμεσα αισθητή σε όλες τις εκφάνσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής, όποια και αν ήταν η έκφρασή της. Η μεταπολεμική οικονομική της υπεροχή, απέναντι στην κατεστραμμένη από τον πόλεμο Ευρώπη, δεν άφηγε κανένα περιθώριο μη αποδοχής της

πολιτικής, στρατιωτικής, αλλά και πολιτιστικής ισχύος της. Μέσα από την Ατλαντική Συμμαχία και την *ειδική σχέση* της με τη Μ. Βρετανία, δεν είχε καμία δυσκολία να εφαρμόσει την ευρωπαϊκή στρατηγική της στις χώρες επιρροής της, στο πλαίσιο του διπολικού ψυχροπολεμικού συστήματος. Η πολιτική της επιλογή ως προς την εξέλιξη της Ευρώπης, εκφρασμένη ευθέως αλλά και μέσα από τη βρετανική πολιτική στάση, προωθούσε την ιδέα συγκρότησης μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας.

Έτσι, ήταν προδικασμένη η αμερικανική αντιπαράθεση με τον *De Gaulle* όταν αυτός ανέλαβε την ηγεσία της Γαλλίας. Επίσης, για όποιον ενστερνιζόταν τις αρχές μιας ανεξάρτητης εθνικής πολιτικής, ήταν προφανής η βασιμότητα των πολιτικών θέσεων του Γάλλου Προέδρου ως προς την απεξάρτηση της Ευρώπης από την αμερικανική επιρροή.

Οι υπέρμαχοι της υπερεθνικής Ευρώπης, ήταν ένθερμοι υποστηρικτές της στενής σχέσης με τις ΗΠΑ και της νατοϊκής αμυντικής κάλυψης της Ευρώπης που αντιμαχόταν ο *De Gaulle*. Έτσι, με την αποχώρησή του έπεσε το απροσπέλαστο εμπόδιο για την επίτευξη του σκοπού τους.

Δεν πέρασε πολύς καιρός και, όπως περιγράψαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, επαληθεύτηκε η πρόβλεψη του *De Gaulle* του '58. Στο έδαφος των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών είχαν ήδη εγκατασταθεί οι αμερικανικοί πύραυλοι και, αμέσως μετά την επανένωση της Γερμανίας, οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης προσέτρεξαν να υπαχθούν στο ΝΑΤΟ, το οποίο όρισε τους νέους στόχους του σύμφωνα με τις αμερικανικές επιταγές. Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είχαν άλλη επιλογή από το να συμπράξουν στις αμερικανικές επιταγές για επιβολή της παγκόσμιας τάξης.

Παράλληλα, οι Ηνωμένες Πολιτείες ωθούσαν την Ευρωπαϊκή Ένωση στο να προχωρήσει στη διεύρυνσή της εντάσσοντας τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και ασκώντας επίμονες πιέσεις επεδίωξε

την κάμψη των ευρωπαϊκών αντιρρήσεων για ένταξη της Τουρκίας. Προφανώς, η εισδοχή της Τουρκίας, με τον τεράστιο πληθυσμό της και τις μεγάλες διαφορές των πολιτικών και κοινωνικών δομών της από εκείνες των ευρωπαϊκών χωρών, θα αποσταθεροποιούσε την οποιαδήποτε ευρωπαϊκή συνοχή σε πολλά επίπεδα. Όμως, η Τουρκία, έχοντας αντισταθμιστικούς δεσμούς συμφέροντος με τις ΗΠΑ, στις οποίες παρείχε εξολοκλήρου τα γεωστρατηγικά συγκριτικά της πλεονεκτήματα, θα ήταν ασφαλώς ένα αμερικανικό νυστέρι στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό υπαγορεύει τουλάχιστο η λογική, η οποία επίσης υπαγορεύει ότι, πέρα από οποιαδήποτε σκοπιμότητα, η μεγάλη διεύρυνση που πραγματοποιήθηκε, μάλλον θα καθιστούσε πιο περίπλοκη την επιδιωκόμενη ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Δεν ξέρω γιατί σε αυτό το σημείο έρχεται στο νου μου η φράση του George Orwell: *Οι σκοποί της Ολοκλήρωσης και της Διεύρυνσης είναι ίσοι, αλλά ο ένας είναι πιο ίσος από τον άλλον.*

Η κρίση της αμερικανικής οικονομίας μεταλαμπαδεύτηκε στην Ευρώπη, μέσα από τους ανοιχτές ευρωατλαντικές διαδρομές. Όπως γράφουν οι πολυπληθείς αναλυτές αυτού του θέματος, η εξασθένηση της αμερικανικής οικονομίας και το τεράστιο χρέος της, που σε ισχυρό βαθμό ελέγχεται από την Κίνα, οδήγησε σε μια αναδίπλωση της αμερικανικής στρατηγικής. Η Ατλαντική Συμμαχία διατηρεί βέβαια τον κραταιό ρόλο της, αλλά η αμερικανική ηγεμονία εμφανίζεται με μια μάλλον *παθητική* μορφή απέναντι στην εξασθετισμένη Ευρώπη. Η αμερικανική διπλωματία επιδιώκει πλέον την ισχυροποίηση των εμπορικών της σχέσεων με την Ευρώπη, η οποία δέχεται τη ραγδαία εμπορική διεξόδου της Κίνας. Επιπλέον, η σε καπιταλιστικά πρότυπα ανόρθωση της οικονομίας της Ρωσίας και η επιδίωξή της για ανάπτυξη οικονομικών δεσμών με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ιδίως με τη Γερμανία, δεν αφήνει αδιάφορες τις ΗΠΑ, όπως άλλωστε φάνηκε και από την πρόσφατη επιβλητική επίσκεψη του Barack Obama στο Βερολίνο.

- **Μ. Βρετανία: η γκωλική αντίληψη του Δούρειου Ίππου.**

"Η φύση, η δομή, οι επιδιώξεις της Αγγλίας είναι διαφορετικές από εκείνες των Κρατών της ευρωπαϊκής ηπείρου."

*Charles de Gaulle, 1963.*⁸

Στα προηγούμενα κεφάλαια παρουσιάσαμε αναλυτικά την πολιτική στάση της Μ. Βρετανίας ως προς την Ευρώπη, από το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου έως σήμερα. Είδαμε την απάντηση του Churchill στον De Gaulle κατά τη συνάντησή τους το '42 και τη μετέπειτα θέση του για συγκρότηση *Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας* υπό την *προστασία* της Ατλαντικής Συμμαχίας, που παρουσίασε για πρώτη φορά το '46, εναρμονισμένος πλήρως με τις ΗΠΑ. Αυτή ήταν η διαχρονική βρετανική θέση, με τη διαφορά ότι, ενώ δεν συνυπέγραψε τη Συνθήκη της Ρώμης το '57, αποφάσισε λίγα χρόνια μετά, πάντα σε συντονισμό με τις ΗΠΑ, να ζητήσει την ένταξή της στην ΕΟΚ. Τα πάντα συνηγορούσαν στην ένταξή της, αλλά όλα ανατράπηκαν με το βέτο του De Gaulle, το '63. Ο Γάλλος Πρόεδρος, με την ανακοίνωσή του προς τα ΜΜΕ, έδωσε ξεκάθαρα τους λόγους της άρνησής του, υπερασπίζοντας την αδιαπραγμάτευτη πολιτική επιλογή του ως προς τη διαφύλαξη της εθνικής ανεξαρτησίας των ευρωπαϊκών χωρών, την οποία θα υπέσκαπτε η Μ. Βρετανία μέσα από τη διαχρονική *ειδική σχέση* της με τις ΗΠΑ.

Τι έδειξαν οι επόμενες δεκαετίες, μετά την αποχώρηση του De Gaulle και την εισδοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα; Πάντα η ειδική σχέση της με τις ΗΠΑ υπερετερούσε της σχέσης της με την Ευρώπη και πάντα η στάση της προς την Ευρώπη είχε κριτήριο το δικό της συμφέρον σε συνδυασμό με τις κατευθυντήριες γραμμές των ΗΠΑ. Πέρα των άλλων, σταθερή επιδίωξή της ήταν η διεύρυνση της Ενιαίας Αγοράς για την προώθηση των βρετανικών οικονομικών συμφερόντων και η αποστα-

σιοποίησή της από την αποδοχή οποιασδήποτε κοινωνικής ευρωπαϊκής πολιτικής. Πρόσφατα, ενώ η κρίση μαστίζει τις χώρες του Νότου, ο Βρετανός πρωθυπουργός David Cameron ανακοίνωσε την πρόθεσή του για διεξαγωγή δημοψηφίσματος για ενδεχόμενη έξοδο της χώρας του από την Ευρωπαϊκή Ένωση, εκτός αν αλλάξουν οι όροι ένταξης προς όφελός της.

Στην πρώτη δημοσκόπηση, οι Βρετανοί δήλωσαν 40% υπέρ και 37% κατά της εξόδου, ενώ 23% δεν εξέφρασαν άποψη.

- **Γαλλία: από τον *De Gaulle* στη σημερινή πραγματικότητα.**

"Αν θα έπρεπε να επιλέξω μεταξύ ανεξαρτησίας και Κοινής Αγοράς, προτιμότερη είναι η ανεξαρτησία από την Κοινή Αγορά."

Charles de Gaulle, 1963.

Ο Charles de Gaulle, από τη μέρα που οι Γερμανοί εισέβαλαν στη Γαλλία, ανέλαβε να κρατήσει ζωντανή την τιμή και την αξιοπρέπεια της χώρας του με το ιστορικό διάγγελμά του προς τον Γαλλικό λαό της 18^{ης} Ιουνίου 1940. Στη σύγχρονη ιστορία του Γαλλικού Έθνους, ποτέ άλλοτε δεν εκφράστηκε η αξιοπρέπειά του μέσα από ένα μόνο πρόσωπο, όσο εκφράστηκε από τον Στρατηγό De Gaulle. Με το τέλος του παγκοσμίου πολέμου και την απελευθέρωση της Γαλλίας, ήταν πλέον ο φυσικός ηγέτης της χώρας του. Εντούτοις, ασυμβίβαστος με τα πολιτικά κόμματα που ανέλαβαν τη διακυβέρνηση της χώρας, αποσύρεται στο Colombey-les-Deux-Eglises. Το '58, εν μέσω μιας οξυμένης πολιτικής κρίσης και του πολέμου ανεξαρτησίας της Αλγερίας, καλείται από την πολιτική ηγεσία και του ανατίθεται η πρωθυπουργία. Ο Γαλλικός λαός ανταποκρίνεται στην πολιτική του πρόταση και με δημοψήφισμα αλλάζει το Σύνταγμα της χώρας, δημιουργείται η 5^η Γαλλική Δημοκρατία και με καθολική ψηφοφορία εκλέγεται πρόεδρος της χώρας.

Με την ισχυρή εξουσία που του παρέχει το νέο Σύνταγμα, παράλληλα με το πολιτικό του εγχείρημα για ανασυγκρότηση της χώρας, ανόρθωση της οικονομίας της και λήξη των πολεμικών συρράξεων με την απόδοση της ανεξαρτησίας στην Αλγερία, ξεκινά το μεγάλο του όραμα για την Ευρώπη. Υπέρμαχος της εθνικής ανεξαρτησίας των χωρών της Ευρώπης, αντίθετος στη Συμφωνία της Γιάλτας, πολέμιος της εκχώρησης εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων σε μια υπερεθνική Ομόσπονδη Ευρώπη, η οικοδόμηση της οποίας είχε ήδη αρχίσει με τη Συνθήκη της Ρώμης, επιδιώκει την πολιτική συγκρότηση μιας Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας Κρατών-Εθνών.

Τα κείμενα και οι εκδόσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης που επιχειρούν την ιστορική καταγραφή της πορείας προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση, εμφανίζουν τον De Gaulle ως πολέμιο της, αφήνοντας να του αποδοθεί η εικόνα του *αντιευρωπαϊστή*. Τα κείμενα αυτά τιμούν και αποδέχονται ως *πατέρες* της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τους *Jean Monnet, Robert Schuman, Alcide de Gasperi, Paul-Henri Spaak, Konrad Adenauer, Walter Hallstein, Joseph Bech, Johan Willem Beyen, Altiero Spinelli, Sicco Mansholt*, αλλά και τον *Winston Churchill*, δηλαδή τους ακαταπόνητους πρωτεργάτες της υπερεθνικής Ευρώπης, όπως την είχε περιγράψει στο *National Press Club* στην Washington, τον Απρίλιο του '52, ο *Jean Monnet* :

“Aussi longtemps que l'Europe restera morcelée, elle restera faible, et sera une source constante de conflits. [...] Avec le plan Schuman et avec l'armée européenne, nous avons posé les fondations sur lesquelles nous pourrons construire les États-Unis d'Europe, libres, vigoureux, pacifiques et prospères.”.

Κατά την 10ετή παρουσία του De Gaulle στην ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή, η αντιπαράθεση των δυο αντιλήψεων ήταν σφοδρή και συχνά οι *πατέρες της Ευρώπης* είχαν χαρακτηριστεί ως *γιοι της Αμερικής*. Το '66, δεν προ-

κάλεσε έκπληξη η επιστολή του De Gaulle προς τον Lyndon Jonson, με την οποία του ανακοίνωσε την αποχώρηση της Γαλλίας από το NATO:

“La France considère que les changements accomplis ou en voie de l’être, depuis 1949, en Europe, en Asie et ailleurs, ainsi que l’évolution de sa propre situation et de ses propres forces ne justifient plus, pour ce qui la concerne, les dispositions d’ordre militaire prises après la conclusion de l’Alliance.”

Ο De Gaulle ποτέ δεν άφησε την Ευρώπη να κατευθυνθεί στις επιδιώξεις του *Jean Monnet* και ποτέ δεν θα την άφηνε να εξελιχθεί όπως την οικοδόμησε ο Jacques Delors με τη Συνθήκη του Maastricht. Δεν θα επέτρεπε ούτε καν να συνταχθεί η Συνταγματική Συνθήκη, ούτε καν να εμφανιστεί η Συνθήκη της Λισαβόνας. Ποτέ δεν θα άφηνε να τεθεί η εθνική κυριαρχία της χώρας του υπό την εξουσία ενός υπερεθνικού τεχνοκρατικού η πολιτικού θεσμού όπως αυτού που υπάρχει σήμερα στην Ευρώπη.

Στα *Απομνημονεύματα*, λίγο πριν το τέλος, γράφει: ¹

”Pour l’école dirigeante de chaque parti politique, l’effacement de notre pays est devenue une doctrine établie et affichée. [...] D’où l’adhésion à l’Europe vue comme une construction dans laquelle des technocrates formant un exécutif et des parlementaires s’investissant du législatif - la grande majorité des uns et des autres étant des étrangers - auraient qualité pour régler le sort du peuple français.”

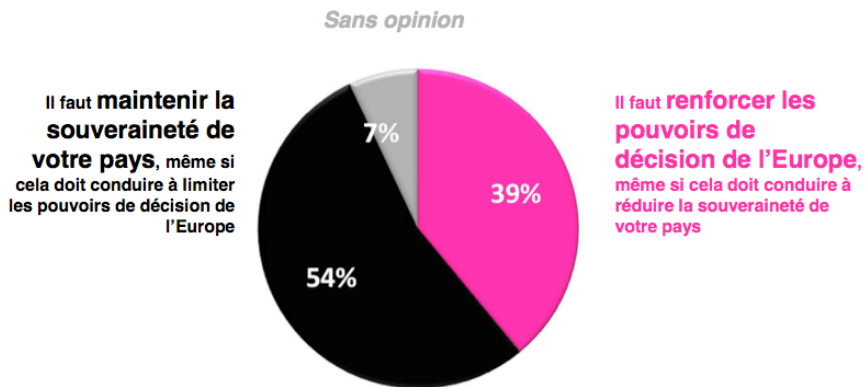
Στα προηγούμενα κεφάλαια αναλύσαμε την πολιτική στάση των διαδόχων του στην προεδρία της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας:

Georges Pompidou (1969-1974), Valéry Giscard d’Estaing (1974-1981),
Francois Mitterrand (1981-1995), Jacques Chirac (1995-2007),
Nicolas Sarkozy (2007-2012), Francois Hollande (2012- ...).

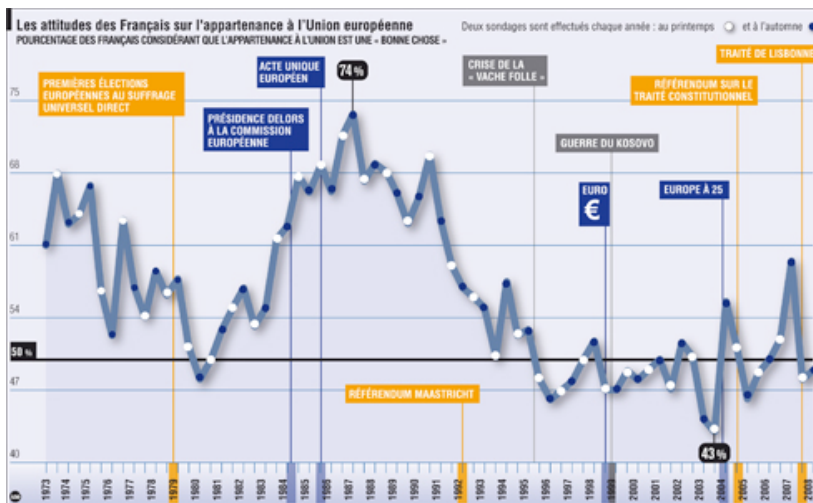
Παρότι οι περισσότεροι δήλωναν συνεχιστές της γκωλικής αντίληψης για μια ισχυρή Γαλλία στον ευρωπαϊκό και στον παγκόσμιο χώρο, εντούτοις η πολιτική τους πρακτική δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, επιφέροντας και μια σχετική σύγχυση στην ευρωπαϊκή αντίληψη των Γάλλων.

La France dans l'Europe

Question : Pour faire face efficacement aux grands problèmes des années à venir, quelle est selon vous la meilleure solution ?

Δημοσκόπηση Νοεμβρίου 2011

Δημοσκόπηση της πρόθεσης των Γάλλων ως προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

- **Επιστροφή στην ευρωπαϊκή αντίληψη του *De Gaulle*.**

"Ίσως εκπλαγείτε, αλλά ουδέποτε μίλησα, σε καμία δήλωσή μου, για την Ευρώπη των Πατριδων, παρότι ισχυρίζονται ότι το έχω κάνει."

Charles de Gaulle, 15.5.1962.⁵

Στο Μέγαρο των Ηλυσίων, όταν έγινε η προηγούμενη δήλωση προς το πολυπληθές ακροατήριο των παριστάμενων δημοσιογράφων, ακούστηκε ένας μακρόσυρτος ψίθυρος έκπληξης. Ο Charles de Gaulle, στις πολιτικές του δηλώσεις, χρησιμοποιούσε πάντα τις λέξεις με το αυθεντικό τους νόημα. Εντούτοις, αρκετοί δημοσιογράφοι, αλλά και πολιτικοί, ακροβατώντας σε λεπτές αμφισημίες, έδιναν το δικό τους νόημα που στο ευρύ κοινό λειτουργούσε κάπως αντιφατικά ως προς τί σημαίνει ακριβώς η *Ενωμένη Ευρώπη*.

Εκείνο που μπορούμε να πούμε είναι ότι η στάση του de Gaulle χαρακτηρίζεται από μεγάλη συνέχεια και εμπνέεται από αταλάντευτες αρχές.

Είναι αφοσιωμένος στην ιδέα της *Ευρωπαϊκής Ευρώπης* [23.11.'64], όρος που υποδηλώνει την πολιτική και αμυντική ανεξαρτησία από τις ΗΠΑ και το NATO, χωρίς να υπονοεί αντιπαράταξη στις Ηνωμένες Πολιτείες, ούτε δημιουργία ενός νέου τρίτου πόλου μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Σοβιετικής Ένωσης. Στο Αμερικανικό Κογκρέσο είχε δηλώσει απερίφραστα ότι η Γαλλία έχει επιλέξει *την πλευρά των ελεύθερων ανθρώπων* [25.4.'60] και λίγο αργότερα δήλωσε ότι *η Αμερική είναι κόρη της Ευρώπης* [31.12.'60]. Ποτέ δεν άλλαξε αυτή την αντίληψή του, αλλά ήταν σταθερά ενάντιος στη διαφανόμενη νατοϊκή χειραγώγηση των ευρωπαϊκών κρατών.

Είναι πεπεισμένος ότι αν η Μ. Βρετανία εισέλθει στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, σίγουρα, μέσα από αυτή, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα περάσουν στον ευρωπαϊκό χώρο την πολιτική, αμυντική και οικονομική κυριαρχία τους. Για το λόγο αυτό αρνείται την ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου στην ΕΟΚ.

Είναι αφοσιωμένος στην ιδέα της *Ευρώπης των Κρατών Εθνών*, όρος που υποδηλώνει την ευρωπαϊκή συνοχή και συνεργασία υπό τον απαραίτητη προϋπόθεση της μη εκχώρησης των εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων σε μια υπερεθνική ευρωπαϊκή ομοσπονδιακή δομή. Στη διαφύλαξη αυτής της εθνικής κυριαρχίας προσέβλεπε η περίφημη στάση της *κενής έδρας* και ο γνωστός *Συμβιβασμός του Λουξεμβούργου*. Αυτό που πολιτικά ήθελε για την Ευρώπη, μια συνομοσπονδιακή δομή με διαφύλαξη της εθνικής ταυτότητας και κυριαρχίας, εμπεριέχεται στο *Σχέδιο Fouchet*. Το Σχέδιο αυτό, που μετά από μακρές διαβουλεύσεις απερρίφθη από τους Ευρωπαίους Εταίρους υπό την έντονη αμερικανική επιρροή, αποτελούσε κατάληξη μιας σειράς προσπαθειών που ουσιαστικά είχαν ξεκινήσει πριν πολλά χρόνια. Το '50 και το '53, ο πολιτικός συνεργάτης του και μετέπειτα πρωθυπουργός της κυβέρνησής του, Michel Debré, είχε υποβάλει δύο διαδοχικές εκδοχές ενός *Σχεδίου Συμφωνίας για ένωση των Ευρωπαϊκών Κρατών*. Όλες οι προσπάθειες, όλα τα Σχέδια, προσέκρουαν στην υπερεθνική αντίληψη των *Πατέρων της Ευρώπης*.

Όταν υπεγράφη η Συνθήκη της Ρώμης, ο De Gaulle, που τότε ήταν εκτός πολιτικής εξουσίας, είχε επισημάνει όλα τα κατά την άποψή του αρνητικά στοιχεία της που είχαν να κάνουν με τον υπερεθνικό χαρακτήρα της. Λίγο μετά, ο Michel Debré, σε μια από τις ιδιαίτερα φορτισμένες δημόσιες ομιλίες του κατέληξε αναφωνώντας: *Αυτό που προτείνουν, είναι η εξαφάνιση του έθνους*. [19.7.'57]. Ήταν λοιπόν φυσικό να θορυβηθούν έντονα οι κύκλοι της *υπερεθνικής Ευρώπης* όταν, το '59, ο Πρόεδρος πλέον De Gaulle ανέθεσε την πρωθυπουργία στον Michel Debré. Ο De Gaulle εκπλήσσει τους Ευρωπαίους Εταίρους, δηλώνοντας κατηγορηματικά ότι *δεσμεύεται στο δρόμο της Κοινής Αγοράς και επιθυμεί να την επεκτείνει στον γεωργικό τομέα*. [1.1.'59]. Αυτό όμως δεν τον εμποδίζει να ξεκινήσει την ίδια στιγμή ένα μακρόχρονο αγώνα για την αλλαγή της φυσιογνωμίας της.

Ο πρωθυπουργός Michel Debré, ενώπιον της Εθνοσυνέλευσης [15.1.'59], αναφέρει για πρώτη φορά τον όρο *Ευρώπη των Πατρίδων και της Ελευθερίας* και έκτοτε ο όρος αυτός χρησιμοποιείται από πολλούς υποστηρικτές των γκωλικών αντιλήψεων, συμπεριλαμβανομένου του θερμά εμφορούμενου από την γκωλική ιδεολογία Alain Peyrefitte, μετέπειτα υπουργού και ακαδημαϊκού, που έγραψε: *Σήμερα η Ευρώπη των Πατρίδων, μια μέρα η ευρωπαϊκή Πατρίδα*. [Le Monde, 17.9.'60]. Σημασία δεν έχει αν ουδέποτε ο Πρόεδρος De Gaulle χρησιμοποίησε αυτό τον όρο που καθιερώθηκε ως σηματοδότης της ευρωπαϊκής του αντίληψης, αλλά η κατανόηση του λόγου που τον οδήγησε να δηλώσει ότι ποτέ δεν ειπώθηκε από τον ίδιο. Από την πλευρά του, κάνει λόγο για την Ευρώπη των Εθνών, των Κρατών, των λαών, των *πραγματικότητων*. [23.7.'64]. Εξαρχής δηλώνει: *Η οικοδόμηση της Ευρώπης δεν πρέπει να βασιστεί στα όνειρα αλλά στην πραγματικότητα. Και η πραγματικότητα είναι τα Κράτη*. [5.9.'60]. Το '52 είχε ήδη δηλώσει: *Η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία είναι ίσως η τελευταία ευκαιρία για τη Δύση*. Αντίθετα, ο Βέλγος υπουργός Εξωτερικών, πρώην πρωθυπουργός και μετέπειτα Γραμματέας του NATO, Paul-Henri Spaak δηλώνει: *Η Ευρώπη θα είναι υπερεθνική ή άλλως δεν θα υπάρξει*. Και ο Winston Churchill, όπως και η μετέπειτα Βρετανική πολιτική ηγεσία, παρότι η Μ. Βρετανία ουδέποτε θα εκχωρούσε τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματά της, υποστήριζε ανέκαθεν την ομοσπονδιακή συγκρότηση *Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης* χωρίς βέβαια τη δική της συμμετοχή.

Ο Πρόεδρος De Gaulle αναφέρεται σε μια *Ευρωπαϊκή Ευρώπη από τον Ατλαντικό έως τα Ουράλια* ['65] και η φράση του αυτή δίνει το έναυσμα σε πολυπληθείς αμφίσημες ερμηνείες. Η έκφραση αυτή του De Gaulle χρονολογείται πολύ νωρίτερα από την έναρξη της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας και φαίνεται να την χρησιμοποιεί για πρώτη φορά δημοσίως στις 16.3.'50, θέλοντας να υποδηλώσει την αντίθεσή του στα όρια που τέθηκαν από τη

Συμφωνία της Γιάλτας και την επιβολή της Σοβιετικής Ένωσης. Και όμως, αυτή η φράση, που σίγουρα δεν ειπώθηκε για να ευχαριστήσει το Κρεμλίνο, ερεθίζει έντονα τους ένθερμους υποστηρικτές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στο πλαίσιο της Δυτικής Ευρώπης. Πάντως, εκείνος, συνεχίζει να ερεθίζει και ίσως να εξοργίζει σχεδόν τους πάντες και όταν επισκέπτεται το Παρίσι ο Alexei Kosygin, διάδοχος του Nikita Khrushchev στην ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης, τον ερωτά: *Θα γινόταν πόλεμος στο Βιετνάμ αν η Ευρώπη ήταν ενωμένη;* [1.12.'66].

Πρωταρχικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής του στάσης είχε πάντα η Γαλλία και τόνιζε: *Με λίγα λόγια, πιστεύω ότι είναι σημαντικό η Ευρώπη να είναι η Ευρώπη και ότι η Γαλλία να είναι η Γαλλία. Η Γαλλία, επειδή είναι η Γαλλία, πρέπει να έχει μια παγκόσμια πολιτική.* [19.4.'63]. Λένε λοιπόν ότι η ευρωπαϊκή πολιτική πρόταση δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά πτυχή μιας ολικής πολιτικής ώστε η Γαλλία να αποκτήσει την παγκόσμια ανεξάρτητη θέση της. Του αποδίδουν έτσι εθνικιστικές τάσεις. Όμως εκείνος δηλώνει: *"Les nationalistes sont ceux qui se servent de leur nation au détriment des autres, les nationaux sont ceux qui servent leur nation en respectant les autres. Nous sommes des nationaux. Il est naturel que les peuples soient nationaux. Tous les peuples le sont. C'est la mission de la France que de soutenir les nationaux de tous les pays. Il n'y a pas d'équilibre, pas de justice dans le monde, sans une forte nation française qui soit un encouragement pour les autres nations."*. Και καταλήγει:

*"Δεν είμαστε Ευρωπαίοι αν είμαστε απάτριδες."*⁷¹

10. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι χαμένες προσδοκίες των λαών της Ευρώπης

Μόνο ο χρόνος θα μπορούσε να αποκαλύψει την ορθότητα ή όχι της πολιτικής επιλογής του *Jean Monnet* και των *Πατέρων της Ευρώπης* που τελικά επικράτησε και εξελίχθηκε στη σημερινή ευρωπαϊκή πραγματικότητα, αποκαθλώνοντας σταδιακά την ευρωπαϊκή προοπτική του *Charles de Gaulle*.

- **Maastricht, 7.2.'92:**

Η *Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα*, έχοντας ολοκληρώσει την ιστορική διαδρομή που ήταν προκαθορισμένη από τη Συνθήκη της Ρώμης, παραχωρεί τη θέση της στην *Ευρωπαϊκή Ένωση*. Η νέα ιδρυτική πράξη κυρώνεται από τους ηγέτες των 15 ευρωπαϊκών χωρών, διακηρύσσοντας:

- *Εμπνεόμενοι από την πολιτιστική, θρησκευτική και την ανθρωπιστική κληρονομιά της Ευρώπης, από την οποία αναπτύχθηκαν οι παγκόσμιες αξίες των απαραβάτων όρων και αναφαίρετων δικαιωμάτων του ανθρώπου, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας και του κράτους δικαίου. ...*

- *Επιβεβαιώνοντας την προσήλωσή μας στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και το κράτος δικαίου. ...*

- *Επιθυμώντας βαθύτερες σχέσεις αλληλεγγύης μεταξύ των λαών μας και ταυτόχρονα σεβόμενοι την ιστορία, τον πολιτισμό και τις παραδόσεις τους..*

- *Αποφασισμένοι να προωθήσουμε την οικονομική και κοινωνική πρόοδο των λαών μας...*

Ποιος θα μπορούσε να αρνηθεί αυτό το προοίμιο ή να σκεφτεί ότι η επίτευξη των υψηλών αυτών σκοπών απαιτούσε την εκχώρηση κυριαρχικών εθνικών δικαιωμάτων; Κανείς. Και η διακήρυξη συνεχίζει:

- Αποφασισμένοι να προωθήσουμε την οικονομική και κοινωνική πρόοδο των λαών μας, στα πλαίσια της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, μιας ενισχυμένης συνοχής, όπως επίσης και της προστασίας του περιβάλλοντος, και να εφαρμοστούν πολιτικές που θα διασφαλίζουν την πρόοδο στον τομέα της οικονομικής ολοκλήρωσης εκ παραλλήλου με την πρόοδο στους άλλους τομείς. Αποφασισμένοι να επιτύχουμε την ενίσχυση και τη σύγκλιση των οικονομιών, και την ίδρυση οικονομικής και νομισματικής ένωσης, η οποία θα συμπεριλαμβάνει, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας συνθήκης, ένα ενιαίο και σταθερό νόμισμα. Αποφασισμένοι να θεσπίσουμε κοινή ιθαγένεια στους υπηκόους των χωρών μας. ...

- Αποφασισμένοι να συνεχίσουμε την πορεία μας προς μια ολοένα στενότερη ένωση των λαών της Ευρώπης, όπου οι αποφάσεις θα λαμβάνονται όσο το δυνατό πιο κοντά στους πολίτες, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας. Με την προοπτική μετάβασης σε μεταγενέστερα στάδια από τα οποία πρέπει να διέλθει η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ώστε να εξελιχθεί ... Απονέμονται οι ακόλουθες αρμοδιότητες

Ποιος θα αμφισβητούσε ότι η εκχώρηση κυριαρχικών εθνικών δικαιωμάτων σε υπερεθνικούς ευρωπαϊκούς θεσμούς δεν είχε ως αποκλειστικό σκοπό την εξασφάλιση της ευημερίας των λαών της Ευρώπης; Χωρίς αμφιβολία, ο πρώτος πρόεδρος της 5^{ης} Γαλλικής Δημοκρατίας *Charles de Gaulle*.

Η εκχώρηση κυριαρχικών εθνικών δικαιωμάτων στα υπερεθνικά ευρωπαϊκά όργανα κυρώνεται από τα εθνικά κοινοβούλια των 12 κρατών, χωρίς δημοψήφισμα. Τα προσδοκώμενα εθνικά οφέλη, υπό τη σκέπη μιας ισχυρής Ευρωπαϊκής Ένωσης, είχαν γίνει παγκοίμως γνωστά, αλλά το κόστος της επιδιωκόμενης υπερεθνικής προσαρμογής ήταν δυσδιάκριτο μέσα στο έντονα προβεβλημένο πρίσμα του *ευρωενθουσιασμού*.

- **Lisboa, 13.12.'07:**

Μετά την απόρριψη, από τον Γαλλικό λαό και κατόπιν από τον Ολλανδικό λαό, της Συνταγματικής Συνθήκης που θα σφράγιζε την εγκαθίδρυση μιας *Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας*, τα συνταγματικά άρθρα μετουσιώθηκαν σε διατάξεις συμπληρωματικής Συνθήκης που, χωρίς δημοψήφισμα, κυρώθηκε από τα Κοινοβούλια των 27 πλέον κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με τη Συνθήκη αυτή θεσμοθετείται ο *Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, που εκλέγεται με διετή θητεία από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής, και ορίζεται ο ύπατος εκπρόσωπός της για την κοινή εξωτερική της πολιτική. Καταργείται η δυνατότητα εθνικής αρνησικυρίας από τα Κράτη Μέλη και υιοθετείται η ενισχυμένη πλειοψηφία σε 40 περίπου τομείς αποφάσεων, δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα ψήφου στα κράτη με το μεγαλύτερο πληθυσμό, την Γερμανία, τη Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιταλία. Τελικά, μετά από συμβιβασμό με την Πολωνία, η αναλογική αυτή ψήφος θα τεθεί σε ισχύ το 2017. Σε κάποιους τομείς, ενισχύεται ο ρόλος του Ευρωκοινοβουλίου και δίνεται η δυνατότητα στους πολίτες να θέσουν υπόψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μια νομοθετική πρότασή τους, εφόσον συνοδεύεται από ένα εκατομμύριο υπογραφές. Τέλος, σε όποια χώρα επιθυμεί να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση, της παραχωρείται το δικαίωμα να διαπραγματευτεί με τους Εταίρους της την έξοδό της.

Με τη Συνθήκη του Maastricht και τη συμπληρωματική Συνθήκη της Λισαβόνας, επετεύχθη το σχέδιο των *πατέρων της Ευρώπης*, ακόμη και αν δεν επισφραγίστηκε τυπικά η *Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία*. Οι αδύναμες χώρες, σε αντάλλαγμα της εκχώρησης εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων, εισπράττουν την ασφάλεια του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος και της *ευρωπαϊκής προστασίας*, σε άψογο εναρμονισμό με την αμυντική προστασία της Ατλαντικής Συμμαχίας. Και όλα τεκμηριώνονται με άκρως λογικά επιχειρήματα.

- **ΔΝΤ, 25.3.'10:**

Η είσοδος του *Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου* στην Ευρωπαϊκή Ένωση ξεπερνά κατά πολύ το επίπεδο μιας απλής τεχνοκρατικής σύμπραξης για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης μιας χώρας. Πρόκειται για κεντρικό πολιτικό ζήτημα που αγγίζει τα θεμέλια στα οποία οικοδομήθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση. Θέτει σε αμφισβήτηση το ρόλο της στον παγκόσμιο χώρο, τη βαρύτητά της ως προς το G7, αναδεικνύει μια κρίση ταυτότητας που διαμορφώνει νέες πολιτικές και οικονομικές ισορροπίες στο διεθνές στερέωμα. Το ΔΝΤ δεν υπεισήλθε απλά στο χώρο του Ευρωπαϊκού Νομισματος, αλλά μπήκε στην καρδιά της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο Joseph E. Stiglitz, βραβείο Nobel Οικονομίας 2001, πρώην ηγετικό στέλεχος της Παγκόσμιας Τράπεζας που, αποχωρώντας από αυτήν το 2000, στηλίτευσε τον ρόλο της, όπως και τους σκοπούς και μεθόδους του ΔΝΤ, είναι ο πιο κατάλληλος που θα μπορούσε να αναφερθεί σε αυτό το ζήτημα. Στο περίφημο βιβλίο του *Globalization and Its Discontents* και στην Γαλλική έκδοση *La Grande Désillusion*, δίνει το στίγμα του ΔΝΤ :^{45,75}

“Το ΔΝΤ, μισό αιώνα μετά την ίδρυσή του, είναι φανερό πως απέτυχε στην αποστολή του. Αντί να προωθεί το φιλελευθερισμό του εμπορίου, καλύτερο θα ήταν να επικεντρωθεί στην επίτευξη της παγκόσμιας οικονομικής σταθερότητας. Το χειρότερο είναι ότι πολλές από τις πολιτικές του συνέβαλαν στην παγκόσμια αστάθεια. Στην πλειονότητά τους οι πολιτικές του διαρθρωτικής προσαρμογής προκάλεσαν σε πολλές χώρες όπου εφαρμόστηκαν πείνα και ταραχές. Και όταν ακόμα τα αποτελέσματα κατάφεραν να επιτύχουν βραχύβια οικονομική μεγέθυνση, συχνά τα οφέλη ήταν δυσανάλογα περισσότερα για τους πιο εύπορους, ενώ εκείνοι που βρίσκονταν στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα αντιμετώπιζαν ακόμη μεγαλύτερη φτώχεια. Διέπραξε σφάλματα σε όλους τους τομείς όπου ενεπλάκη και σε πολλές χώρες τα σφάλματα ως προς τη διαδοχική εφαρμογή των μεταρ-

ρυθμίσεων οδήγησαν σε άνοδο της ανεργίας και αύξηση της φτώχειας. Η δυστυχία και ο πόνος έγιναν μέρη της διαδικασίας απολύτρωσης, ενδείξεις ότι η χώρα βρισκόταν στο σωστό δρόμο. Δίχως άλλο ο πόνος είναι έως έναν βαθμό απαραίτητος. Η ένταση του πόνου που γνώρισαν οι αναπτυσσόμενες χώρες με τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης και της ανάπτυξης, έτσι όπως αυτές καθοδηγήθηκαν από το ΔΝΤ, ήταν πολύ μεγαλύτερη από ότι χρειαζόταν. Οι αποφάσεις του λαμβάνονταν με βάση ένα μάλλον περίεργο μείγμα ιδεολογίας και κακών οικονομικών, ένα δόγμα που μερικές φορές έμοιαζε μόλις να συγκαλύπτει κάποια ιδιαίτερα συμφέροντα. Οι πολιτικές των διεθνών οικονομικών οργανισμών συχνότατα ευθυγραμμίζονται με τα εμπορικά και χρηματοπιστωτικά συμφέροντα εκείνων που βρίσκονται στις προηγμένες βιομηχανικά χώρες. Τις περισσότερες φορές, ο τρόπος που το ΔΝΤ προσεγγίζει τις αναπτυσσόμενες χώρες έδινε την αίσθηση ενός αποικιοκράτη κυβερνήτη. Και μόνο η ιδέα ότι θα μπορούσε κάποιος να ξεχωρίσει την οικονομία από την πολιτική, ή μια ευρύτερη αντίληψη για την κοινωνία, φανέρωνε στενότητα προοπτικών. Εάν οι πολιτικές που επιβάλλουν οι δανειστές οδηγούν σε διαδηλώσεις τότε οι οικονομικές συνθήκες επιδεινώνονται, καθώς τα κεφάλαια εξέρχονται από τη χώρα και οι εταιρείες φοβούνται ότι ίσως χρειαστεί να επενδύσουν περισσότερα από τα χρήματά τους. Τέτοιες πολιτικές δεν αποτελούν συνταγή ούτε για επιτυχημένη ανάπτυξη ούτε για οικονομική σταθερότητα. Μερικές φορές, το πρόγραμμα του ΔΝΤ άφηνε τη χώρα το ίδιο φτωχή, αλλά με περισσότερα χρέη και μια ακόμα πιο πλούσια ελίτ να την κυβερνά. Αν είχαν ακολουθήσει τις συμβουλές του ΔΝΤ, οι ΗΠΑ δεν θα είχαν γνωρίσει την έκρηξη που σημειώθηκε στην αμερικάνικη οικονομία κατά τη δεκαετία του '90, έκρηξη που επέφερε μια άνευ προηγουμένου ευημερία και επέτρεψε στη χώρα να αντιστρέψει το τεράστιο δημοσιονομικό της έλλειμμα και να το μετατρέψει σε σημαντικό πλεόνασμα. Η χαμηλό-

τερη ανεργία είχε επίσης βαθύτατες κοινωνικές συνέπειες, ζητήματα τα οποία ελάχιστα έλκουν την προσοχή του ΔΝΤ οπουδήποτε στον κόσμο. Σε πολλές χώρες έκανε χειρότερα τα πράγματα επειδή τα προγράμματα λιτότητας που εφαρμόζε συχνά συνεπάγονταν τόσο υψηλά επιτόκια ώστε η δημιουργία θέσεων εργασίας και επιχειρήσεων θα ήταν αδύνατη ακόμα και σε ένα καλό οικονομικό περιβάλλον όπως αυτό των ΗΠΑ. Το γεγονός ότι το ΔΝΤ εστιάζει στους χρηματοπιστωτικούς δείκτες και όχι στη μέτρηση των πραγματικών μισθών, της ανεργίας, του ΑΕΠ ή ευρύτερων δεικτών ευημερίας, λέει πολλά από μόνο του. Εάν οι στρατηγικές του δεν είχαν απλώς καταφέρει να επιτύχουν πλήρως όλες τις δυνατότητες ανάπτυξης, αυτό θα ήταν από μόνο του αρκετά κακό. Αλλά οι αποτυχίες σε πολλά μέρη ανέστρεψαν το πρόγραμμα της ανάπτυξης διαβρώνοντας, χωρίς κάτι τέτοιο να είναι αναγκαίο, τον ίδιο τον κοινωνικό ιστό. Στους υπολογισμούς της μακροοικονομικής πολιτικής του, που έχουν το χρώμα του χρήματος, συχνά δεν υπάρχει χώρος για τέτοιες ανησυχίες. Όσο σκληρά πολέμησαν οι εργαζόμενοι για αξιοπρεπείς δουλειές, το ίδιο σκληρά πολέμησε και το ΔΝΤ για αυτό που κατ'εуφημισμό αποκαλεί *ευελιξία της αγοράς εργασίας*, που ακούγεται κάπως καλύτερο από *βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς εργασίας*, αλλά, όπως εφαρμόστηκε, δεν ήταν παρά μια κωδική ονομασία για χαμηλότερους μισθούς και μικρότερη προστασία της εργασίας. Οι χαμηλότεροι μισθοί που επέβαλλε, ίσως να οδηγούσαν κάποιες εταιρείες σε πρόσληψη κάποιων επιπλέον υπαλλήλων, που ο αριθμός τους μπορεί να ήταν σχετικά μικρός, αλλά η εξαθλίωση που προκαλούν οι χαμηλότεροι μισθοί σε όλους τους άλλους εργαζόμενους μπορεί να είναι πολύ σοβαρή. Τα προγράμματα του χορηγούν κατ' επανάληψη κεφάλαια στις κυβερνήσεις προκειμένου να διασώσουν τους δυτικούς πιστωτές. Και οι πιστωτές, προσδοκώντας τη διάσωση των χρημάτων τους, αποδυναμώνουν τα κίνητρα που εξασφαλίζουν ότι οι οφειλέτες θα είναι σε θέση να εξοφλήσουν.“

- **Η εξέλιξη προς τη σημερινή ευρωπαϊκή πραγματικότητα.**

Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης άλλαξε πράγματι η παγκόσμια ισορροπία και υφίστατο πλέον μια μόνο στρατιωτική υπερδύναμη, οι ΗΠΑ. Εντούτοις, από οικονομική άποψη, οι ΗΠΑ δεν ήταν η μόνη υπερδύναμη αφού είχε ήδη αρχίσει η οικονομική ανάδυση της *Ευρώπης-Γερμανίας* ή *Γερμανίας-Ευρώπης*, αφήνοντας να κριθεί στην πορεία ποια από τις δυο εκφάνσεις θα αποκτούσε την υπεροχή. Από την άλλη πλευρά υπήρχαν βέβαια οι εξελισσόμενες οικονομικές δυνάμεις της Ιαπωνίας και της Κίνας.

Το ζήτημα της *ασφάλειας* της Ευρώπης, αν θα είναι ευρωπαϊκό ή στην ουσία ατλαντικό, παρέμενε ανοιχτό, σαν να περίμενε να εξαλειφθούν τελείως οι παρακαταθήκες του *Charles de Gaulle*.

Το ζήτημα της *οικονομίας* της Ευρώπης, αν θα είναι ευρωπαϊκό ή στην ουσία χειραγωγούμενο, παρέμενε ανοιχτό, περιμένοντας το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων *GATT*. Αν η κατάληξη ήταν αρνητική, θα εμφανίζονταν οξύτατες διαφορές απόψεων μεταξύ ΗΠΑ και Ευρώπης. Τουλάχιστο η Γαλλία θα αντιστεκόταν στις αμερικανικές επιδιώξεις, με επακόλουθο έναν εμπορικό πόλεμο που θα οδηγούσε στην ύφεση και στην ανεργία.

Το ζήτημα της *διεύρυνσης* της Ευρώπης, αν θα είναι ευρωπαϊκό ή αν θα επικρατούσε η αμερικανική επιδίωξη για ταχεία ένταξη νέων χωρών, ήταν απροσδιόριστο. Προφανώς, η διεύρυνση θα επηρέαζε την πολιτική και οικονομική συνοχή της Ευρώπης, με επακόλουθο την μετατροπή της σε μια απλή *Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών*.

Η Μ. Βρετανία ενστερνιζόταν ανεπιφύλακτα τις αμερικανικές θέσεις, ως προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και παροχή ατλαντικής προστασίας, υποστηρίζοντας διακαώς τη διεύρυνση, προσδοκώντας αυτό που πάντα επεδίωκε, τη *Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών*. Αυτή η στάση δεν θα προκαλούσε έκπληξη στον *Charles de Gaulle*.

Η Γερμανία θέλει ταυτόχρονα την ολοκλήρωση και τη διεύρυνση, επιδιώκοντας την πολιτική και οικονομική της επιρροή στην Κεντρική Ευρώπη, στα Βαλκάνια και ευρύτερα στις παραδουνάβιες χώρες. Λίγο πριν τη συνθήκη του Maastricht, αύξησε το επιτόκιο, παρότι όλοι ζητούσαν να μην γίνει κάτι τέτοιο, γιατί θα άνοιγε ο δρόμος προς την ύφεση. Υπήρχε λοιπόν η απορία, σε ποιο βαθμό ήταν δεδομένη η γερμανική αλληλεγγύη προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και ακόμη αν στην πραγματικότητα πορευόμαστε προς μία ευρωπαϊκή Γερμανία ή γερμανική Ευρώπη.

Η Γαλλία επιθυμεί διαχρονικά την ουσιαστική ενσωμάτωση της Γερμανίας στην Ενωμένη Ευρώπη, όποια και αν είναι η μορφή της, και αυτό για λόγους μακροπρόθεσμης διασφάλισης της ευρωπαϊκής ισορροπίας. Επίσης, επιδιώκει σταθερά να έχει με το μέρος της το Νότο της Ευρώπης.

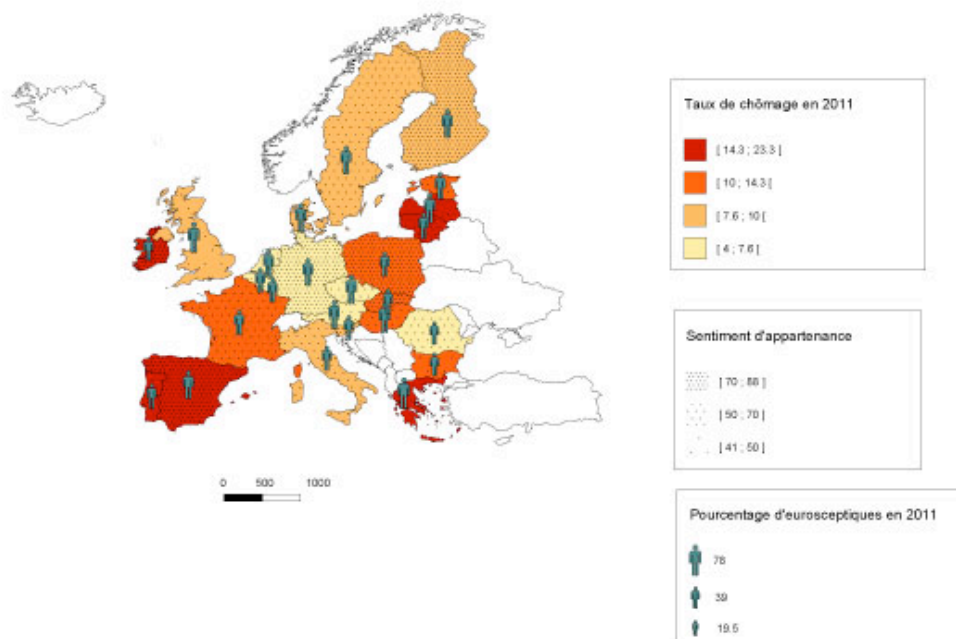
Η αντιπαράθεση Βορρά και Νότου ελλοχεύει διαχρονικά στους κόλπους της Ευρώπης. Η Ενιαία Αγορά, χωρίς ισχυρή πολιτική συνοχή και οικονομική σύγκλιση, είναι μοιραίο να οξύνει τις αντιθέσεις και ανισότητες μεταξύ ισχυρών και αδύναμων μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με φυσικό επακόλουθο την απόκλιση και ίσως την σύγκρουση συμφερόντων και στρατηγικών που θα υποβόσκουν στην πορεία προς τη δημιουργία μιας Ενωμένης Ευρώπης. Πολύ περισσότερο όταν η πορεία αυτή προσβλέπει σε μια Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία, όπως υπαγορεύεται από το Maastricht και τη Λισαβόνα. Μέσα στο πλαίσιο μιας επιβαλλόμενης ευρωπαϊκής συνοχής, η απόκλιση των εθνικών συμφερόντων καταλήγει σε σύγκρουση επιδιώξεων και στρατηγικών με κατάληξη τη διάσπαση ή την υποταγή των αδύναμων χωρών στον ισχυρότερο Εταίρο, στον Ευρωπαϊκό Fédérateur.

Το Maastricht και η Λισαβόνα, ως ευρωπαϊκή πρόκληση και αναγκαιότητα, δεν άφησαν καμία επιλογή στις αδύναμες ευρωπαϊκές χώρες, που αν δεν ανταποκρίνονταν καταφατικά θα ετίθεντο στο περιθώριο. Μπήκαν έτσι σε

ένα δύσκολο και άνισο αγώνα, αφού ήδη ο ευρωπαϊκός Νότος υστερούσε απέναντι στον ισχυρό ευρωπαϊκό Βορρά. Αυτές οι Συνθήκες εκφράζουν σχεδόν απόλυτα την αντίληψη και τα συμφέροντα του ευρωπαϊκού Βορρά και δεν ήταν δυνατό να χωρέσει σ'αυτές το όραμα των ευρωπαϊκών λαών, ούτε η υγιώς θεμελιωμένη οικονομική ανάπτυξη και ευημερία τους, ούτε το αληθινό νόημα της Δημοκρατίας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το δυσκολότερο όμως ζήτημα που χωρίς αμφιβολία θα εμφανιζόταν στο άμεσο μέλλον, ως αξεπέραστο πρόβλημα για τις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου, ήταν οι απαιτητικοί και δεσμευτικοί κανόνες σύγκλισης για την *Οικονομική Νομισματική Ένωση*. Το όραμα αυτό θέτει τους στόχους του με αριθμητικούς δείκτες, στους οποίους πρέπει να ανταποκριθούν τα Κράτη Μέλη, χωρίς πολιτική αναφορά και στιβαρό προγραμματισμό για την αντιμετώπιση της χειρότερης μορφής ανισότητας που μπορεί να γνωρίσει μία σύγχρονη χώρα, το τεράστιο κοινωνικό πρόβλημα της ανεργίας. Πώς θα μπορούσαν οι χώρες του Νότου να ανταποκριθούν σε αυτούς τους δείκτες; Και αν δεν το επιτύχουν, οι συνέπειες θα πλήξουν αμέσως την εφαρμογή μιας εθνικής κοινωνικής πολιτικής η οποία δεν είναι διασφαλισμένη σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δηλαδή την κοινωνική μέριμνα, την ιατρική περίθαλψη, την Παιδεία, την πλήρη απασχόληση του εργατικού δυναμικού, τη νεολαία που θα βρεθεί αντιμέτωπη με ένα αβέβαιο μέλλον. Σε αυτό το ενδεχόμενο, καθόλου απίθανο αν ληφθούν υπόψη οι κοινωνικές και οικονομικές δομές των αδύναμων Κρατών Μελών, η ύφεση είναι μονόδρομος και αντί σύγκλισης προκύπτει τεράστια απόκλιση. Δεν ήταν λίγοι οι οικονομολόγοι που είχαν έγκαιρα προειδοποιήσει:³³

“Για τις χώρες του Νότου, συγκεκριμένα την Ιταλία, την Πορτογαλία, την Ελλάδα και την Ισπανία, δεν είναι εφικτή η εκπλήρωση των προϋποθέσεων στα χρονικά πλαίσια που θέτει η Συνθήκη του Maastricht. Ειδικά, οι υπολογισμοί που αφορούν στην Πορτογαλία και την Ελλάδα προκαλούν ίλιγγο.”

*roscepticisme : manque de confiance dans les institutions de l'UE et doute de leur viabilité
(sondage dans les pays membres de l'UE, 2011)*

Έφτασε λοιπόν η στιγμή της εισόδου του ΔΝΤ στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σίγουρα ήταν ένα ξάφνιασμα, αφού όλοι ήταν πεπεισμένοι ότι οι *στιβαρές* ευρωπαϊκές υπερεθνικές δομές, που με τόση επιμέλεια οικοδομήθηκαν, είχαν την ικανότητα να αντιμετωπίσουν την οποιαδήποτε κρίση έπληττε τις χώρες της Ευρώπης. Και αν ακόμη παραβλέπαμε, που δεν θα έπρεπε, την κοινοτική αδυναμία για την αντιμετώπιση της Γιουγκοσλαβικής κρίσης που είχε ως επακόλουθο το ευρωπαϊκό *σύρσιμο* πίσω από τις επιδιώξεις και αποφάσεις ενός ξένου *fédérateur*, τώρα έχουμε τον ευρωπαίο *fédérateur*, που αναμενόμενο ήταν να ηγηθεί για την αντιμετώπιση της κρίσης, υπερ-ασπιζόμενος τις ιδρυτικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης !

Ο πρώτος αδύναμος ευρωπαϊκός κρίκος, η Ελλάδα, είχε ήδη σπάσει και ήταν ορατοί οι εύθραυστοι κρίκοι: Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία.

Η Γερμανίδα Καγκελάρια Angela Merkel είναι αδιαμφισβήτητη η πανίσχυρη *Καγκελάρια της Ευρώπης* και οι ηγέτες των αδύναμων ευρωπαϊκών χωρών περιμένουν εναγωνίως την απόφασή της. Ο ευρωπαϊός *féderateur* έχει πλέον αποκτήσει όνομα και πρόσωπο. Όμως, αφού για τα γερμανικά συμφέροντα δεν ήταν σκόπιμο να αναλάβει η Γερμανία το έργο του *féderateur* της λύτρωσης, αναθέτει στο ΔΝΤ το ρόλο του *féderateur* της κρίσης. Βέβαια, δεν παραδέχονται ότι πρόκειται για ευρωπαϊκή κρίση, ρίχνοντας το *ανάθεμα* στην *ασυνεπή* προς τις ευρωπαϊκές της δεσμεύσεις Ελλάδα και δηλώνοντας ότι *η κρίση της δεν πρέπει να μεταδοθεί στην ευρωζώνη*.

Στις 25.3.'10, το Eurogroupe ανακοινώνει την ιστορική απόφασή του για δημιουργία, από κοινού με το ΔΝΤ, ενός *ύστατου μηχανισμού διάσωσης* της Ελλάδας και όποιων άλλων χωρών της ευρωζώνης καταλήξουν σε ίδια κατάσταση. Η συμφωνία είναι μάλλον ασαφής, αλλά σαφέστατα καλωσορίζεται το ΔΝΤ στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λίγο αργότερα, την Ελλάδα ακολουθεί η Ιρλανδία, η Πορτογαλία, η Κύπρος, υποτασόμενες και αυτές στο ΔΝΤ, ενώ στα πρόθυρα βρίσκονται Ισπανία και Ιταλία.

Η Angela Merkel, πριν προκληθεί αυτό το ντόμινο, είχε δηλώσει:

“Αυτό που συνέβη στην Ελλάδα είναι παντελώς απαράδεκτο, τόσα χρόνια κατάφερνε να χαλκεύει τα επίσημα στατιστικά στοιχεία. Εξίσου όμως είναι γεγονός ότι, η κερδοσκοπία, που επέφερε πτώση στο ευρωπαϊκό νόμισμα, κατέστη δυνατή γιατί υπάρχουν τεράστιες ανισότητες στην οικονομική στερεότητα και στο αντίστοιχο χρέος των κρατών μελών της ευρωζώνης. Όλα όσα κάναμε, με αυτό το σχέδιο, σκοπεύουν στο να κερδίσουμε χρόνο ώστε να ρυθμιστούν οι ανισότητες ως προς την ανταγωνιστικότητα και οι αποκλίσεις χρέους των χωρών της ευρωζώνης”. [Le Monde, 16.5.'10].

Η Ευρωπαϊκή Ένωση μοιράστηκε πλέον την ευθύνη του Ευρωπαϊκού Νομίσματος με το ΔΝΤ, στο οποίο κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζουν οι ΗΠΑ.

"Σε αυτή την Ευρώπη θα υπάρξει ίσως ένας *fédérateur*, όμως δεν θα είναι Ευρωπαίος." [Charles de Gaulle, 15.5.'62].

Ο *Charles de Gaulle* επιβεβαιώθηκε εξολοκλήρου, μετά μισό αιώνα. Αφού τα αναφαίρετα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών μελών εκχωρήθηκαν στα υπερεθνικά φεντεραλιστικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τώρα η επιβίωση των αδύναμων χωρών παραδίδεται στα χέρια ενός ξένου απρόσωπου *fédérateur* που προκαλεί δέος στους ανυπεράσπιστους λαούς της Ευρώπης.

Ο Joseph Stiglitz, σε πρόσφατο άρθρο του, *A year on the brink*, γράφει:⁷⁵

"Το έτος 2012 κατέληξε τόσο άσχημα όσο το περίμενα. Η ύφεση της Ευρώπης ήταν προβλέψιμη και αναμενόμενη συνέπεια της πολιτικής λιτότητας, ενώ το εγχείρημα του ευρώ ήταν καταδικασμένο σε αποτυχία. Οι δύο κύριες εκπλήξεις ήταν η επιβράδυνση στις αναδυόμενες αγορές, ελαφρώς μεγαλύτερη και πιο διαδεδομένη απ' ό,τι αναμενόταν και μερικές πραγματικά αξιόλογες μεταρρυθμίσεις. ...

Κοιτάζοντας προς το 2013, τα μεγαλύτερα ρίσκα βρίσκονται στις Η.Π.Α και στην Ευρώπη. Αντιθέτως, η Κίνα έχει τα μέσα, τους πόρους, τα κίνητρα και τις γνώσεις για να αποφύγει μια σκληρή οικονομική προσγείωση και, αντίθετα με τις δυτικές χώρες, δεν διακατέχεται από προσκολλημένες ιδέες, όπως η επεκτατική λιτότητα. Οι Κινέζοι σωστά αντιλαμβάνονται ότι πρέπει να επικεντρωθούν περισσότερο στην ποιότητα της ανάπτυξης, εξισορροπώντας την οικονομία τους μακριά από τις εξαγωγές και προς την εγχώρια παραγωγή παρά στην καθαρή παραγωγή. ...

Στις ΗΠΑ, η Ομοσπονδιακή Τράπεζα, με ένα τρίτο γύρο ποσοτικής χαλάρωσης, θα μπορούσε να βοηθήσει τους εξαγωγείς εμπορευμάτων, ακόμη και αν συνεισφέρει λίγο στην εγχώρια αμερικανική ανάπτυξη. ...

Αλλά, ο πραγματικός κίνδυνος για την παγκόσμια οικονομία βρίσκεται στην Ευρώπη. Ισπανία και Ελλάδα είναι μέσα στην κατάθλιψη, χωρίς σημάδι ανάκαμψης. Το δημοσιονομικό σύμφωνο της Ευρωζώνης δεν αποτελεί λύση και οι αγορές δημοσίου χρέους από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είναι προσωρινό καταπραϋντικό. Αν η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, αντί χρηματοδοτικής ενίσχυσης, επιβάλλει νέους όρους λιτότητας, όπως φαίνεται ότι θα γίνει σε Ελλάδα και Ισπανία, το μόνο που θα επιτύχει αυτή η θεραπεία είναι η επιδείνωση της κατάστασης του ασθενή. Ομοίως, η κοινή ευρωπαϊκή τραπεζική εποπτεία δεν θα αρκέσει για την αποτροπή της συνεχούς φυγής κεφαλαίων από τις πληγείσες χώρες. Εδώ απαιτείται ένα επαρκές κοινό ασφαλιστικό σύστημα καταθέσεων. ...

Ενώ οι Ευρωπαίοι ηγέτες έκαναν επανειλημμένα ότι στο παρελθόν φαινόταν αδιανόητο, οι απαντήσεις τους δεν ήταν συγχρονισμένες με τις αγορές. Υποτίμησαν σταθερά τις δυσμενείς επιπτώσεις των προγραμμάτων λιτότητας και υπερέτιμησαν τα οφέλη των θεσμικών προσαρμογών τους. ...

Οι ηγέτες της Ευρώπης έχουν αναγνωρίσει ότι, σε περίπτωση απουσίας της ανάπτυξης, η κρίση χρέους στην περιφέρεια θα επιδεινωθεί και, ακόμη, μερικές φορές έχουν αναγνωρίσει ότι η λιτότητα δεν θα βοηθήσει σε αυτό το μέτωπο. Ωστόσο, έχουν αποτύχει να παραδώσουν ένα αποτελεσματικό πακέτο ανάπτυξης.

Η κατάθλιψη που οι ευρωπαϊκές αρχές προκάλεσαν στην Ισπανία και την Ελλάδα, έχει ήδη εμφανίσει πολιτικές συνέπειες. Στην Ισπανία, κινήματα ανεξαρτησίας, ιδιαίτερα στην Καταλονία, αναβίωσαν, ενώ ο νεοναζισμός προελαύνει στην Ελλάδα. Το ευρωπαϊκό νόμισμα, που δημιουργήθηκε για το δεδηλωμένο σκοπό προώθησης μιας δημοκρατικής Ευρώπης, επέφερε ακριβώς το αντίθετο αποτέλεσμα. Το δίδαγμα είναι ότι η πολιτική και η οικονομία είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους.

Οι αγορές από μόνες τους δεν μπορούν να είναι ούτε αποτελεσματικές, ούτε σταθερές, αλλά η πολιτική της απορρύθμισης έδωσε περιθώρια για πρωτοφανείς υπερβολές που οδήγησαν σε φούσκες και στην εξελισσόμενη κρίση που ήρθε ως επακόλουθο της κατάρρευσής τους. Οι τράπεζες έχουν σωθεί, αλλά τα βαθύτερα προβλήματα αφέθηκαν να φουντώνουν. Δεν υπάρχει έκπληξη αφού, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Αμερική, το έργο για τον καθορισμό των αιτίων της κρίσης και χάραξης πολιτικής για την έξοδο από αυτήν, ανατέθηκε στους φορείς που την είχαν προκαλέσει.

Στην Ευρώπη, ήταν η πολιτική και όχι η οικονομία, που οδήγησε στη δημιουργία του ευρώ. Και ήταν η πολιτική η οποία οδήγησε σε μια ριζικά λανθασμένη δομή που δημιούργησε αρκετό χώρο για φουσαλίδες, αφήνοντας ελάχιστα περιθώρια για την αντιμετώπιση των συνεπειών της κατάρρευσής τους. Για να προβλέψουμε αυτό που θα συμβεί το 2013, πρέπει να προβλεφθεί το πώς η διαιρεμένη κυβέρνηση των ΗΠΑ και η διασπασμένη Ευρώπη θα αντιδράσουν στα επόμενα στάδια της κρίσης.“

Ο Επίλογος στην κρίση της Ευρώπης μάλλον ακόμη δεν είναι ορατός. Η ελπίδα λύσης έχει εκχωρηθεί από τις πολιτικές ηγεσίες σε τεχνοκράτες, οπαδούς της μονόδρομης συνταγής σκληρών μέτρων λαϊκής λιτότητας, οι οποίοι, σε μεγάλο βαθμό, είναι οι ίδιοι που προκάλεσαν την κρίση μέσα από τους διεθνείς χρηματοοικονομικούς μηχανισμούς. Ας θυμηθούμε:

"Η Ευρώπη δεν μπορεί να οικοδομηθεί από τεχνοκράτες, απάτριδες και ανεύθυνους.", Charles De Gaulle, [12.11.1953].

Ο *Noam Chomsky* αναφέρεται συχνά στην κρίση της Ευρώπης, από τη δική του κοινωνιολογική και πολιτική άποψη.⁷⁶

Στην ερώτηση: *Τι σημαίνει για την ευρωπαϊκή δημοκρατία η καταφυγή σε τεχνοκρατικές κυβερνήσεις;* Απάντησε:

“Καταρχάς, αυτό δεν έπρεπε να συμβεί, το λιγότερο αν πράγματι πιστεύουμε στη δημοκρατία. Οι πολιτικές που εφαρμόζουν αυτές οι κυβερνήσεις οδηγούν την Ευρώπη σε ακόμη σοβαρότερα προβλήματα. Η ιδέα επιβολής λιτότητας σε περίοδο ύφεσης δεν έχει απολύτως κανένα νόημα.

Υπάρχουν προβλήματα, ειδικά στις χώρες του νότου της Ευρώπης. Στην Ελλάδα τα προβλήματα δεν ρυθμίζονται όταν ζητούν από τη χώρα να μειώσει την ανάπτυξή της επειδή πολύ απλά αυξάνει η σχέση του χρέους ως προς το ΑΕΠ, γιατί αυτό ακριβώς είναι το αποτέλεσμα της πολιτικής τους. Στην Ισπανία, που είναι διαφορετική περίπτωση, η χώρα πήγαινε μάλλον καλά και ο προϋπολογισμός της ήταν πλεονασματικός πριν το κραχ. Είχε προβλήματα, αλλά επρόκειτο για προβλήματα που δεν προκλήθηκαν από την κυβέρνηση, αλλά από τις τράπεζες που ακολουθώντας το αμερικανικό μοντέλο έδιναν δάνεια έναντι υποθήκης. Έτσι το οικονομικό σύστημα κατέρρευσε και επιβλήθηκε λιτότητα στην Ισπανία, η χειρίστη των πολιτικών. Αυτό προκάλεσε ανεργία, προκάλεσε μείωση της ανάπτυξης. Εντούτοις, χρηματοδοτήθηκαν οι τράπεζες και οι επενδυτές, αλλά αυτό δεν έπρεπε να είναι η πρωταρχική ανησυχία. Πρόκειται για τραπεζική κρίση, για τραπεζικό σκάνδαλο, όπως και στην Ιρλανδία. Το σκάνδαλο είναι αμφίδρομο, από τη μια οι ισπανικές και ιρλανδικές τράπεζες και από την άλλη οι δανειστές, η Bundesbank, η Deutsche Bank, και ούτω καθεξής.”.

Ο Noam Chomsky θεωρεί τελείως λανθασμένη τη θεωρία των οικονομολόγων του Harvard, *Reinhart* και *Rogoff*, που αποτελεί θεμέλιο των προγραμμάτων λιτότητας όπως τα εφαρμόζει το ΔΝΤ:⁷⁶

"Η λιτότητα δεν είναι τρόπος εξόδου από την κρίση, αλλά τρόπος χειρότερης βύθισης σε αυτήν. Η υπέρβαση του ελλείμματος δεν αποτελεί πρόβλημα, αλλά είναι πρόβλημα των τραπεζών οι οποίες, με την πολιτική τους εξουσία, το καθιστούν κέντρο της πολιτικής συζήτησης.”.

Το μέλλον της ευρωζώνης είναι μάλλον αμυδρό, λέει ο Noam Chomsky, εκτός αν αλλάξει τη στάση της η Γερμανία.⁷⁶

"Η Γερμανία έχοντας το προβάδισμα, προσπαθεί να επιβάλλει τη λιτότητα στις χώρες της περιφέρειας, στο Νότο και στην Ιρλανδία. Είναι ένα είδος ειρωνείας αν κοιτάξουμε πίσω στη σύγχρονη ιστορία, μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Το '53, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία είχε τεράστιο χρέος, σχεδόν κατέρρεε, οπότε απηύθυνε έκκληση για ελάφρυνση του χρέους της κυρίως από την Ευρώπη. Και η Ευρώπη διέγραψε ουσιαστικά το χρέος δίνοντάς της τη δυνατότητα ανάκαμψης. Έτσι, η Γερμανία, αφήνοντας πίσω της την κρίση, έγινε το μεγαλύτερο βιομηχανικό κέντρο της Ευρώπης. Τώρα η Γερμανία, έχοντας το προβάδισμα, προσπαθεί να αποτρέψει παρόμοιες πολιτικές στις χώρες που θίγονται από το συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο αναπτύχθηκε η Ευρωζώνη."

Σε πρόσφατη ερώτηση: *Βραχυπρόθεσμα, πιστεύετε ότι η Ευρώπη μπορεί να βρει μια διέξοδο από την κρίση;* ο Noam Chomsky απάντησε:⁷⁶

"Η Ευρώπη διαθέτει σπουδαίες πλουτοπαραγωγικές πηγές που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Όμως κάτι τέτοιο δεν το θέλει η Bundesbank, δεν το θέλουν οι επενδυτές, ούτε οι τράπεζες και το θέμα αυτό πρέπει να αντιμετωπιστεί αποφασιστικά.

Η Ευρωζώνη, κατά τη γνώμη μου, είναι γενικά κάτι το θετικό, αλλά η διαχείρισή της γίνεται με τρόπο που καθιστά δύσκολη την πραγμάτωση μιας όμορφης υπόσχεσης. Η πολιτική της μάλλον θα έπρεπε να είναι περισσότερο ενιαία. Οι χώρες να μπορούν να ελέγχουν το δικό τους νόμισμα και, χωρίς επιβολή λιτότητας, να παίρνουν οι ίδιες μέτρα όταν βρίσκονται σε κατάσταση οικονομικής κρίσης.

Αν η Ευρώπη δεν αλλάξει πολιτική τότε θα οδηγηθεί σε βαθύτερη ύφεση. Αυτή τη στιγμή απλά μεταφέρει τα προβλήματά της χωρίς να τα ρυθμίζει.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τις προβλέψεις της για το '13, λέγοντας ότι θα υπάρξει μια πολύ ασθενής ανάπτυξη και αύξηση της ανεργίας. Πρόκειται για πολύ σοβαρό πρόβλημα. Η ανεργία οδηγεί σε κατάρρευση μια ολόκληρη γενιά και αυτό δεν είναι μικρό θέμα. Όταν οι άνθρωποι υποχρεώνονται να βγουν σε ανεργία, αυτό είναι εξαιρετικά επιβλαβές όχι μόνο από ανθρωπιστική πλευρά, αλλά εξίσου από οικονομική πλευρά. Σημαίνει ότι οι άνθρωποι αυτοί είναι μη αξιοποιήσιμες πηγές, ενώ θα έπρεπε να χρησιμεύσουν για την οικονομική αύξηση και ανάπτυξη.

Οι εφαρμοζόμενες ευρωπαϊκές πολιτικές γίνονται κατανοητές μόνο σε μια συγκεκριμένη λογική βάση, που θέτει ως σκοπό την εξασθένιση και κατακερματισμό του κοινωνικά προστατευτικού Κράτους. Και αυτό σχεδόν έχει ειπωθεί από τον *Mario Draghi*, τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Σε συνέντευξή του στην *Wall Street Journal* δήλωσε:

Στην Ευρώπη το κοινωνικό συμβόλαιο είναι νεκρό. Πρόκειται για πολιτική επιλογή. Υπερβάλλει όταν λέει ότι είναι νεκρό, αλλά σίγουρα απειλείται."

[*Noam Chomsky*, *Europe*, 23.12.'12].

Κλείνοντας την εργασία θα ήθελα να εκθέσω μερικές προσωπικές εκτιμήσεις ως προς τη διαμόρφωση πολιτικής αντίληψης από την κοινή γνώμη και τις κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης στη σημερινή ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Οι πολίτες των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που βιώνουν την κρίση αναρωτιούνται για το πραγματικό νόημα των διακηρύξεων των πολιτικών ηγετών, το αληθινό νόημα των όρων που χρησιμοποιούν και την επίπτωση των πολιτικών αποφάσεων στη χώρα τους και στη ζωή τους.

Το νόημα που τελικά περνάει στο ευρύ κοινό διαμορφώνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, που αποτελούν πλέον *πολιτικό εργαλείο* για τον επηρεασμό της αντίληψης λαών, ακόμα και της διαμόρφωσης ιδεολογιών, και φυσικά της λήψης ή αποδοχής αποφάσεων.

Στην πιο πρόσφατη εποχή, το διαδίκτυο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο σε αυτό το ζήτημα και μάλιστα σε βαθμό που το ίδιο το νόημα μιας πολιτικής πράξης ή πρότασης είναι δυνατό να διαστρεβλωθεί παντελώς χειραγωγώντας έτσι τον ανύποπτο πολίτη. Ακόμη και για την εκπόνηση μιας μελέτης, οι πηγές εύκολα μπορούν να παραπλανήσουν και ο πλήρης έλεγχος της αξιοπιστίας τους είναι επιβεβλημένος. Δεν είναι τυχαίο ότι όλες οι πηγές που προέρχονται από τις κοινοτικές δομές των Βρυξελλών έχουν σαφή και άκρως πειστικό προσανατολισμό προς την εγκαθίδρυση *Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας*. Στο ευρωπαϊκό κοινό, ίσως ακόμη και αυτή η διαφορά μεταξύ *Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας* και *Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας* να μην είναι ευδιάκριτη. Έτσι, το κύριο και ίσως το μόνο κριτήριο διασφάλισης του νοήματος της *Δημοκρατίας* είναι το *αισθητήριο* των λαών της Ευρώπης.

Πώς λοιπόν θα ήταν δυνατό να συνειδητοποιηθεί μέσα από μια λογική ανάλυση η τεράστια διαφορά μεταξύ *Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας* και *Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας*; Πώς θα μπορούσε να καταστεί σαφής στις λαϊκές μάζες η τεράστια διαφορά της πολιτικής αντίληψης του *Charles de Gaulle* με εκείνη των *Πατέρων της Ευρώπης*;

Από την άλλη πλευρά, οι ίδιοι οι όροι που χρησιμοποιούνται στην πορεία της *ευρωπαϊκής οικοδόμησης* αποκτούν ένα ασαφές περιεχόμενο, έχοντας ως επιδίωξη να πείσουν ότι το νόημά τους είναι πλήρως εναρμονισμένο με τα συμφέροντα και τα οράματα ευημερίας των λαών της Ευρώπης.

Οι λέξεις είναι πολλαπλά φορτισμένες και περιέχουν στρώσεις νοημάτων. Σε προκαλούν να ανακαλύψεις, το υπαινικτικό κάτω από το προφανές, το απόρρητο κάτω από το ρητό, αυτό το απόρρητο που παραμένει παντοτινά απόρρητο σε όσους βολεύονται ή επιδιώκουν επιφανειακές διαδρομές.

Η λέξη *κρίση*, για παράδειγμα, που κυριαρχεί στις μέρες μας, σημαίνει την κατάσταση έκτακτης ανάγκης που διαλύει βίαια κάθε ψευδαίσθηση ασφά-

λειας και θαλπωρής. Προκαλεί την ψυχολογική ανασφάλεια σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, αφήνοντας ανοιχτό το πεδίο για την επιβολή και αποδοχή σκληρών μέτρων λιτότητας στους αδύναμους λαούς της Ευρώπης. Αλλά, σημαίνει επίσης τη δοκιμασία του καθενός και την ευκαιρία διαχωρισμού των αμνών από τα ερίφια. Και πιο πέρα, σημαίνει Γνώμη και Γνώση, αυτή που δίνει τη δυνατότητα να διακρίνουμε προθέσεις από πράξεις, συγκεκριμένες συμπεριφορές από ευχολόγια.

Η λέξη *θεσμός* προέρχεται από το ρήμα *τίθημι*, δηλαδή θέτω, επιβάλλω. Αλλά και τη λέξη *Θέμις* που σήμαινε αφενός τη θεότητα που απέδιδε δικαιοσύνη καθ'υπαγόρευση του Δία και αφετέρου αυτή καθαυτή την έννοια της δικαιοσύνης. Αρχικά είχε τη σημασία των νόμων που ήταν χαραγμένοι σε μαρμάρινες πλάκες για να τους βλέπουν καθημερινά οι πολίτες. Στην αττική διάλεκτο πήρε τη σημερινή της σημασία δηλώνοντας τους κανόνες δικαίου ή το εξουσιαστικό όργανο που γίνεται καθεστώς δια νόμου.

Οι θεσμοί, αρκετές φορές, όταν έχουν περιβληθεί τον τύπο κανόνων δικαίου που επιβάλλουν κυρώσεις, αποτελούν τροχοπέδη στην ανάπτυξη των κοινωνιών. Πλην όμως περιέχουν *εν σπέρματι* και τη δυναμική για την ανατροπή τους, όταν υπάρξει μια συνισταμένη ισχυρή κοινωνική βούληση. Σε αυτή την περίπτωση δημιουργείται *εξω-θεσμός* ή αλλιώς *εξωθεσμικοί κανόνες* οι οποίοι από τη συχνή και πυκνή επανάληψή τους δημιουργούν νέους θεσμούς. Αυτό το αέναο της δημιουργίας, ανατροπής, επαναδημιουργίας των θεσμών είναι που προάγει την κοινωνία.

Οι θεσμοί δεν είναι λοιπόν ένα μουσειακό αντικείμενο, ούτε πάπυρος κλεισμένος σε βιβλιοθήκη, αλλά ζωντανό και συνεχώς εξελισσόμενο κομμάτι της κοινωνικής πραγματικότητας που συμβαδίζει μαζί της. Και κάποιες φορές προπορεύεται, με την προϋπόθεση ότι οι κοινωνίες επιλέγουν και εμπιστεύονται φωτισμένους, ειλικρινείς και διορατικούς ηγέτες. Ο αληθινός

πολιτικός έχει την ικανότητα να αφουγκράζεται τις ανάγκες της κοινωνίας και να προετοιμάζει θεσμούς που θα ανταποκρίνονται σε αυτές τις ανάγκες. Και τότε οι πολίτες ενστερνίζονται και τελικά είναι αυτοί που δημιουργούν τους θεσμούς.

Οι θεσμοί εκδικούνται όταν αποσυνδεθούν από την κοινωνική πραγματικότητα, όταν δεν βρίσκουν τον απαιτούμενο σεβασμό και τη δέουσα ανταπόκριση ή όταν δεν είναι με σοφία χαραγμένοι στα θεμέλια της κοινωνίας. Και αυτή τη στιγμή, μέσα από την κρίση, σταθμίζεται η σοφία με την οποία χαραχτηκαν οι ευρωπαϊκοί θεσμοί και η ανθεκτικότητά τους. Το ιστορικό και κοινωνικό γίνεσθαι της Ευρώπης, έτσι όπως μέχρι σήμερα το γνωρίζαμε, δεν θα είναι πλέον το ίδιο. Νέες συνθήκες θα διαμορφωθούν, ακόμη και στη διακυβέρνηση των κρατών. Οι στιγμές που ζούμε είναι βαθύτατα ιστορικές αφού ήδη έγινε μια μεγάλη τομή στον ιστορικό χρόνο. Με βάση τα θετικά και τα αρνητικά των θεσμών που είχαν δημιουργηθεί μέχρι σήμερα και καθόριζαν την πορεία, την τύχη και τη μοίρα των ανθρώπων, νέοι θεσμοί θα αναπτυχθούν.

Πιστεύω ότι ακριβώς εδώ βρίσκεται το βαθύτερο νόημα της ιδεολογικής και πολιτικής αντιπαράθεσης του *Charles de Gaulle* με τους *Πατέρες της Ευρώπης*. Η *Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία*, ως θεσμός, προσφέρεται κατά την γκωλική αντίληψη σε χειραγώγηση και αυτό λαμβάνοντας υπόψη τη φύση, την ιστορία, τις πολιτισμικές παρακαταθήκες, τις εθνικές και κοινωνικές δομές της Ευρώπης.

Η οικονομική κρίση της Ευρώπης αποτελεί εκδήλωση μιας βαθύτερης θεσμικής κρίσης των ίδιων των δομών της που δεν ήταν σοφά χαραγμένες ώστε να ανταποκριθούν ούτε στο εσωτερικό ούτε στο εξωτερικό επίπεδο της Ευρώπης, δηλαδή ούτε στην εσωτερική της κοινωνική συνοχή ούτε στην πολιτική της θέση στο διεθνές περιβάλλον της παγκοσμιοποίησης.

Η ευημερία των πολιτών και των χωρών της Ευρώπης δεν διασφαλίζεται με τη θέσπιση μιας ομογενοποιημένης ευρωπαϊκής ιθαγένειας υπεράνω της εθνικής ταυτότητας, ούτε με επιβολή ανισόρροπων μέτρων οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης εκφρασμένων με ψυχρούς δείκτες, ούτε με επιβολή προστίμων και ποινών στις αδύναμες χώρες που δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις δεσμεύσεις των επιβαλλόμενων Συνθηκών.

Η ευρωπαϊκή κρίση έχει πλέον διεισδύσει όχι μόνο σε συλλογικό αλλά σε ατομικό επίπεδο, για κάθε πολίτη του Νότου της Ευρώπης. Αναρωτιέται, πέρα από την απέλπιδα επιδίωξη της καθημερινής επιβίωσής του, ποια πρέπει να είναι η πολιτική του επιλογή και στάση μέσα στη χώρα του και απέναντι στην Ευρώπη.

Ο ιστορικός του μέλλοντος θα διακρίνει τρεις διαφορετικές στάσεις απέναντι στη σημερινή κρίση:

Η 1^η στάση είναι η ιδιωτική. Οι θιασώτες της την ονομάζουν *ρεαλιστική*. Δηλώνουν ότι δεν φέρουν ευθύνη για όσα συνέβησαν. Ψάχνουν υπόστεγο να λουφάξουν ώστε να παραμείνουν στεγνοί στην καταιγίδα, κοιτάζοντας να επωφεληθούν από την κρίση. Βγάζουν το κομπόδεμά τους στο εξωτερικό. Ποντάρουν στην κατάρρευση της χώρας για να αγοράσουν κατόπιν τα πάντα. Ηδονίζονται να ρητορεύουν για καταστροφές αλλά προσβλέπουν σε αυτές.

Η 2^η στάση διαθέτει μια αγνότητα που φτάνει στον παιδισμό. Εμπιστεύονται κάθε επιτήδειο που τους χαϊδεύει τα αυτιά και υποταγμένοι στη μοίρα τους θυμίζουν το στίχο του Σολωμού: *«Δυστυχισμένε μου λαέ, καλέ κι αγαπημένε, πάντοτε ευκολόπιστε και πάντα προδομένε.»*.

Η 3^η στάση είναι η δημιουργική. Αντιμετωπίζει την κρίση σαν ένα σοκ που μας συνταράζει αλλά δεν μας διαλύει, που αφυπνίζει και ενδυναμώνει τις ευγενέστερες κοινωνικές αρετές. Την αλληλεγγύη απέναντι στον κατακερ-

ματισμό της πίστης. Πώς το μέλλον για να υπάρξει απαιτείται να είναι συλλογικό. Όσοι αντιδρούν συλλογικά και δημιουργικά στις κρίσεις δεν αναλώνονται σε ευχολόγια. Προχωρούν σε συγκεκριμένες δράσεις και χαράζουν νέες προοπτικές.

Η οικονομική κρίση στην Ευρώπη μετατρέπεται αναπόφευκτα και σταδιακά σε κοινωνική κρίση και, οι πολιτικές επιλογές και πράξεις, όποιες και αν είναι αυτές, δεν μπορούν πλέον να συμβιβαστούν εύκολα με το απαραβίαστο της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Η τελευταία φράση ανήκει σε αυτόν που οραματίστηκε μια άλλη Ευρώπη:

“Pourtant, à la fin des fins, la dignité des hommes se révoltera.”

Charles de Gaulle, 4.1.'63.

“Puisque tout recommence toujours, ce que j’ai fait sera, tôt ou tard, une source d’ardeurs nouvelles après que j’aurai disparu.”

Charles de Gaulle, “Mémoires de guerre”, - Le Salut -.¹

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Charles de Gaulle, *Mémoires d'Espoir*, Vol. I, Le Renouveau (1958-1969), Ed. Plon, Paris, 1970.
2. Charles de Gaulle, *Discours et Messages*, Vol. I-V, La Fondation Charles De Gaulle, Paris, 1970.
3. Charles de Gaulle, *Conférence de Presse à Paris*, 25.2.1953.
4. Charles de Gaulle, *Conférence de Presse à Paris*, 13.12.1959.
5. Charles de Gaulle, *Conférence de Presse à Paris*, 5.9.1961.
6. Charles de Gaulle, *Conférence de Presse à Paris*, 15.5.1962.
7. Charles de Gaulle, *Discours à la jeunesse allemande*, 9.9.1962.
8. Charles de Gaulle, *Conférence de Presse à Paris*, 14.1.1963.
9. Charles de Gaulle, *Conférence de Presse à Paris*, 4.2.1965.
10. Charles de Gaulle, *Conférence de Presse à Paris*, 9.9.1965.
11. Charles de Gaulle, *Conférence de Presse à Paris*, 14.12.1965.
12. Charles de Gaulle, *Conférence de Presse à Paris*, 21.2.1966.
13. Charles de Gaulle, *Conférence de Presse à Paris*, 27.11.1967.
14. Winston Churchill, *Speech University of Zurich*, 19.9.1946.
15. John F. Kennedy, *Speech Frankfurt*, 25.6.1963.
16. Margaret Thatcher, *Speech Bruges*, 20.9.1988.
17. Stanley Hoffman, *De Gaulle, Europe and the Atlantic Alliance*, University of Wisconsin Press, 1964.
18. Ferdinand Friedensburg, *L'unité Européenne et la réunification de l'Allemagne*, Politique Étrangère, 30,2, pp. 125-139, 1965.
19. Nicholas Crafts, Gianni Toniolo, *Economic Growth in Europe*, Cambridge University Press, London, 1966.
20. Edmond Jouve, *Le Général De Gaulle et la construction de l'Europe*, L.G.D.J., Paris, 1967.
21. Marc Ferro, *De Gaulle et Kennedy*, Fondation Charles de Gaulle, Espoir N° 6, 1974.
22. Jean Monnet, *Mémoires*, Éditions Fayard, Paris, 1976.

23. Jean Lacouture, *De Gaulle*, Editions du Seuil, 1985.
24. Henri Brugmans, *L'Europe: Une civilisation commune, un destin et une vocation*, L'Europe, Elsevier, Bruxelles, 1987.
25. Hans von der Groeben, *La période d'élaboration de la Communauté Économique Européenne*, L'Europe, Elsevier, Bruxelles, 1987.
26. Pierre Gerbet, *Crises et Confrontations*, L'Europe, Elsevier, Bruxelles, 1987.
27. Emanuel Gazzo, *D'une Europe à l'autre*, L'Europe, Elsevier, Bruxelles, 1987.
28. François Sureau, *L'indépendance à l'épreuve*, Éditions Odile Jacob, 1988.
29. Joseph Rovin, *L'Europe est notre destin, Discours actuels*, Éditions de Fallois, Paris, 1989.
30. Françoise de la Serre, *De Gaulle et la candidature Britannique aux Communautés Européennes*, Actes du Colloque International: *De Gaulle et son siècle*, tome V: *L'Europe*, pp.192-202, 1990.
31. Geoffrey Howe, *Sovereignty and Interdependence: Britain's Place In the World*, Royal Institute of International Affairs 1944, 66 (4), Seventieth Anniversary Issue, Published by Wiley, 1990.
32. Horste Möller, *De Gaulle et la question allemande*, Fondation Charles de Gaulle, Espoir N° 76, 1991.
33. Robert Pelletier, *Le traumatisme de Maastricht*, Le Monde, 21.7.1992.
34. Alain Peyrefitte, *C'était de Gaulle*, Éditions Fallois/Fayard, Paris, 1994.
35. Henry Kissinger, *Diplomacy*, Simon & Schuster, 1994.
36. Nicole Gnesotto, *Leçons de la Yougoslavie*, Cahier de Chaillot, N° 14, Institut d'Études de Sécurité, 1994.
37. Georges-Henri Soutou, *L'alliance incertaine*, Éditions Fayard, Paris 1996.
38. Éric Branca, *De Gaulle – Monnet ou le Duel du Siècle*, Revue Espoir, Fondation Charles de Gaulle, Nov. 1998.
39. René Lejeune, *Robert Schuman: Père de l'Europe*, Éditions Fayard, Paris, 1999.

40. Παναγιώτης Ήφαιστος, *Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 1999.
41. Παναγιώτης Ήφαιστος, *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2000.
42. John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, W.W. Norton & Company, New York, 2001.
43. Kenneth N. Waltz, *Man, the State and War: A Theoretical Analysis*, Columbia University Press, 2001.
44. Pauline Schnapper, *La Grande-Bretagne et l'Europe:*
 (i) *Le grand malentendu*, Presses de Sciences-Po, 2000.
 (ii) *Grande Bretagne et Sécurité Européenne*, Ed. L'Harmattan, 2001.
45. Joseph E. Stiglitz, *La Grande Désillusion*, Éditions Fayard, Paris, 2002.
46. Serge Sur, *L'hégémonie américaine en question*, Annuaire Français des Relations Internationales, vol. 3, Université Panthéon-Assas, 2002.
47. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Παναγιώτης Ήφαιστος, *Ευρωατλαντικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2003.
48. Anne-Sophie Paquez, *La politique de la France au Kosovo était-elle "gaulliste"?*, Institut Européen de l'Université de Genève, 2003.
49. Claire Sanderson, *L'impossible Alliance?* Publications de la Sorbonne, Paris, 2004.
50. Marie-France Chouinard, *Le Royaume Uni entre les États-Unis et l'Europe: y-a-t-il un futur pour la relation spéciale?* Maîtrise de Relations Internationales, Université de Laval, 2004.
51. Joachim Schild, *La France, l'Allemagne et la Constitution Européenne, Un bilan mitigé, un leadership contesté*, Notes de Cerfa, Paris, 2004.
52. Alessia Biava, *L'Union européenne, acteur global ? Potentialité et limites de la PESC et de la PESD*, Institut Européen de l'Université de Genève, 2005.
53. Francis Choisel, *Évidemment de Gaulle aurait dit "non"*, Revue Cantonale de Boulogne-Billancourt, Juin 2005.
54. Lorenzo Bini Maghi, *Powerless Europe: Why is the euro area still a political dwarf*, International Finance, vol. 9, pp. 261-279, 2006.
55. Helmut Wagner, *La notion juridique de l'Union européenne : une vision allemande*, Cerfa 30, ifri, 2006.

56. Søren Dosenrode, *Approaching the European Federation?* Ashgate Publishing Company, Vol. 93, No 1, 2007.
57. Charles Blankart, *The European Union: confederation, federation or association of compound states ?* Journal Constitutional Political Economy, Vol.18, Springer, 2007.
58. Marie-Thérèse Bitsch, *Construction Européenne: Enjeux politiques et choix institutionnels*, Edition Peter Lang, Paris, 2007.
59. Jean-Marc Four, *Tony Blair, l'iconoclaste, Un modèle à suivre?* Éditions Lignes de Repère, 2007.
60. Melissa Pine, *Harold Wilson and Europe: pursuing Britain`s membership of the European Community*, PHD Thesis, Department of Politics and International Relations, University of Plymouth, IB Tauris, London 2007.
61. Julie Lécuyer, *L'influence de l'Allemagne dans l'intégration des pays de l'Europe Centrale et Orientale au sein de l'Union Européenne*, Mémoire de Maitrise en Science Politique, Université du Québec, Montréal, 2007.
62. Jean-Victor Louis, *L'espace euro, l'Union Européenne et le FMI*, Revue d'Économie Financière, 88(88), pp. 123-139, 2007.
63. Valéry Giscard d'Estaing, *La boîte à outils du traité de Lisbonne*, Le Monde, 6.11.2007.
64. Dominique Vidal, *Ce que voulait de Gaulle en 1966*, Le Monde Diplomatique, Avril 2008.
65. René Gervig Hansen, *The relationship between Britain and France in the years of Charles De Gaulle as the leader of France*, Thesis, Institut for Sprog og Erhvervskommunikation, 2008.
66. Karel Vereycken, *L'histoire secrète du traité de Lisbonne*, Newsletter Solidarité & Progrès, 21.2.2008.
67. Παναγιώτης Ήφαιστος, *Κοσμοθεωρία των Εθνών*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2009.
68. Laurent Warlouzet, *Charle's de Gaulle, Idea of Europe, The Lasting Legacy*, Kontur, No 19, 2010.
69. Klaus-Dieter Borchardt, *Το Αλφάβητο του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2011.
70. Claire Sanderson, *L'affaire Soames et les arcanes de la diplomatie britannique*, Publications de la Sorbonne, Paris, 2012.

71. Pierre Derain, *Charles de Gaulle, Le discours vérité*, Éditions Mats, 2012.
 72. Thomas J. Sargent, *Les États-Unis naguère, l'Europe aujourd'hui*, *Journal of Political Economy*, 120(1), 2012.
 73. David Valence, *Charles de Gaulle rompre à tous risques*, *Le Monde*, Novembre 2012.
 74. Perry Anderson, *L'Europe face à l'hégémonie allemande*, *Le Monde Diplomatique*, 705, Décembre 2012.
 75. Joseph E. Stiglitz, *A year on the brink*, *Live Mint and the Wall Street Journal*, 31.12.2012.
 76. Noam Chomsky, *Le démantèlement de l'état social*, *Le Grand Soir*, Janvier 2013.
 77. Anne-Cécile Robert, *Les croyants de l'Europe*, *Le Monde Diplomatique*, Juin 2013.
-